

אוצר פניני החסידות:

- א **אמרי פתח** | ה' יתברך מכין מראש את כל צרכי האדם כדי שמיני שיבטחו בו יקבלם / מעשה מהפעל שם טוב והמגיד מבאר
- ב **פתוחי חתם** | כשהאדם מתעורר לשוב וראה שחיו עברו כחלום
- ב **דברי יתקאל** | כשיחקרב זמן ביאת המשיח יתקן הכל במהירות
- ג **תורת אמת** | רגז על ימי התקנה החלים תמיד בפרשת מנץ
- ג **דרך המלך** | מי שידע שכל העולם הזה הוא אילנות אין אצלו חשך והקטר
- ד **דברי יואל** | יוסף הצדיק נשכח מזכרון שר המשקים כדי שמשועתו תהיה תלויה אף ורק בבורא יתברך
- ד **שפע חיים** | יוסף מסר נפשו על השבת ולכן היה בחינתו זכה מלאכתו נעשית על ידי אחרים ולא הצורך להשתדלות
- ה **אור ישע** | הציר הרע נצב להפריע את האדם מיד בתחלת דרכו / מליצה נאה שהשיב הרב מלאנצוט אודות אנשי פולין
- ה **מהר"ש מבעלזא** | בשינים הטובות לא היה הפרקה נקרת מיד בצמיחה ואלו בשינים הרעות יפך הדבר מיד בצמיחה
- ו **שפת אמת לקוטים** | שראוה ששהשעה רצויה ומצליח בעבודתו ה' יקבע זאת בלבו כדי שגם לאחר שיפלא ממדרכתו ישאר לו מהזמן הטוב
- ו **אור החיים** | דקדוק לשון הפסוק
- ז **קדשת לוי** | יוסף פתר החלום שגורת הרעב תתקם אם לא יבטלנה הצדיק
- ז **אצרת אליהו** | על ידי אגונה יכולה התקמה להשכח מלב האדם
- ז **פני דוד** | משמים זמנו כפי פרעה את השם צקנת פגנת פגנת המראה שעל ידי יוסף נתעלו כל הניצוצות הגנוזים במצרים
- ח **פתוחי חותם** | שמות יוסף ואסנת זמזים למעלתם
- ח **זכרון זאת** | כשאזכה לדבקות עליונה אל יתרהה בשפלותו
- ט **לקוטי הבלות** | על ידי שעמד יוסף בפניו במצרים ומצא את הטוב בכל מקום עמדו ישראל אחר כך שם
- ט **לקוטי שיחות** | מדוע בקש יוסף ממצרים שימולו
- י **אור המאיר** | יעקב אבינו הורה לבניו את דרך העבודה התמימה לקדש את עניני העולם הזה ולהעלותם לקדשה
- י **פתוחי חותם** | עשרה הרוגי מלכות הם שמות השבטים
- יא **בת עזר** | שתי בחינות שפלות, בחינה א' בהתבוננו בגדלות הבורא
- יא **ישמח משה** | יוסף הפיר את אחיו על ידי חקמת הפרצוף
- יב **פנים יפות** | מטר לאדם להתנאות ביראת שמים שבו
- יב **תפארת שלמה** | השבטים סברו שלא עשו עולה שמקרו את יוסף, וסבב הקב"ה שבינו שמשלט עליהם לחזר בתשובה
- יג **שפתי צדיק** | על האדם להתבונן שנשתלח לעולם לעשות רצון קונו ויתחרט על אשר נשבע בעניניו עולם הזה אף לא יגיע לעצבות
- יג **שם משמואל** | אחר שפבר הכירו שפחטאם באה עליהם הצרה מדוע שוב תמהו
- יד **בית אהרן** | 'ומרת הארץ' - פסוקי דזמרה - ספר משנה' - תשוקה וחסדה ללמוד התורה
- יד **פתוחי חותם** | על ידי התשובה מוציא כל הניצוצות מסטרא אחרא
- טו **אמרי יוסף** | קחו מזמרת הארץ' - רגז לשיר הארץ בפרק שירה
- טו **אנבת שלום** | פאשר האדם חוטא השיר"ת מגביה את השגותיו ועל ידי זה מתבייש ושב בתשובה
- טז **ישמח ישראל** | היודע שאינו ראוי ומבקש מתוך הכנעה וזכה לחן ונענה אפלו פאשר מדת הדין שלולת
- יז **מאור ושמע** | התחברות אל הצדיק וראית פניו מביאה קדשה גדולה
- יז **נר ישראל** | יוסף הצדיק רגז לשבטים שיש לרחם בדין
- יח **אמתחת בנימין** | הצדיק חש עצמו תמיד שרק התחיל בעבודתו יתברך
- יח **עשרה לראש צדיק** | המקבל על מלכות שמים פעם אחת באמת שוב לא יפל ממדרכתו
- יח **פרי צדיק** | פרישת מנץ היא ענין קדשת הברית ויש לה שכבות לחננה
- יט **בני יששכר** | מנזן תבות הפרשה רומז לחננה
- יט **חשבה לטבה** | בשבת חננה יש התגלות אלקית גדולה

אוצרות גאונים הדורות:

- יט **קנה אברהם** | לעת זקנה נכח האדם לדעת פי כל ימיו רגז בעל זריק ולא התחיל ללל בעבודתו ה'
- יט **בית יעקב** | בצדקה ותענית ותפלה נושע האדם מצרותו ויוצא מאפלה לאורה
- כ **בית הלוי** | השתדלות בצרכי הגוף כפי מדרגת הבשוחן
- כא **יפח לקח** | געת הפעם נענשים אף על השוגג
- כא **אמרי יהושע** | עזן טובה מסגלת לברכה ופרנסה
- כא **אלשיך** | זנונו ישראל בשבע שנות השבע משפע השכינה ולא חסו תחת צלו של שר מצרים, ולפיכך היו ראויים לצאת ממצרים
- כב **אמרי שפר** | חלום פרות הרעות נאמר לפרעה רק בדרך רגז לפי שהיה בשורה רעה
- כב **חמדת ישראל** | חלום פרעה בראש השנה מוכיח שחלת דין התבואה בראש השנה
- כג **מנחת שמואל** | כשידעו השבטים למצרים פסקו מלהשרות בתאר רב' ונקראו בשם רב'
- כג **תפארת יהונתן** | רגז יוסף לאחיו שלא יצאו ממצרים עד שיתחזק השעבוד
- כד **אמרי אש** | הרואה נקמה בשונאיו יחוש לנפשו פן יגנה חלקו בעולם הבא
- כד **רגנו בחיי** | יסוד יראת שמים פרישות מתאוות העולם
- כו **עלילות אפרים** | גנות רדיפת האדם אחר הממון יותר מכדי צרכו
- כו **מגלה צפונות** | סגלת השלום להבאת הפרכה
- כו **רגנו בחיי** | מיתת עשרה הרוגי מלכות בעון מכירת יוסף
- כז **מעשי הצדיקים**
- כח **ימוא דהילולא**
- ל **כל מצותיך אמונה** | השבת נועם הנשמות
- ל **דבר הלכה**
- לט **ספיר ויהלום** | הארה חסידית מן הפרשה

פתוחי חתם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

כשהאדם מתעורר לשוב רואה שחיינו
עברו בחלום

ידוע 'ימי שנותינו בהם שבועים שנה' (תהלים ז
י), והאדם בעונותינו הרבים, כיון שבא
לזה העולם עניו פקח בהכלי העולם ושכח
העולם שממנו בא ולשם חזור. והנה השבועים
שנה של ימי האדם הם מכונים כנגד שבועה
ספירות הבגן, וכנגדם שבועה היכלות דבגן ערן
אם זכה. ואם נתחייב, כנגדם שבועה מדורין
דגיהנם. וידוע דהאדם בזה העולם כמו בחלום,
וקמו עובר בנהר שוטף. וידוע גם כן דרב בני
אדם אינם מתעוררים לשוב, כי אם אחר עשרים
שנה, ויש אחר שלשים שנה ויש אחר ארבעים,
וכן על זה הדרך מדרגות מדרגות יש.

יראה האדם בעין השכל שאם לא יהיה
גבור וכובש את יצרו לעשות יצון
קונו, בהכרח ששבועה מדות שהם מצד סטרא
אחרא, רעות מראה ודקות בשר, אתרא דחשכא
ומותא, יבלעו השוכחות, שהם מסטרא דקדושה.
ומזה נמשך שילף לשבועה מדורין דגיהנם
ושם מקומו, ושם היא מיתת הרעב וערום
וחסר כל, ומפני תאות זה העולם שקרובה
הנאתם. ועוד, לפתח חטאת רביץ, שיציר הרע
קדם לו ומתחזק בו, לפיכך נפתח האדם
תכף אחר תאות העולם, ודומה כאדם שהוא
בחלום ומטרף ומבלבל, כך הוא פוסח על שתי
הסעפים אם לעשות יצון ויצרו או יצרו. לפיכך
באה התורה לרמוז ולהורות מה נמשך מזה
באותו עולם בימיו ושנותיו אם עשה בהם רע
או טוב:

דברי יחזקאל

רבי יחזקאל משינאווא זיע"א

כשייתקרב זמן ביאת המשיח יתקו הכל
במהירות

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם. במדרש
רבה (כ"ד פט א), ויהי מקץ, קץ שם לחשף
(איוב כח א), זמן נמן לעולם כמה שנים יעשה
באפלה וכו', שכל זמן שיציר הרע בעולם, אפל
וצלמות בעולם, נעקר יציר הרע מן העולם אין
אפל וצלמות בעולם. עד כאן. הרי דמירי הפסוק
בקץ הגאלה, לכן יש לפרש ויהי מקץ –
דכאשר יהיה זמן קץ הגאלה במהרה בימינו
אמן, 'שנתיים' – מה שצריך לתקן במשך שנים,
'ימים' – לתקן בימים. ו'פרעה' – מה שנתקלקל
בעונותינו הרבים, מלשון הפתוב 'פרעהו אל
תעבר בו' (משלי ד טו). 'חלם' – מלשון עתים
חלים (ר"ה כח), פ"ש רש"י ז"ל (פסחים עח: ד"ה
חלים) בריא, כלומר יתקן אז:

וזהו ויהי מקץ שנתיים ימים, כל אחת כלולה
מעשר, היא עשרים שנה. עוד 'מקץ
שנתיים', גימטריא עם הכולל זה עשרים שנים.
לרמוז דלאחר עשרים שנים מתעורר האדם. וזהו
'ופרעה חלם', האדם ראוי לקרא בשם פרעה,
אם צדיק הוא ראוי לקרא פרעה כשמבטל עצת
יציר הרע מפני עצת יציר הטוב, ואם רשע הוא,
פרעה הוא, שמבטל עצת יציר הטוב מפני עצת
יציר הרע. וזהו ו'פרעה חלם', דהינו אחר עשרים
שנה שנתעורר זה האדם, ראה עצמו והנה הוא
כמו בחלום, שיהי עברו זה עשרים שנה ולא
עשה בהם תועלת. ועוד רואה עצמו בזה העולם
'הנה עמד על היאר', שהוא העולם הזה דומה
לנהר שוטף, וכל העומד בנהר שוטף, לשטיפה
הוא מוזמן, שבכל עת מוכן לשטיפה.

באמת רואה כי אם זכה האדם יזכה באתו
עולם לשבועה היכלות דגן ערן כנגד
שבועים שנה ששטר לטגל מצות ומעשים טובים.
וזהו 'שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר', הם
כנגד שבועים שנה, אם היו במצות ומעשים
טובים הרי כלם מסטרא דקדושה וכלם בריאות
וטובות ויפות תאר.

תורת אמת

רבי יהודה לייב אייגנר מלובלין זיע"א
רמז על ימי הנקבה החלים תמיד בפרשת
מקץ

בַּמִּדְרָשׁ (כ"ד פט א) קץ שם לחשף וגו' זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפלה, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה בבית האסורים. יש למצא בכאן רמז על ימי הנקבה, שגודמן תמיד בסידרא זו. כי הגה ידוע בנפשות ישראל אשר חנן אותם ה' לפשפש במעשים, ואז מרגיש בנפשו שהוא עומד בחשף, ומתמרמר לבו מאד עד מתי קץ הפלאות. ועל זה בא המדרש לתן עז בנפשות האלה לבל יתאשו חלילה, רק יהיה לבם נכון בטווח בה', ובאמונתו יחיה שבודאי יופיע עליהם השם יתברך אורו בעת בוא הקץ.

לצאת מהחשף פנ"ל, נר לכל אחד ואחד – הוא ענן הקווי והבטחון לכל פרט נפש אשר ידע נגע לבבות, ידליק נר לעצמו, היינו הקווי שבודאי יאיר עליו ה' כמו שנגאמר (תהלים יח כט) 'ה' אלקי גייה חשפי'. והמהדרין מן המהדרין – היינו אותן הנפשות המחפשים כל כך בעצמם עד שזכו להיות אור ה' נגה עליהם, הם מוסיפים והולכים, כי כל מה שמופיע עליהם האור יותר, רואים שעומדים בחשף, ומקוים יותר לאור, וכן הוא תמיד עד אין שעור. וזה גם כן הרמז להניח הנר על פתח ביתו מבחוץ, כי כל נפש בבית שלו יקנה להביא אליו האור דרך פתחו:

דרך המלך

רבי קלונימוס קלמיש מפיסצנא זיע"א

מי שיודע שכל העולם הזה הוא אלקות
אין אצלו חשף והסתר

יִיְהִי מקץ שנתים ימים, 'קץ שם לחשף' (איוב כח א), זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפלה, ומאי טעם קץ שם לחשף שכל זמן שיצטר הרע בעולם אפל וצלמות בעולם, דכתיב (סם) 'אכן אפל וצלמות', נצטר יצר הרע מן העולם אין אפל וצלמות בעולם (כ"ד פט א).

ואפשר שזה מרמז המדרש יייהי מקץ שנגאמר הלשון קץ, 'קץ שם לחשף'. כי מי שיודע שמלא כל הארץ כבודו והכל אלקות, גם דברי עולם הזה, אז אין שף אצלו יצר הרע, כי גם הוא אינו רע פנ"ל, אבל מי שחושב שיש גבול וקץ, עד כאן קדשה ומפאן ואילך רשות והפקר חס ושלום, מזה נעשה יצר הרע, 'קץ שם לחשף', ה'קץ' עושה את החשף, ונעשה יצר הרע. שכל זמן שהיצר הרע בעולם וכו', גם בעולם, לא כך לבד רק גם שדומה לך שבעולם יש קץ ורע, וזה חשף וצלמות. נצטר היצר הרע מן העולם, לא ממך לבד רק גם מן העולם, אין אפל וצלמות בעולם:

על האדם לחזק עצמו בעת צרה וחשכות
שעוד עתיד להאיר לו

וזהו שאמר המדרש, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפלה, כמו שידוע זאת בכלל העולם, היינו הפלל ישראל, אשר נדחקים בחשף הגלות, ובודאי נכון לבנו בטווח בה' שיאיר עלינו ה' בעת בוא הקץ על כל פנים, כמו שנגאמר ויעלו מושעים וגו' (עובדיה א כא), רק לעת עתה אסור לדחק את הקץ, רק ליחל לתשועת ה', עד יבוא הקץ שקצב עלינו השם יתברך שנוקה לאחישנה'. כן הוא בכל פרט נפש, כי זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה בבית האסורים, כי עקר בית האסורים של יוסף היה כל הנסיונות שהיה לו, כידוע שזה עקר החשכות של אדם, בעת שיש לו מלחמה שעומד לנגדו הפתויים מההפוך ואין נגה לו, עם כל זה יתחזק ויבטח בה', שבודאי יזכה להאיר עליו בעת שהיה הרצון מהשם יתברך שיצא מבחינת החשף והנסיונות.

רמז מדרגות ההדור בנר הנקבה על דרך
הנ"ל

ועל זה בא הרמז במצות הנקבה נר איש וביתו, והמהדרין – היינו אותן המחפשים בנפושם

דברי יואל

רבי יואל מסאטמר זיע"א

יוסף הצדיק נשפח מוצרון שר המשקים
כדי שישועתו תהיה תלויה אך ורק
בבורא יתברך

וַיְהִי מִקֵּץ זֶה שְׁאָמַר הַכְּתוּב 'אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר אָשֵׁר שֶׁם ה' מִבְּטַחוֹ' זֶה יוֹסֵף (ב"ר פט א). דְּהִנֵּה הַצְּדִיקִים הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר עוֹשִׂים הַשְּׁתַּדְּלוֹת וּפְעֻלוֹת לְהַצִּיל נַפְשוֹתָם, וְשָׂמִים בְּטַחוֹנָם בַּה' שִׁישַׁלַח לָהֶם יְשׁוּעָה וְעֶזְרָה בְּכַח הַמַּפְעֵל הַהוּא, ה' בְּרַחֲמָיו עוֹזְרָם וְשׁוֹמֵעַ וּמֵאֲזִין לְקוֹל תְּפִלָּתָם וְשׁוֹעֲתָם לְהוֹשִׁיעֵם עַל יְדֵי הַמַּפְעֵל, אִף שֶׁלְּפָעֲמִים נִגְלָה שֶׁבְּלִתי הַמַּפְעֵל הַהוּא הִיָּה טוֹב לָהֶם יוֹתֵר לְקַבֵּל תְּשׁוּעָתָם.

וְזוֹאת רַק לְצְדִיקִים הַבוֹטְחִים בַּה' שִׁישַׁלַח יְשׁוּעָתָם עַל יְדֵי הַשְּׁתַּדְּלוֹת, אֲבָל יוֹסֵף לֹא שָׂם לְבוֹ אֶל הַשְּׁתַּדְּלוֹת כָּלֵל, רַק הַתְּפִלָּל לַה' שִׁישַׁלַח עֶזְרוֹ מִקֵּדָשׁ, אִף עֲשֵׂה הַשְּׁתַּדְּלוֹת כַּמַּצְוָה עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ 'וּבִרְכַּתִּיךָ כָּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה' (ראה דברים יד כט), אֲבָל הוּא הִיָּה שְׁלֵם בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן וְלֹא נִתְּפַעֵל מִתּוֹצְאוֹת הַשְּׁתַּדְּלוֹת כָּלֵל, עַל כֵּן שִׁלַּח הַשִּׁ"ת יְשׁוּעָתוֹ מֵאִתּוֹ יִתְּבַרַךְ לְבַד וְלֹא בְּאִמְצָעוֹת בְּשׂוֹר וְדָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְעַרְבַּב בּוֹ מִכַּח הַפּוֹעֵל מְאוּמָה, רַק יֵד ה' יַעֲשֶׂה זֹאת כְּלִי שׁוֹם תַּעֲרׇבוֹת מַעֲשֵׂה אֲדָם, וְיִלְכֵף נִתְּוֹסְפוּ לוֹ ב' שָׁנִים שִׁישַׁפַּח אוֹתוֹ שׂוֹר הַמְּשָׁקִים וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲרָה עֲלָיו רוּחַ מְרוֹם לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְיִוְשִׁיבֵהוּ עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי קַרְתָּא וְאִזּוּ יִהְיֶה הַתְּשׁוּעָה שְׁלָמָה.

וְזֶה פְּנֵי הַמְּדַרְשׁ רַבָּה אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר וְגו' זֶה יוֹסֵף שֶׁהִיָּה שְׁלֵם בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן, וְיִלְבַּעְבוּר זֶה שְׁלֵם לוֹ הַשִּׁ"ת, עַל יְדֵי שְׁאָמַר לְשׂוֹר הַמְּשָׁקִים וְזַכְרָתִי וְהַזְכָּרְתִּי נִתְּוֹסְפוּ לוֹ ב' שָׁנִים, כְּדִי לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים מְבִלִּי הַשְּׁתַּדְּלוֹת וְכַח הַפּוֹעֵל שֶׁל שׂוֹר הַמְּשָׁקִים כִּי אִם מִן הַשָּׂמִים הַכְּרִיחוּהוּ לְכָף:

שפע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנז זיע"א

יוסף מסר נפשו על השבת ולכן היה
בבחינת זכה מלאכתו נעשית על ידי
אחרים ולא הצורך להשתדלות

בַּמְדַּרְשׁ (ב"ר פט א) 'אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר שֶׁם ה' מִבְּטַחוֹ' - זֶה יוֹסֵף 'וְלֹא פָנָה אֶל רַבִּים', עַל יְדֵי שְׁאָמַר לְשׂוֹר הַמְּשָׁקִים 'זַכְרָתִי וְהַזְכָּרְתִּי נִתְּוֹסְפוּ לוֹ שְׁנַי שָׁנִים עִין שֶׁם וכו'. וְנִקְדָּדִים לְבָאָר מֵה דְאִיתָא בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה (שם פו ה) עַל פְּסוּק 'ה' מַצְלִית בְּיָדוֹ' שֶׁכָּל מֵה שֶׁהִיָּה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הִיָּה מוֹדְמָן לוֹ מִיַּד בְּיָדוֹ בְּדַרְךָ נֶס, עִין שֶׁם. וְרֵאיוּ לְבָאָר עַל מֵה עֲשֵׂה ה' כְּכֹה, דְּהֵלֵא קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא לֹא עֲבִיד נִיסָא לְמַגְנָא. וְנִרְאָה עַל פִּי מֵה דְמְבָאָר בַּמְדַּרְשׁ (שם צב ד) שִׁיוֹסֵף שְׁמַר אֶת הַשְּׁבֵת וכו'. וְאִם נֹאמַר שֶׁשְׁמַר אֶת הַשְּׁבֵת, מִסְתַּבֵּר שֶׁלֹּא עֲשֵׂה זֹאת בְּאִפְּן שִׁיבְרִי עֲלָיו, דְּהָא הַמְּצַרִּים לֹא יַדְעוּ שִׁיְהוּדִי הוּא דְּמִסְתַּמָּא לֹא הִיּוּ מְמַלְכִים אִישׁ יְהוּדִי, וְכֵן מְבָאָר מִמֵּה שֶׁנֹּאמַר בְּפִרְשַׁת מִקֵּץ (להלן מג לב) 'וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבָדָם וְגו''. וְאִם הִיָּה פּוֹטִיפֵר מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְחַמֵּם לוֹ כּוֹס בְּשֵׁבֶת וְלֹא הִיָּה הוֹלֵךְ, הֲרִי הִיּוּ מְפִירִין בּוֹ שֶׁהוּא שׁוֹמֵר שְׁבֵת, לְפִיכָף עֲשֵׂה הַשֵּׁם יִתְּבַרַךְ שִׁינְדָמֵן לוֹ בְּיָדוֹ וְלֹא יַצְטַרֵּף יוֹסֵף לְחַלֵּל שְׁבֵת, וְדוּ"ק.

וְכֵּהָא שֶׁנֶּעֱנַשׁ יוֹסֵף עַל אֲמָרוֹ לְשׂוֹר הַמְּשָׁקִים, כְּבָר עֲמַד זְקָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּדַבְּרֵי חַיִּים דְּמֵה חֲטָא בְּזֵה, וְהֵלֵא צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת סִבָּה וְהַשְּׁתַּדְּלוֹת שֶׁעַל יְדֵי זֶה תִּבָּא הַיְשׁוּעָה מִהַשֵּׁם יִתְּבַרַךְ וְלֹא לִישָׁב בְּטַל, וְכֹתֵב שֶׁם דִּיוֹסֵף הַצְּדִיק לַעֲרֵךְ גִּדּוֹל צְדָקָתוֹ הִיָּה זֶה נִחְשָׁב לְחֲטָא, שֶׁלְּגִדּוּלֵי הַדּוֹר הַצְּדִיקִים כְּמוֹ יוֹסֵף הַצְּדִיק אֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שׁוֹם דְּבָר, עִין שֶׁם לְדַרְכּוֹ בְּקֵדָשׁ.

וְיָ"ה צ"ל יש לומר, דמבאר בזהר הקדוש (ח"ב פח) שכל ברכאן דלעילא ותמא ביומא שביעא תליין. ונראה דמי שמוסר נפשו על שמירת שבת כהלכתו הוא בבחינת זכה מלאכתו נעשית על ידי אחרים בברכות ל"ה ע"ב, דהיינו כלי שום השתדלות, וכדאחינן עלה מקרא

נמצא כשהאדם רוצה להתנהג בנקיית אז תכף ומיד בא היצר הרע ומונע אותו, כי שמא יעלה מזה מעלה מעלה, עד בואו לחסידות ולרוח הקדש ואז לא יוכל לו. על פן אתם כשבא אליכם היצר הרע למנע אתכם מנקיות, אתם משיבים אותו מדוע אינך רוצה שנהיה נקיים, ויאמר לכם טעמו כדי שלא תעלו מזה לחסידות ואז לא יוכל לכם, אתם אומרים לו תאמין לנו כי לא כן הדרך צמנו ללכת בדרך החסידות, והוא מאמין לכם שבנדאי לא תהיו חסידים כי אתם אנשי אמת. מה שאין פן אנשי פולין, אם רוצין להיות נקיים הוא מונע אותם, אף שיאמרו לו, לא נהיה חסידים, אינו מאמין להם כי אינם עומדים בדבורם, על פן מונע אותם תכף מנקיות, כי שמא כבואו לחסידות ולרוח הקדש ואז לא יוכל להם, וכן היא האמת, כי הם חסידים ובעלי רוח הקדש כאשר תחזינה עינינו, עכ"ד.

היוצא לנו מזה כי היצר הרע עומד תכף בתחלת המדות למנע, וזהו 'הנהגה עמד על היאר', כי 'איר' גימטריא 'אלף' במלואו, וב' שמות הידועים העולים גימטריא מאה, פרוש 'נהגה עמד וכו'', תכף אצל האלף, כלומר אצל מדה הראשונה למנע:

די'עמדו זרים ורעו צאנכם', ו'עמדו' מעצמם משמע ודו"ק. ובשבת ק"נ ע"ב מצוה בחסיד אחד שנופצה לו פרץ וכו' ונזכר ששבת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פונסתו וכו' עיי"ש, שבזכות שמירת שבת נתפרנס בדרך נס בלי שום פעולה והשתדלות. וכן במעשה דיוסף מוקיר שבת בדרך קי"ט שם, שגם בן קרה על פי נס. ולזה יוסף שמסר נפשו על השבת ורצה שנעשה לו נס על זה שה' מצליח בידו שהכל מזמן על אחר וכו"ל, הוא לא היה צריך לשום השתדלות. וזה דבר המדרש: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' זה יוסף שבטח בה' ושמר את השבת, ואמר 'אשר שם הויה מבטחו' היינו דשבת שמא דקודשא בריך הוא, ובאר זקני הקדוש בכני יושכר (מאמרי שבת מאמר א' אות א') כ"ז פעמים הויה בגימטריא שבת עיי"ש, ולזה אמר 'אשר שם הויה' הייקא 'מבטחו' זה יוסף שבטח בשמירת השבת ונעשה לו נס, ולכן על ידי שאמר לשר המשקים וכתפני והזכרתי נתוסף לו שתי שנים, פינן שהוא לא היה צריך לשום השתדלות ופעלה:

והנה עמד על היאר (מא א)

אור ישע

רבי אשר ישעיה מרופשיץ זיע"א

היצר הרע נצב להפריע את האדם מיד בתחלת דרכו / מליצה נאה שהשיב הרב מלאנצוט אודות אנשי פולין

'והנהגה עמד על היאר'. על דרך ששמעתי מהרב דק"ק לאנצוט, שהיו שואלין אותו אנשי פעסט, מדוע אנשי פולין אינם עומדים בדבורם, ולא כן צמנו, גם הם אינם נקיים כמו אנהנו. והשיב להם, קשיא אחת מתרצת חבדתה, כי רבי פנחס בן יאיר מונה בברייתא שלו (ע"ז כ:) ומתחיל מנקיות עד שבא לחסידות ולרוח הקדש,

ויישן ויחלם שנית והנה שבע שבליים עלות בקנה אחד בריאות וטבות. והנה שבע שבליים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן (מא ה-ו)

מהר"ש מבעלזא זיע"א

רבי שלום מבעלזא זיע"א

בשנים הטובות לא היתה הכרכה נפרת מיד בצמיחה ואלו בשנים הרעות נפר הדבר מיד בצמיחה

'שבע שבליים עלות בקנה אחד בריאות וטבות, ושבע שבליים דקות ושדופת צמחות אחריהן'. לפי הנראה ההבדל בין 'עלות' ל'צומחות' המשמעות היא דבשנים הטובות לא

צריך אדם לראות לקבוע בעצמו הטוב עד שיוכל לידע איך להתנהג בימי ההסתדר גם כן. ואפשר בזה לפרש פסוק 'למה אינא בימי רע עזון עקבי יסובני' (תהלים מט ט), ובזהר הקדוש (ח"א קצח). פירוש, על ידי שאינו משגיח על עונות שדש בעקב עין שם, ולהנ"ל יתכן לומר פרוש 'עקבי, ההרגל, כענין 'אין ברגלים' (משלי יט ב), שעל ידי שמטבע בבחינת הטבע והרגילות לכך כשהשעה רצויה אינו מתבונן ונדמה בעיניו בטבע, על ידי זה אינא בימי רע', שהוא אז לשמסתירין לו ונוטלין ממנו ההארות. וזה גם כן מה שכתוב (קהלת י ט) 'ביום טובה היה בטוב', פרוש להתדבק בההארה לקבוע הטוב בלב, ופרוש 'היה', שגמשה הטובה אצלך להיות נטבע בה, וזה על ידי 'ביום רעה ראה', שביני ויתבונן כי לא תמיד יהיה נפתח לו ולכך ישם ההארה אל לבו כנ"ל:

ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו (מא טו)

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א
דקדוק לשון הפסוק

וַאֲנִי שִׁמְעֵתִי וְגו'. צריך לדעת אמרו 'לאמר'. עוד אמרו 'תשמע', פשיטא שלא יפתור קודם שישמע, ויהיה לו לומר 'שמעתי עליך פותר חלום'. אכן הפונה היא, שנתחכם פרעה לחיב יוסף לפתור החלום מבלי תת אמתלאות, ויבא בטענה לומר כי הוא, יוסף, פיו העידו כי הוא פותר חלומות, ומעתה לא ימנע מחלקה: או יפתור חלומי של פרעה, או יתחייב על אשר רמה בני אדם שהוא פותר ואין בפיהו נכונה. והוא אמרו וַאֲנִי שִׁמְעֵתִי עֲלֶיךָ לֵאמֹר, פרוש, שאתה אומר 'תשמע חלום לפתור אתו', כמו שפן היה אחר האמת, שאמר לשר המשקים ושר האופים (לעיל מ ח) 'ספרו נא לי וגו', ומן הסתם

היה נפר בצמיחה, רק 'עלות בקנה אחד' ונהיו לשבעה שבאים, אבל בשנים הרעות כתיב 'צמחות', שמיד בשעת הצמיחה נכר. והטעם הוא, דהא הפונה היה בחלום פרעה להכין לישראל שיצאו ברכוש גדול, שמפל המדינות יבואו למצרים לשבר בר ובה גיע כל הפסד שבעולם למצרים. ואם היה הכרחה בכל המדינות, היו פלם מכינים התבואה, שבדאי נשמע בכל הארצות החלום של פרעה ופותר אותו יוסף, שעל ידי זה נעשה עבד למלך, והוא חדוש. וזה נרמז שעולות בקנה אחד, שרק בארץ מצרים היה הכרחה ולא בשאר ארצות. וכן פתר יוסף, 'שבע גדול בכל ארץ מצרים'. ואפשר שהיה יוסף מעמיד שומרים שלא יולכו מחוץ למדינה. אבל בימי הרעה כתיב 'צמחות', מהתחלה נפר, ולא כתיב בקנה אחד, ומורה שגם בשאר מדינות יהיה רעב. וכאו פלם ליוסף לקנות.

כשנגזרת טובה משמים היא מופיעה בפעם אחת

וגם נרמז, דזה מצינו כשהקדוש ברוך הוא גזור גזרה טובה לעולם, באה הטובה בפעם אחת, וזה מורה 'עלות בקנה אחד', אבל אם חלילה נגזר גזרה רעה, אז הוא בהדרגה ובתנאי אם לא ושובי, לכך על מי הרעה כתיב 'צמחות', ויכול להיות היריעה בדמעה מפל מקום בהקצירה? הא ברובה:

שפת אמת לקוטים

רבי יהודה אריה ליב מגור זיע"א

כאשר רואה שהשעה רצויה ומצליח בעבודת ה' יקבע זאת בלבו כדי שגם לאחר שיפל ממדרגתו ישאר לו מהזמן הטוב.

ענין החלום של שני שבע ורעב, נראה שהיה רמז ליוסף להכין, עתה שהוא מלך על מצרים ונקראים שני השבע, על מי הגלות שיהיו אחר כך, וזה רמז לכל איש ישראל, שנודע שקדם נסיון והרחקה יש קרוב, וכשהשעה צלחה

גבי לוי בר ססי ששלחו רבנו הקדוש ו"ל להיות רב ודין בעיר אחת, ועשו לו בימה גדולה והושיבוהו עליה בכבוד גדול וכל מה ששאלו ממנו לא ידע להשיב כלל, וכשבא לפני רבנו הקדוש ידע להשיב על הכל. ואמר לו רבנו הקדוש למה לא ידעת להשיב להם בעת ששאלוך, אמר לו שעשו לו בימה גדולה והושיבוהו בכבוד גדול ונחה דעתו עליו ושכח תלמודו, עין שם. נמצא שמי שהוא חכם ורוצים להעלותו מן המקצה אל הקצה, על הרב תזות דעתו עליו ולא תשאר בו חכמתו כבראשונה.

והנה פאן גבי יוסף שהיה חבוש בבור ובפתע פתאום נתבקש לפני המלך ששטרף אליו המלך לפרש לו חלום, הא ודאי צריך שתזות דעתו עליו ולא תשאר בו חכמתו באשר היתה אתו, ולזה אמר 'הנמצא כזה' ופרש רש"י ו"ל אם גלף וכו' הכונה שאפלו אם תניחו במנח שיש באשר הוא שם איש חכם כמותו במדרגה אחת, אבל עם כל זה אם גלף ונבקשנו לאותו החכם, דהיינו שנהיה אנחנו צריכים אליו לבקש אותו עם כל זה 'הנמצא כמוהו', דהוא ודאי כשיראה שאנחנו מבקשים אותו וצריכים אליו תזות דעתו ואותה החכמה שהיה לו לא תשאר אצלו, ואם כן אם תניחו במנח שהנה בעתה באשר הוא שם יש דגמתו בחכמה עם כל זה אם גלף ונבקשנו לא ימצא כמותו כי ודאי יחסר מקמת שתזות דעתו עליו:

שר המשקים הודיע הדברים כמות שהם לפרעה. או פרעה פתח פי לא יגידו שריו חלומות לנצר עברי עבד אם לא ששאל הוא להגידו. ומעתה יתחייב לפתור חלומו של פרעה לצדק דבריו:

ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא אשר האלקים עשה הגיד לפרעה (מא כח)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

יוסף פתר החלום שגזרת הרעב תתקיים אם לא יבטלנה הצדיק

מה שהקשה הרמב"ן (להלן מו יח) האריך לא נתקיים הפתרון של יוסף שיהיה שבע שני רעב. נראה כי כך פתר החלום, 'את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה', כלומר, שבאם יעשה אלהים גזרתו ולא יהיה צדיק שיבטל, אז יתקיים הפתרון. וזה פרוש הפסוק (פסוקים כז-כח) על 'יהיו שבע שני רעב הוא הדבר אשר דברתי [וכו'] אשר האלהים עשה הגיד לפרעה', כלומר על שני הרעב יכול צדיק לבטל, ולא שני שבע, כי הוא גזרה טובה. וזהו 'יעמדהו לפני פרעה' (להלן מו ז), פרוש 'לפני' קדם פרעה, שהוא ינהג את פרעה:

ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת (מא מה)

פני דוד

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א

משמים זמנו כפי פרעה את השם צפנת פענח המראה שעל ידי יוסף נתעלו כל הניצוצות הגנוזים במצרים

ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת וכו'. אפשר דכונת פרעה היתה כפי הפשט כמו שתרגם אויג'לוס 'דמטמרן

ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו (מא לח)

אדרת אליהו

רבי יוסף חיים מבגדד זיע"א

על ידי גאון יכולה החכמה להשכח מלב האדם

'הנמצא כזה אשר רוח אלהים בו'. פרוש רש"י ו"ל אם גלף ונבקשנו הנמצא כמוהו. וב'לשון זה כבר דשו ביה רבים. ואפשר בשיעפתא דשמאי על דרך דאיתא בגמרא (יבמות טו):

מ"ב) לא יִשָּׁב אָדָם לִפְנֵי הַסֵּפֶר סְמוּךְ לַמִּנְחָה
 עַד שִׁיתְפַּלֵּל וְלֹא יִכְנַס אָדָם לְמִרְחֵץ וְלֹא לְבוֹרְסָקִי
 וְלֹא לְאָכַל וְלֹא לְדִין, כִּי בִזְהַר (תיקוני זוהר יב):
 אֵיתָא דְהַשְׁמִים מְסַפְרִים כְּבוֹד קַל' (תהלים יט ב),
 מְנַהֲרִים, לְשׁוֹן סַפְרֵי, לְכַנֵּת הַסֵּפֶיר. וְהִנֵּה וַדַּאי
 צָרִיךְ הָאָדָם לִפְשֹׁשׁ בְּמַעֲשָׂיו בְּכָל עֵת, אֲךָ
 כִּשְׁשֵׁם תִּבְרָךְ נֹתֵן לוֹ דְּבָקוֹת אֱלֹוֵי תִּבְרָךְ
 וְנִעֲמִימוֹת לוֹ תִּבְרָךְ, וַדַּאי אֵין לְחֹשֶׁב בְּאוֹתוֹ זְמַן
 בְּשִׁפְלוֹת וּבְעִבְרוֹת לְהַעֲצֹב בְּהֵן, עַד אַחַר כֵּן.

אל יכניס עצמו להשיב חוטאים אלא
 אם כן נודמו לו הדבר

וְזֶה יֵשׁ לֵאמֹר לֹא יִשָּׁב אָדָם לִפְנֵי הַסֵּפֶר, הוּא
 מוֹכִיחַ לְהַזְכִּירוֹ שִׁפְלוֹתוֹ לְבַדֵּק בְּמַעֲשָׂיו
 שִׁיטְהֵר מֵעוֹן סְמוּךְ לַמִּנְחָה כְּנִל עַד אַחַר כֵּן.
 וְלֹא יִכְנַס אָדָם לְמִרְחֵץ, הִנֵּה הֵגֵם שֶׁהוּא מִצְוָה
 גְּדוּלָה לְהוֹצִיא יָקָר מִזוּלָּל, אֲךָ עַל פִּי כֵן אֵין
 נְכוּן לְאָדָם לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ לְזוֹה, כְּמוֹ מִי שֶׁנִּכְנַס
 לְמָקוֹם מְלֵא צוּאָה לְטַהֵר אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא,
 וַדַּאי צָרִיךְ לוֹ מִרְחוּק בְּמָרָא וְחֻצִּינָא וְלֹא לְכַנֵּס
 לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְבַעַר הַצוּאָה בְּיָדָיו וּבְכָל עֲצָמוֹ.
 וְכֵן נִמְי כֵּן הוּא, כִּי אָדָם מִתְטַגֵּף בְּעִבְרוֹת הַחוּטָא
 קָדָם שֶׁהַחוּטָא שָׁב בְּתִשׁוּבָה, וְגַם שָׁזָה סִפְקָא אִם
 יִחְזִירוּ בְּתִשׁוּבָה, וְהוּא וַדַּאי מִתְטַגֵּף מִמֶּנּוּ קָדָם,
 וְאִפְלוֹ אִם יִחְזִירוּ בְּוַדַּאי בְּתִשׁוּבָה אֵין נְכוּן
 לְעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי אִם יִדְמֵן מֵעֲצָמוֹ שֶׁבָּא חוּטָא
 אַחַד לְתַתּוֹ לוֹ תִּשׁוּבָה אֵין לְדַחֲוֹתוֹ, כִּי מַה הוּא
 שֶׁהִזְמִין כֵּן, אוֹלֵי שֶׁרַשׁ נִפְשׁוֹ הוּא וְכִיּוֹצֵא בְּזוֹ
 שֶׁמְכַרְח לְהַתְקֵן עַל יְדוֹ וְדוּקָא, וְעוֹד כִּי בְּלָם
 יֵאמְרוּ כֵּן, וּמִי יִקְרְבוּ.

כאשר שב על עונותיו אל ירהר בהם
 חלילה

וְכֵן שִׁמְעָתִי בְּשֵׁם הָרַב הַמְּגִיד מְרֵאוֹנוֹא ז"ל
 שֶׁאָמַר, מוֹכִיחַ הוּא כְּמוֹ מְרָא וְחֻצִּינָא
 שֶׁמְשַׁלֵּיף זָבַל לְנִקּוֹת וְהִיא בְּעֲצָמָה מִתְטַנֶּפֶת, כִּי
 אִם רוּאָה עֲבֻרוֹת מְכַרְח לְהוֹכִיחַ, וְכַדְאֵיתָא בְּשִׁלְחַן
 עֲרוּף. וְכֵן יוֹתֵר מִזֶּה, אִפְלוֹ אִם הוּא עֹשֶׂה עֲבֻרוֹת,
 כְּמוֹ עֲנִינֵי תַּאֲוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּזוֹ, אִם יָשׁוּב, אַל
 יִזְכֹּר אוֹתָם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לְגַמְרֵי כֹּל הַנְּהַגְתָּם, כִּי
 גַם זֶה הוּא חֻטָא וְהַרְהוּרֵי עֲבֻרָה הִיא, כִּי אִם

גִּלְגַּן לֵיהּ, אֲךָ כֹּל הַשְּׁמוֹת מִן הַשְּׁמַיִם, כְּמוֹ
 שֶׁאָמַר הַפְּתוּב 'אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ' (תהלים מו
 ט), וְאָמְרוּ ז"ל (ברכות י:): אַל תִּקְרֵי 'שְׁמוֹת' אֶלָּא
 שְׁמוֹת, וְלִכֵּן פְּנוֹת הַשֵּׁם בְּעֵצָם כִּי עַל יְדוֹ מִתְגַּלִּים
 אוֹרוֹת הַקִּדְשָׁה הַנְּטֻמְעִים בְּקַלְפוֹת עֲרוֹת הָאֶרֶץ
 וְהוּא יְסוּד הַמַּעֲלָה לְהַעֲלוֹת כֹּל נִיצוּצוֹת הַקִּדְשָׁה
 וְעַל יְדוֹ בָּאוּ יִשְׂרָאֵל שֵׁם, וְהוּא סִבַּת שֶׁיִּצְאוּ כְּמוֹ
 שֶׁאֵיתָא בִּזְהַר, וְלִכֵּן שְׁמוֹ נֶאֱחָ לוֹ 'צִפְנַת פְּעֻנָּה'
 אֲשֶׁר הוּא מְגַלָּה הַסְתוּמוֹת. אִי נִמְי שֶׁעֲתָה נִגְלָה
 אֲשֶׁר רָאִתָּה אֵשֶׁת פּוֹטִיפֵר שֶׁתְּבַנְּהָ מִמֶּנּוּ, וְהִיא
 לֹא יָדְעָה כִּי הוּא מִבְּתָהּ, וְעֲתָה נִפְתַּח הַסְתוּם
 וְזֶהוּ שֶׁאָמַר 'צִפְנַת פְּעֻנָּה וַיִּתֵּן לוֹ אֶת אֲסַנְתָּ':

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

שמות יוסף ואסנת רומזים למעלתם

'וַיִּקְרָא פְרַעֲהַ שֵׁם יוֹסֵף צִפְנַת פְּעֻנָּה וַיִּתֵּן לוֹ אֶת
 אֲסַנְתָּ'. אֲפֹשֶׁר לְרַמֵּז, דְּמֵאֵת ה' הִיְתָה זֹאת
 לְקִרוֹת לְיוֹסֵף 'צִפְנַת' וְלֵאשֶׁתוֹ 'אֲסַנְתָּ', דְּ'צִפְנַת'
 גִּימְטְרִיא 'כְּתוּר', וְ'אֲסַנְתָּ' גִּימְטְרִיא 'מְלֻכוּתִיהּ',
 דְּהִינּוּ כְּתוּר מְלֻכוֹת. דְּהִינּוּ, דְּעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַגְּדוּל
 שֶׁנִּתְגַּבֵּר יוֹסֵף הַצַּדִּיק עַל יְצוֹ, זָכָה וְנִתְעַשֵּׂר בְּכַתֵּר
 מְלֻכוֹת, וְכִשֵּׁם שֶׁנִּתְעַשֵּׂר בְּגוֹפוֹ כִּף גַּם נִתְעַטְרָה
 נִשְׁמֹתוֹ. וְהִרְמִזוּ שֵׁם בֵּן בְּאִשְׁתּוֹ, לְרַמֵּז שֶׁגַּם הִיא
 רְאוּיָה לְקִדְשָׁה, לְפִיכֵף עֲלֶתָה בְּגוּרְלוֹ שֶׁל צַדִּיק זֶה:

וַיַּעֲבֹר יוֹסֵף בַּר כְּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי
 חָדַל לְסַפֵּר כִּי אֵין מְסַפֵּר (מא מט)

זכרון זאת

רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

כשזוכה לדבקות עליונה אל ירהר בשפלותו

'וַיַּעֲבֹר יוֹסֵף בַּר כו' עַד כִּי חָדַל לְסַפֵּר כִּי אֵין
 מְסַפֵּר'. הִנֵּה אֵיתָא בְּמַתְּנִיתִין (שבת פ"א

שָׁזָהוּ גַם בֵּן בְּכָלל הַנְּסִיּוֹן.

בִּי כְּשֶׁמְנַסֵּין אֶת הָאָדָם לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶת שְׁלֹמוֹת הַדַּעַת, שָׁזָהוּ עֲקָר הַנְּסִיּוֹן, כְּאֲשֶׁר שִׁמְעֵתִי מִמֶּנּוּ זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָהּ. וְיוֹסֵף עֵבֶר עָלָיו כֹּל זֶה וְהִיא בְּנִסְיֹן גְּדוֹל וְעִמָּד בְּנִסְיֹן, וְעַל יָדֵי זֶה זָכָה שִׁיחִיָּה לֹו כַח לְבָרֵךְ וְלִמְצֵא הַטּוֹב בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, שְׁעַל יָדֵי זֶה הָיָה כַח לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּמִצְרַיִם בְּגָלוּת, כִּי לְמַחֲיָה שָׁלְחוּ אֱלֹקִים.

בִּי לוֹאֵל כַּח יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁהִקְדִּים לְפָנֵיהֶם שֵׁם, לֹא הָיָה כַח לְיִשְׂרָאֵל לְעַמְד בְּגָלוּת. וְכֵן עֲכָשׁוּ לוֹאֵל כַּח הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁמְלַמְדִים עָלֵינוּ זְכוּת וּמְחַזְקִים אוֹתָנוּ וְכו', לֹא הָיָה כַח לְסַבֵּל מְרִירוֹת הַגָּלוּת בְּכָל־לַיְלָה, וּבִפְרָט הַגָּלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

וַיֵּלֶךְ בֶּן קְרָא שֵׁם בְּנֵי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם, עַל שֵׁם זֶה שֶׁאֲפָלוּ בְּמִקְוֹמוֹת הַרְחוּקִים מֵאֵד יְכוּלִים לְמַצֵּא אֶת ה' יִתְבָּרַךְ עַל יָדֵי כָּל הַנִּלְוִים. וְזָהוּ בְּחִינַת מְנַשֶּׁה שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם 'כִּי נִשְׁנִי ה' אֶת כָּל עֲמָלֵי וְכו'". שֶׁאֲפָלוּ הַנְּסִיּוֹן וְהַשְׂכָּחָה הַכֹּל מֵה'. הִנְנוּ שָׂגֵם בְּכַחֲנִית חָלַל הַפְּנוּי שֶׁשֵׁם אֵין יְכוּלִים לְמַצֵּא אֱלֹקוֹתָו יִתְבָּרַךְ, גַּם זֶה מֵה' יִתְבָּרַךְ, כִּי יוֹדֵעַ הַשְׁנֵשִׁיּוֹן וְהַשְׂכָּחָה גַּם בֶּן מֵה' יִתְבָּרַךְ, וְעַל יָדֵי זֶה יוֹכֵל לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְחַפֵּשׂ אֶת ה' יִתְבָּרַךְ גַּם מִשֵּׁם וְכו'. וְאֶפְרַיִם נִקְרָא עַל שֵׁם 'כִּי הַפְּרָנִי אֱלֹקִים בְּאָרְץ עֲנִי', שֶׁגַּם בְּאָרְץ עֲנִי אֵין יְכוּל לְמַצֵּא טוֹב (עֵירוּבֵי תְּחוּמֵינָהּ הִיוּ אוֹת יו'):

בְּדָרְךָ כָּלֵל יִזְכֵּר וּיִפְרָטֵם. וְכֵן לְהַחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה אֶת הָאָדָם, צָרִיךְ שָׁבֵל יִכְנַס לְעִמָּק הַרְשָׁעוֹת. וְשִׁמְעֵתִי אוֹמְרִים עַל עֲנִינֵי אֲכִילָה שֶׁמְכַרְרִים נִיצוּצוֹת, מִי שֶׁאֵין מְאֻסָּף כָּל מַחְשַׁבְתּוֹ וְחֻשְׁקוֹ לְתוֹךְ הַמְּאָכֵל לְהַגְשָׁמִיּוּת, כְּמוֹ אָדָם טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָ, אִם אוֹתִיזִים בּוֹ לְהוֹצִיא מִהֶנְהָרָה בְּקָל הוּא שִׁיטְבִיעַ גַּם אֶת הָאָדָם הַשָּׂנִי, כִּי אִם יִקְחוּ בְּשִׁעְרוֹ וְיִמְשְׁכֵהוּ לְחוּץ, בֶּן הַדְּבָרִים הַלְלוּ, הֵן בְּאֲכִילָה, וְכֵן לְהַחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה. זֶהוּ לֹא יִכְנַס לְמַרְחֵץ, פְּרוּשׁ שִׁיחֵץ עֲצָמוֹ מִצְוֹנֹתָיו, שְׁלֹא יִכְנַס בְּהֵם לְגַמְרִי. וְלֹא לְבוּרְסָקִי, לְסִרְחוֹן עֲוֹנוֹת הַרְשָׁעִים.

בְּאוֹר מְאֻמָּד חו"ל אִי אֲבִשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא בִּסָּם וּבְלֹא בּוּרְסָקִי

וְזֶה נִרְאֶה מֵה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבָרְכָה (קְדוּשֵׁין פּב): אִי אֲפִשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֹא בִּסָּם וּבְלֹא בּוּרְסָקִי, אֲשֶׁרִי מִי שֶׁאֲמָנוּתוֹ בִּסָּם, אוֹי לְמִי שֶׁאֲמָנוּתוֹ בּוּרְסָקִי. כִּי בִּסָּם הוּא מִי שֶׁמְתַנְהֵג בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְקָרֵב בְּנֵי אָדָם הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' יִתְבָּרַךְ שִׁיִּדְבַק בָּהּ יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת צַדִּיקִים וְלִילָךְ מִחִיל אֶל חֵיל וְלִלְמַדֵּם תוֹרָה יוֹתֵר, וְזֶה אֲמָנוּתוֹ בִּסָּם, כִּי אֵיתָא (שְׁבַת פּח): כָּל דְּבִירוֹ וְדְבִירוֹ שֶׁיִּצְעֵא מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּשֵׁמִים, וְגַם אֵיתָא בְּגִמְרָא (עֵירוּבֵין כא): 'הַדְּוֹדָאִים נִתְנוּ רִיח' (שְׁהַה ז' יד) אֵלוֹ בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא טַעְמוֹ טַעַם חֲטָא, אוֹי לְמִי שֶׁאֲמָנוּתוֹ בּוּרְסָקִי בְּנִלְוִים:

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה וְגו' (מא נא)

לְקוּטֵי הַלְכוּת

רַבֵּי נִתּוּ מִבְּרַסְלָב זִיע"א

עַל יָדֵי שֶׁעִמָּד יוֹסֵף בְּנִסְיֹן בְּמִצְרַיִם וּמִצְעֵא אֶת הַטּוֹב בְּכָל מְקוֹם עִמָּדוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַר כָּךְ שֵׁם

עַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּנֵי יוֹסֵף מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם, עַל שֶׁהוֹלִידֵם יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם שֶׁהוּא עֲרוֹת הָאָרְץ וְהוּא בְּגָדֵל צַדִּיקוֹתוֹ זָכָה גַּם שֵׁם לְעַמְד בְּנִסְיֹן וְלְכָלִי לְפַל בְּדַעְתּוֹ בְּכָל מַה שֶׁעֵבֶר עָלָיו,

וַיֹּאמֶר פְּרַעַה לְכָל מִצְרַיִם לְכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ (לְפִי שֶׁהִיא יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שְׁיִמְלוּהוּ, רש"י) (מא נה)

לְקוּטֵי שִׁיחוֹת

רַבֵּי מִנְחֵם מְנַדֵּל מְלִיבוֹבֵיץ' זִיע"א מוֹדַע בְּקֵשׁ יוֹסֵף מִמִּצְרַיִם שְׁיִמְלוּהוּ

מֵהָ הָיָה טַעְמוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּדַרְיִשְׁתּוֹ מִהַמְצָרִים שְׁיִמְלוּהוּ (וּבִפְרָט הַפֶּה רְצוּנָם) – אֵיזוֹ תוֹעֵלַת

כאן הורה להם ה'רף הנכונה לעשות כל פ'טי מעשיהם, אפלו מעניני גשמיות, הכל בהתקשרות ודבקות הבורא בר'וף הוא, וגם לבלתי יגורו אחר, באתרמי שהאדם נופל לפעמים במצר ים החכמה, ממקרי ופגעי הזמנים, יהיה פעמונדא תקיף בכלא, לעשות מצ'ר'ף ש"מ"ה צ'ר'ף מ"ש"ה, והינינו להשיג הדעת הגנוז בכל מעיקים ומא'רעות הקונה לאדם בחיים חיותו, ש'נה נקרא מצ'ר'ים כמבאר, ובהקנס הדעת לשם הוא המוציא ממצר, והורה יעקב אבינו לבניו ל'דות ולשלט בצ'ר'ף הנראה ש"מ"ה וש"מ"ו, להפכו לצ'ר'ף טוב מ"ש"ה, והתועלת גדול המגיע אחר זה ש'רו כפול ומכפל, להיות שמעלה איברי השכינה אפלו ממדרגות התחתונים.

וזהו שגמר אמר ו'שברו לנו משם ונחיה', רמזו רמז להם, אפלו בעניני גשמיות תענוגי עולם הזה, הכל נמשך מהשכירה התחלקות מדות הקדושים אורות עליונים מלבשים עתה בצ'ר'ף ש"מ"ה, והחייב מטל עליכם ועל כל הדורות הבאים אחרים, לעשות צ'ר'ף טוב, להשיג התלבשות שמוחיו וכנ'ויו הקדושים באמצעות פעלותיו, וזהו ו'שברו לנו משם', לשון שם ממש, להשיג שמו ותברך, ונחיה' ודאי, כי בנה תולה חיות של האדם בעולם הזה, וגם חיות הנצחי מזון הנשמה בעולם העליון, בעלותה אל מקום מחצבתה, הראוי לתן לה בזרוע ידה וכשרון פעלותיה. והשם ברחמי יורנו דרך אמת בעבודתו עבודת הקדש. אמן:

תגיע מנה. ובאור הענין: כשצ'נה הקדוש בר'וף הוא לאברהם למול את (עצמו ו) בני ביתו, אמר לו (בפרשת לך לך) 'המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך גו', ש'פפ'טות - השעם על צווי זה הוא: יליד ביתו ומקנת כספו - ברשותו הם וטפלים לו - ולכן מטל עליו החייב ש'המול ימול', כל אחד ואחד מהם.

ע"פ פי זה - פינן שיוסף הוא השליט על הארץ (להלן מב ט), והיה נתון על כל ארץ מצ'ר'ים (פסוק מא) ובלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצ'ר'ים (פסוק מד), היינו ש'היו נתונים תחת שלטונו וברשותו כמקנת כסף, אם כן הסב'רא נותנת בפשוטו של מקרא שיש עליו חיוב להשתדל ש'היו נמולים.

ובזה ימתק דיוק לשון רש"י: 'לפי שהיה יוסף אומר להם ש'מולו' (לא 'לפי שיוסף אמר', אלא - אומר בתמידות) זאת אומרת שלא פעם אחת אמר להם ש'מולו, אלא שהיה תובע מהם תמיד (וכמוכן, ב'תת שאת בעת שהחל הרעב ובאו אליו בתור השליט על הארץ):

וירא יעקב וגו' ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצ'רים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות (מב א-ב)

אור המאיר

רבי זאב ואלף מז'טומיר זיע"א

יעקב אבינו הורה לבניו את דרך העבודה התמימה לקדש את עניני העולם הזה ולהעלותם לקדשה

ר'מו יעקב אבינו וצ'נה את ביתו אחריו אפני העבודה, ורדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות'. ובנדאי לא היה צריך לצוות אותם ל'דת למצ'רים בשביל אכל הגשמי, כי בלא הוא בודאי הבנים היו נותנים להם עצה הגונה להחיות נפשם לבלי מותו ברעב. אמן

וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר ממצ'רים (מב א)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצ'רא זיע"א

עשרה הרוגי מלכות הם נשמות השבטים

וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר ממצ'רים. אפ'שר ל'מו במה שאמר רבנו האר"י

בחינת שפלות ב' בהתבוננו בשפלות עצמו

עוד יש בחינת שפלות אחרת, הינו כשיוֹדע בעצמו פחיתת ערכו ומעוט עבודתו לה', ואיך שהוא משקע בגשמיות ועניני עולם הזה, וכשמתבונן בשאר כל אדם נגד ערכו רואה שכל אדם לפי ערכו הוא עובד יותר לה' ממנו. וכמו שפרש המגיד זללה"ה בפסוק (במדבר יב א) 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם וגו', פרושו שמשה רבנו עליו השלום היה ענו מחמת כשיהתבונן בשאר כל אדם אמר שכשיהיו שאר האדם ערפי היו עובדים יותר לה', ואני אני עובד כל כך באימה וביראה כראוי לפי ערכי, עד כאן דברי המגיד זללה"ה.

העצה שלא יפל לבו הוא שיגבה לבו בדרך ה'

אמנם כל האדם בהתבונן בבחינה הנזכרת לעיל, בודאי יכנע לכוּבו מאד עד שיתבטש בעצמו לגשת לקדש לתורה ותפלה ומצות, באמרו מי אני אשר אקרב לעבודה גדולה וקדושה כזו להיות חודים בעליונים על ידי עבודתי, ואפשר חס ושלום יפל לבו בקרבו מאד ולא יעבד עוד חס ושלום. לכן על זה נהנו חז"ל עצה טובה, באמרו (סנהדרין לו.) תיב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ותמיד יראה האדם את עצמו כאלו כל העולם מחצה זכאי וכו', ואם יעשה מצוה אחת מקריע כל העולם לכף זכות וכו' (קידושין מ:). והנה עצות האלו הם כדי שיגבה לבו מעט בדרך ה' אחר כל שפלות הנזכר לעיל, כדי שיוכל לעבד ולגשת לקדש.

הצדיק ממשיך הארה זו לכלל ישראל

והנה באמת זו היא עבודת הצדיק, אמנם כשהצדיק עובד ה' בבחינות אלו ממשיך גם כן איזה הארה לכל ישראל, הן מבחינת שפלות הנזכרת לעיל והן מבחינת גבהות הלב הנזכרת לעיל. וזהו מרמז הפסוק ייוסף הוא השליט, פרוש, 'יוסף' הוא הצדיק (וזהו ח"א

י"ל (שער הפסוקים פרשת ויצא), דעשרה הרוגי מלכות הם נשמות עשרה שבטים שמכרו את יוסף, וכתב שמיתת עשרה הרוגי מלכות עשתה פעולה גדולה בעולם העליון אשר כמוהו לא נהיתה וכמוהו לא תוסף, שעל ידי מיתתם העלו ניצוצות הקדושה מתוך הקלפות מעולם העשייה. והכל רמזו בתורתנו הקדושה, דהנה המקרא הנה תבת 'עשרה' יתרה, ועוד, תבת 'ממצרים' יתרה, אלא לרמז בא, ד'מצרמה' גימטריא 'עשייה'. וזהו הפונה וירדו אחי יוסף, הם נשמות השבטים, ירדו ב'עשרה', הם עשרה הרוגי מלכות, דהינו נשמותיהם ירדו בעשרה הרוגי מלכות, כדי לשבור בר ממצרים, דהינו להעלות ברוגי וניצוצי הקדושה 'ממצרים', היא עולם העשייה כאמור:

יוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ וגו' (מב ו)

בת עין

רבי אברהם דב מאריטש זיע"א

שתי בחינות שפלות, בחינה א' בהתבוננו בגדלות הבורא

הנה פתיב (תהלים לז יט) 'קרוב ה' לגשברי לב', שעקר השראת השכינה הוא על בחינת שפלות ושבורי לב. אמנם יש שתי בחינות שפלות, א' שהוא נכנע ונשפל בעצמו מפני רוממותו ותברך, כשמתבונן בעצמו איך שהבורא ברוך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין והוא המחיה את כלם בכל רגע ורגע, כמאמר הפתוב (שם קז ו) 'כל הנשמה תהלל וגו', פרוש שעל כל נשימה ונשימה תהלל, כי בכל נשימה ונשימה יש חיות הבורא ברוך הוא ולא זולתו. והנה בהתבוננו בכל זה וכדומה היטב, ממלא נכנע מפני רוממותו ותברך עד שמתגרא לגשת לעבודתו ותברך.

(מ"ב ו ח) 'וְהִצַּנֵּעַ לְכַת עִם אֶלְקִיד' שְׂרָאוֹי לְכָל אָדָם לְהִסְתִּיר מַעֲשֵׂה מַצּוֹתָיו, מִכָּל מְקוֹם גְּבִי יִרְאֶה יְכוּל לְפָאָר עֲצוּמוֹ, כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ גְבִי יוֹסֵף שְׂאָמֵר 'אֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְאֵה', וְכֵן פְּרוֹשׁ הַתְּרַגּוּם סוּף וַיְחִי (נ ט) 'הִתְחַת אֱלֹהִים אֲנִי' - 'אֲרִי דְחָלָא דְה' אָנָּא'.

וַאֲוִיֵּי הַטַּעַם, כִּי כָל הַמַּצּוֹת הֵם בְּסִיוַע הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ (יומא לח): בָּא לְשַׁהֵר מְסִיעֵין אוֹתוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן בִּירְאָה, כְּדַכְתִּיב (דברים י י) 'מֵה ד' אֱלֹהֵיךְ שְׂאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם לִירְאֶה' וְאָמְרוּ חז"ל (ברכות לג): הַכֹּל בְּיַדֵּי שְׁמַיִם חוּץ מִירְאֵת שְׁמַיִם, עַל בֶּן אִין לְהַתְּפָאָר בְּשִׂאָר הַמַּצּוֹת בִּינֵן שְׁהֵם בְּסִיוַע הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שְׂנֵאָמֵר בְּפִסּוּק (תהלים סב יג) 'וּלְךָ ה' חֶסֶד כִּי אֶתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ', כִּי כָל תְּשׁוּלוּם שְׂכָר שֶׁל כָּל הַמַּצּוֹת הוּא מִצַּד הַחֶסֶד כְּאֵלוֹ הוּא מַעֲשֵׂה אָדָם עֲצוּמוֹ, וּבְקֶאֱמַת הוּא בְּסִיוַע הַשָּׁם יִתְבַּרְךָ:

וַיֵּאמְרוּ אִישׁ אֶל אַחֵיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אַחֵינוּ אֲשֶׁר רְאִינוּ צִרְת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שְׂמַעְנוּ עַל כּוֹ בָּאָה אֵלֵינוּ הַעֲזָרָה הַזֹּאת (מב כא)

תַּפְאֵרֶת שְׁלֵמָה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

הַשְּׂבָטִים סָבְרוּ שְׁלֵא עָשׂוּ עוֹלָה שְׂמֹכְרוּ אֵת יוֹסֵף, וְסַבְבַּ הַקַּב"ה שִׁיבִינוּ שְׂמֹטֵל עֲלֵיהֶם לְחֹזֵר בַּתְּשׁוּבָה

וַיֵּאמְרוּ אִישׁ אֶל אַחֵיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ יְגוּ' כִּי הַמְּלִיץ בֵּינָהֶם. הַנְּרָאָה לִי לְפִי מַה שֶּׁבִּאֲרָנוּ בְּמְקוֹם אַחֵר (פר' וישלח ד"ה ויזרח לו) בְּעֵינֵי הַשְּׂבָטִים, שְׂכָל כ"ב שָׁנָה שְׂמֹכְרוּ אֵת יוֹסֵף אַחִיהֶם לֹא עָלְתָה עַל לִבָּם כִּי עָשׂוּ עוֹל בְּזָה, אֲךָ סָבְרוּ כִּי עָשׂוּ מַצְוָה בְּזָה. אֲךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה מְסַבֵּב לָהֶם סְבוּת בְּמַצְרִים לְהַבִּין שְׂחֻטָּאוֹ בְּמִכִּירַת יוֹסֵף, כְּדִי שִׁיחַזְרוּ בַּתְּשׁוּבָה, כִּי בָּאוּ לִידֵי גִסְיוֹן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּי לָקַח מֵאִתָּם אֵת שְׂמֵעוֹן וַיֵּאָסֵר אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם, וְאַחֵר

(קנ"ג), 'הוּא' מְמַשִּׁיף עַל כָּל הָאָרֶץ בְּחִינַת 'שְׁלִיט עַל כָּל הָאָרֶץ', שִׁיכְנַע לֵב יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי רוּמָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ כְּנֹזֵךְ לְעֵיל, וְגִבְהוּת הַלֵּב הַנּוֹכַרְת לְעֵיל, 'וְהוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עִם הָאָרֶץ', פְּרוֹשׁ שְׂמַמְשִׁיף לְכָל עִם הָאָרֶץ בְּחִינַת מְשַׁבֵּיר, בְּחִינַת שְׂבוּרֵי לֵב, בְּחִינַת שְׁפִלוּת כְּנֹזֵךְ לְעֵיל. אָמֵן, בֶּן יְהִי רַצוֹן:

וַיְכַר יוֹסֵף אֵת אַחֵיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ (מב ח)

יְשׁוּחַ מִשָּׂה

רבי משה מאוהקל זיע"א

יוֹסֵף הִכִּיר אֵת אַחֵיו עַל יְדֵי חֲכֵמַת הַפְּרָצוּף

וַיְכַר יוֹסֵף אֵת אַחֵיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. נִרְאֶה לְפָרֵשׁ עַל פִּי מַה שֶּׁכַּתְּבַת הָאֱלֹשִׁיף בְּפִרְשַׁת וַיַּגֵּשׁ, לְפָרֵשׁ הַפִּסּוּק בְּפִרְשַׁת וַיֵּצֵא (בראשית לא ח) שְׂאָמֵר יַעֲקֹב רְאֶה אֲנֹכִי אֵת פְּנֵי אֲבִיכֶן, הִיָּינוּ שְׁהִיָּה מִכִּיר בְּחֲכֵמַת הַפְּרָצוּף, וְהוּוּ שְׂאָמֵר אֲנֹכִי מִכִּיר וְלֹא זוֹלָתִי, עֵינֵי שָׂם. אִם בֶּן הָכִי נָמִי יֵשׁ לֹמֵר בֶּן, הִדְדוּעַ דְּרִשׁוּי ו"ל כְּתִב בֶּן וְקָנִים הוּא לו' (לעיל לו ג) כְּתַרְגוּמוֹ אֲרִי בֵר חֲכִים הוּא לִיה, שְׂכָל מַה שְׂלֵמֵד מִשָּׂם וְעַבְרַת מִסֵּר לו', אִם בֶּן תְּרִי מִסֵּר לו' כָּל הַחֲכֵמַת, וְהִכִּיר בְּחֲכֵמַת הַפְּרָצוּף כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וְלֹא מִלְּדֵי נְכָרִים, מַה שְׂאִין בֶּן הָאֲחִים שְׂלֵא הִכִּירוּ בְּחֲכֵמָה זוֹ כְּנַ"ל:

וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲוִיו אֵת הָאֱלֹקִים אֲנִי יִרְאֵה (מב יח)

בְּנִים יְבוֹת

רבי פנחס הורוויץ זיע"א

מִתֵּר לְאָדָם לְהַתְּנַאֲוֵת בִּירְאֵת שְׁמַיִם שְׂבו 'אֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְאֵה'. מִכָּאן לְמִדּוֹ חז"ל (ראיה הַמְּקַנָּה פִּתְחָא זַעֲרִיא יח) שְׂמִתֵּר לְהַתְּפָאָר אֵת עֲצוּמוֹ בְּמַצּוֹת יִרְאֵת ה', אֲף דְכָבֵל הַמַּצּוֹת כְּתִיב

אלו לבוד, ומפשפש במעשיו לשוב עליהם, והוא ענין 'אבל' אשמים אנחנו כי ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, שהנשמה מתחננת ומעוררת בכל פעם להגוף, וכמו שאיתא (אבות פ"ו מ"ב) 'בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואיתא בספרי קדש בשם הבעל שם טוב ז"ל מה תועלת יש בבת קול זה מאחר שפגדה און משמע אותה, ופרש שהתעוררות שבא לאדם תמיד לפשפש במעשיו הוא מכת הבת קול הזו שמביא התעוררות לאדם, וזה 'בהתחננו אלינו ולא שמענו'. וצריך לפי זה להנשמה על שעבד בה בפך, כי כל מה שעובד האדם עניני עולם הזה גם כן הוא מכת חיות הנשמה, שתכף כשנסתלקה הנשמה ממנו נשאר מנח פגגר מת, וכל החיות הוא רק מהנשמה וצריך לפיכך על זה.

ואף על פי כן עצבות אינו טוב, רק אחר התבוננות והתישבות צריך לידע ולהאמין שהכל היה לטובה כל מה שעבר עליו, כי על זה מברכין בכל יום ברפת 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', ובודאי הכל לטובתו, ואחר התבוננות היטב מפיר זה, וכמו שפתיים (להלן מה ה) 'כי למחיה שלחני וגו'', שאחר כך מפיר שהכל כל החשכות והגלות שעבר עליו היה הכל לטובה:

ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו (מב כח)

שם משואל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

אחר שכבר הכירו שבחטאם באה עליהם הצרה מדוע שוב תמהו

ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו. ויש להבין הלא כבר אמרו (פסוק כא) 'אבל אשמים אנחנו' והתודו

כך צוה להביא את בנימין. וכאשר הכינו הדבר התודו על חטאתם באמרים 'אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו''. ולזאת סמך הכתוב 'כי המליץ בינתם', כמו שנגמר (איוב לג כג) 'אם יש עליו מלאך מליץ אחד להגיד לאדם ישרו', כי על ידי הודו היה תכף מליץ טוב עליהם. וזה שנגמר 'כי לולא התמהמהנו כי עתה שגנו זה פעמים', כדרך הצדיקים שכל מה שחוזרים בתשובה יותר, מתקרבים על יום האתמול שלא היו במדרגה זו. וזה לשון 'פעמים'. כמו שנגמר (ש"ש ט א) 'שובי שובי השולמית שובי שובי וגו'', כמבאר במקום אחר (שבת תשובה ד"ה בפי התשובה):

שפתי צדיק

רבי פנחס מנחם מפילץ זיע"א

על האדם להתבונן שנסתלח לעולם לעשות רצון קונו ויתחברט על אשר נשקע בעניני עולם הזה אף לא יגיע לעצבות

בפסוק 'ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו' בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו וגו''. יש ללמד מפרשה זו מהשבטים הקדושים שתכף כשבא עליהם הצער הזה הרגישו מיד בהחטא, אף שכבר עברו כ"ב שנה ממנו, לא שכחו אותו החטא והרגישו מיד בו. והענין יש לרמוז לכל איש ישראל, שיוסף רומז להנשמה, ובימי הילדות הוא משלף בבור נחשים ועקרבים, והוא ענין התאות רעות וכל האסורים שהנמשך אחריהם הוא כמו בור מלא נחשים ועקרבים להנשמה שיש לה צער גדול מזה, ואחר כך היא נמכרת לעבד הוא ענין משא ומתן שעוסק בו תמיד וראשו ורבו הוא מטרד רק בזה, ועובד בהנשמה צרכי גופו ועניני עולם הזה שנהו כמו שמכר אותה לעבד, שהנשמה אינה נהנית מכל זה.

ואחר כך כשבא בשנים מתחיל להתישב עצמו קצת למה נשלח לעולם הזה וכי לעננים

אדם להתפלל בכל יום וכו', ענין שם במדרש. הנה בזה המדרש מרמז ענין התפלה. קחו מזמרת הארץ בכליכם וזהו פסוקי דזמרה, 'מעט צרי' זה קטרת, 'מעט דבש', יש ענין שצריך גם לזה, 'וכסף משנה קחו בידכם' היינו התורה, 'כסף משנה' החמוד והתשוקה של למוד, ולכך נקראת כסף משנה החמוד נעשה כפול, היינו כשבני אדם נכספים לתורתו ומצותיו של הקדוש ברוך הוא ומקמים אותה אי משפיעים להם מן השמים פי שנים, היינו כשאיש ישאל חומד ומשתוקק מעט אל התורה הקדושה או לדבר ה' משפיעים לו מן השמים חמוד פי שנים.

המקום את התורה והמצות מתוך חשק, משפיעים לו חשק כפול

וְאֵת הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיתֵכֶם, היינו האור בפי שנים המושב לכם מן השמים, 'תשיבו' ותתורו למעלה, בכדי להעלות הכל להקדוש ברוך הוא, ומה שמשפיעים לכם חמוד ותשוקה מן השמים תשיבו בתורה להקדוש ברוך הוא, וכמו בן ושיב לכם עוד מן השמים פי שנים, בזה ישפע לכם עוד כפול, וכן יהיה כסדר בכל פעם יותר, וזהו כסף משנה, וכמו כן צריך להתנהג תמיד כל ימי חיותו, והחיות רצוא ושוב, וכאשר תעשו בן אי יא-ל שדי-יתן לכם רחמים' זו תפלה, וד"ל:

על מכירת יוסף שבשביל כך באה עליהם הצרה הזאת, ומה זה שחזרו ותמהו 'מה זאת וגו'', הלא ידוע היה להם שבביל מה.

וב"ק אבי אדמו"ר וצללה"ה הכ"מ אמר בזה דבר נחמד, דהנה השבטים חשבו את יוסף לרודף כמבאר בספרים, ולפי טעותם דין אמת דנו אותו, אך באשר עותו את הדין בשוגג נדונו במדה כנגד מדה שגם להם נעשה עוות הדין, על כן במה שאמר להם 'מרגלים אתם' חשבו שאדון הארץ יש לו באמת טעות בהם וחושכם באמת למרגלים, וכמו שהם עותו הדין בשוגג, כן העניש שמענות עליהם את הדין בשוגג, אבל כאשר ראו את הכסף השב באמתחותיהם שנה בלתי אפשר כי אם במזיד לעשות להם עלילה, לזה תמהו שאין זו מדה כנגד מדה שהם עותו הדין בשוגג וצליהם מעותיהם הדין במזיד, על כן לא ידעו מדוע בא עליהם ענש כזה, עד כאן. ורפח"ח. ויש להוסיף בזה דברים, דהיינו טעמא שבא עליהם ענש זה משום דשגגת תלמוד עולה ודון (אבות פ"ד מ"א), ומי לנו תלמידי חכמים גדולים יותר מהם, אך הם בענותנותם היתרה לא חשבו את עצמם לתלמידי חכמים על כן תמהו (מקץ ושבת חנוכה תרע"א):

קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים. וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא (מג

יא-יב)

בית אהרן

רבי אהרן משרליו זיע"א

'זמרת הארץ' - פסוקי דזמרה. 'כסף משנה' - תשוקה והמדה ללמוד התורה

ו-ל שדי-יתן לכם רחמים וגו', איתא במדרש (תנחומא ט), 'למדנו רבנו כמה תפלות חייב

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

על ידי התשובה מוציא כל הנצוצות מסטרא אחרא

וְכֶסֶף מְשֵׁנָה קחו בידכם ואת הכסף המושב בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא. 'וכסף משנה קחו בידכם', בא לרמז על בעל התשובה, אם הוא בעל תורה צריך להיות שונה פעמים בכל יום על מה

שְׁתַּעֲשׂוּ דַּיָּה לְהַחְזִיר הַדְּוֹנוֹת פֶּשְׁגוֹת, וְזֶהוּ 'אוּלַי מִשְׁגָּה הוּא', דְּהִינּוּ, הַתְּשׁוּבָה שְׁתַּעֲשׂוּ, אִם אֵינָה גְדוּלָה כֹּל כֵּן, שְׁמָא דַּיָּה לְהַחְזִיר דְּוָקָא דְּוֹנוֹת פֶּשְׁגוֹת, לְפִיכֵן עָשׂוּ תְּשׁוּבָה 'בְּיָדְכֶם', דְּהִינּוּ בְּכַחְכֶם, וּבְזֶה תּוֹכְלוּ לְהוֹצִיא הַנִּיצוּצוֹת מִתּוֹךְ הַסְטָרָא אַחְרָא וְיָשׁוּב הַכֹּל לְאַיְתְּנוּ הָרָאשׁוֹן, וְיָשׁוּב וְרָפָא לוֹ:

אמרי יוסף

רבי יוסף מאיר מספינקא זיע"א

'קחו מזמרת הארץ' - רמז לשיר הארץ
בפרק שירה

וְסוּד 'קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם'. עַיִן בְּסֵפֶר שְׁפָתַי צְדִיקִים מֵה שֶׁכַּתֵּב בְּשֵׁם הַקְדוּשׁ מֵאַפְטָא וְצִלְלָה"ה. וְאֵינִי הַשֶּׁפֶל אוֹמֵר, כִּי אֵיתָא בְּפָרֶק שִׁירָה, אָרַץ אוֹמֶרֶת 'לֵד' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וְיִשְׂרָאֵל כֶּה מִכְנֵף הָאָרֶץ זְמֶרֶת שְׁמַעְנוּ צְבִי לְצִדִּיק וְאָמַר רְזִי לִי רְזִי לִי אוֹי לִי בְּגֵדִים בְּגָדוֹ וּבְגָד בּוֹגֵדִים בְּגָדוֹ, עַד כָּאֵן. וְהִנֵּה בְּזִמְרַת הַקְדוּשׁ פָּרַשְׁתָּ וְאָרָא כ"ב ב', ר' יוֹסֵי פֶתַח 'לְדוֹד מִזְמוֹר לֵד' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וְיִשְׂרָאֵל כֶּה, 'הָאָרֶץ' דָּא אֶרְעָא קְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל דְּאֵיחֵי קְנִימָא לְאַתְשִׁקְיָא מְגִיָּה וְלֹא תִבְרָכָא מְגִיָּה בְּקַדְמֵיתָא וּלְבַתָּר מְגִיָּה אֶתְשִׁקְיָא עַלְמָא כְּלָא, 'תִּבֵּל וְיִשְׂרָאֵל כֶּה' דָּא שְׂאָר אֶרְעָא דְשִׁתָּאן מְגִיָּה, עכ"ל, וְכֵן הוּא בְּזִמְרַת הַקְדוּשׁ פָּרַשְׁתָּ תְּרִיצֵ מ"ה ב' עַיִי"ש וּבְמִפְרָשִׁים וּבְרַבְנֵי ו'ל.

וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר יַעֲקֹב אֲבִינּוּ אֶל הַשִּׁבְטִים שֶׁהָצִרְכּוּ לְלַכֵּת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַנּוֹת תְּבוּאָה, שִׁיקְחוּ מוֹסֵר לְנַפְשׁ, וְזֶהוּ 'קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ' (ר"ל מִשִּׁיר שֶׁל הָאָרֶץ) 'בְּכָלֵיכֶם' (ר"ל בְּמַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, וּמִלַּת 'בְּכָלֵיכֶם' לְשׁוֹן מִתְּשַׁבְּה מִלְשׁוֹן 'בְּגוּבְלֵיכֶם' שֶׁהוּא לְשׁוֹן מִתְּשַׁבְּה וְכִמוֹ שֶׁכַּתֵּב הַקְדוּשׁ מֵאַפְטָא ו'ל לִפִּי דְרַבִּי), וְשִׁיר הָאָרֶץ הוּא 'לֵד' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה' הַרְמוֹז לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּהוּא שְׁתִּיָּה בְּקַדְמֵיתָא, וְאַחֵר כֵּן 'תִּבֵּל וּמְלוֹאָה' הַרְמוֹז לְשְׂאָר אֶרְעָאֵין

שֶׁהִיָּה רְגִיל לְלַמֵּד, וְאִם הִיָּה בַּעַל צְדָקָה צָרִיךְ לִתֵּן פְּעָמִים עַל מַה שֶׁהִיָּה רְגִיל לִתֵּן. וְזֶהוּ וְיָכֹסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְּיָדְכֶם', תְּתַפָּרֵשׁ עַל הַפֶּסֶף כְּמִשְׁמַעוֹ וְעַל הַתּוֹרָה. וּמַה שְׂאֵמֵר 'וְאֵת הַפֶּסֶף הַמְיוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם תְּשִׁיבוּ בְּיָדְכֶם', בָּא לְרַמֵּז לְמַה שְׂאֵמֵרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנֵם לְכַרְכָּה (סֵפֶר הַלִּיקוּטִים תְּהִלִּים נ טו), דְּהַרְשַׁע כֹּל עוֹד שֶׁהוּא בְּרִשְׁעוֹ, כֹּל תּוֹרָה וְתַפְלוֹת וְצְדָקוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַכֹּל נִדְחָה וְאֵינּוּ מִתְקַבֵּל, וְלוֹקַחְתֶּם הַסְטָרָא אַחְרָא, וְיִשְׁשַׁב בְּתִשׁוּבָה כְּרָאוּי מוֹצִיא הַכֹּל מִיַּד הַסְטָרָא אַחְרָא וְחוֹזֵר לְקַדְשָׁה. וְזֶהוּ וְאֵת הַפֶּסֶף הַמְיוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם', דְּהִינּוּ הַתּוֹרָה וְהַמְצִוֹת שֶׁהֵיְתֶם עוֹשִׂים בְּעוֹדְכֶם רִשְׁעִים וְלֹא הָיוּ מִתְקַבְּלִים, וְשִׁבִּים עַל פְּנֵיכֶם, וְלוֹקַחְתֶּם הַסְטָרָא אַחְרָא, עֲכָשׁוּ לְשִׁתְּשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הַכֹּל 'תְּשִׁיבוּ בְּיָדְכֶם' לְסְטָרָא דְקַדְשָׁה, וְלֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח.

יוסיף להתחזק בתשובה כדי שיחזור הכל לקדושה

וּמַה שְׂאֵמֵר 'אוּלַי מִשְׁגָּה הוּא', בָּא לְרַמֵּז דְּבַעַל תְּשׁוּבָה צָרִיךְ תְּשׁוּבָה אַחֵר תְּשׁוּבָה, וְהֶאֱחָרוֹנוֹת הָיוּ יוֹתֵר מְעֻלוֹת מִן הָרָאשׁוֹנוֹת, מִשׁוּם דְּתִשׁוּבָה הִיא מְדַרְגוֹת מְדַרְגוֹת, יֵשׁ שְׁשֵׁב בְּתִשׁוּבָה וְדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ פֶּשְׁגוֹת, וְיֵשׁ מְעֻלָּה מְזָה שֶׁהִפֵּל נִמְחָל לוֹ, וְהַמְבַחֵר שֶׁבְּכֻלָּם הוּא שְׁדוּנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ פְּכוּיּוֹת. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר כָּאֵן 'תְּשִׁיבוּ בְּיָדְכֶם', דְּתַבַּת 'בְּיָדְכֶם' יְתֵרָה הִיא, אֶלָּא לְרַמֵּז בָּא עַל בַּעַל תְּשׁוּבָה, דְּלְהוֹצִיא נִיצוּצוֹתָיו שְׁנִטְמַעוּ בְּיַד הַסְטָרָא אַחְרָא צָרִיךְ תְּשׁוּבָה אַחֵר תְּשׁוּבָה כְּכֹל מֵאַמְצֵי כַחוֹ כְּרִי לְהוֹצִיא מִתּוֹךְ הַקְלָפָה מַה שֶׁבְּלָעָה, דְּאֵי לֹא טָרַח כֹּל כֵּן עַד שִׁיּוֹצִיא מַה שֶׁבְּלָעָה הַסְטָרָא אַחְרָא, דִּיּוּ בְּתִשׁוּבָתוֹ לְחֹזֵר לוֹ דְּוֹנוֹת פֶּשְׁגוֹת. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר 'וְאֵת הַפֶּסֶף הַמְיוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם', כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבֵנוּ לְמַעֲלָה, דְּהִינּוּ הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלוֹת וְהַצְּבִיּוֹת שְׁנִטְלָה הַסְטָרָא אַחְרָא, עֲכָשׁוּ עָשׂוּ תְּשׁוּבָה כְּכֹל כַּחְכֶם כְּרִי שְׁתְּשִׁיבוּ הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל הַקְדְּשָׁה לְמִקוּמָם, וְזֶה צָרִיךְ תְּשׁוּבָה גְדוּלָה בְּכַח גְדוּלָה, וְזֶהוּ 'בְּיָדְכֶם', שְׁפָרוּשׁוֹ בְּכַחְכֶם. וְנוֹתֵן טַעַם, שְׂאֵם לֹא תַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה גְדוּלָה כֹּל כֵּן, שְׂמָא אוֹתָהּ תְּשׁוּבָה

וְהִגֵּד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּרֹאֲתָם הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל
הַנַּעֲשֶׂה לָהֶם יוֹתֵר מִכָּל הַבָּאִים לְשֹׁבֵר
כּוֹר, נִפְּל עֲלֵיהֶם מִסּוּה הַבּוֹשֶׁה וְצִעַר גָּדוֹל וְיִרְאָה
גָּדוֹלָה מִצַּד הַקְּרוֹב, כִּי הִרְגִּישׁוּ בַּעֲצָמָם שֶׁנִּחְשְׁדוּ
לְגַנְבִּים, וְזֶהוּ יִירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית
יוֹסֵף, וּד"ל:

וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת בְּנֵימִין אַחִיו בֶּן אָמוֹ וַיֹּאמֶר
זֶהוּ אַחֲיָכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר
אַלְקִים יַחְנֶךָ בְּנִי (מג טו)

יְשֻׁמַּח יִשְׂרָאֵל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א
ה'יודע שאינו ראוי ומבקש מתוך הכנעה
זוכה לחן ונענה אפלו כאשר מדת הדין
שולטת

וַיִּיאַמֶּר זֶהוּ אַחֲיָכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי
וַיֹּאמֶר אֲלֵקִים יַחְנֶךָ בְּנִי. הֵינּוּ עַל פִּי
מֵאֲמַר חו"ל 'אַחֲיָכֶם הַקָּטָן' בְּשִׁבִיל שֶׁמִּקְטָן אֶת
עֲצָמוֹ, דְּנוֹדֵעַ דְּלִישׁ מִצּוֹת סְגֻלִּיּוֹת כְּנוֹדֵעַ, כְּבוֹד
אָב 'לְמַעַן יֵאָרְכּוּן יָמֶיךָ' (שמות כ יב), וְעוֹד, וּמִדַּת
עֲנוּה הִיא סְגֻלָּה לְחַן כְּמָה דְאֵת אָמַר וְלַעֲנוּיִם
יִתֵּן חַן' (משלל ג לה), וְכֵן מְצִינּוּ בְּאַסְתֵּר וְיִתְּהִי
אַסְתֵּר נִשְׂאֵת חַן בְּעֵינֵי כָל רֹאֲיֶיהָ' (אסתר ב טו),
וְהֵינּוּ בְּשִׁבִיל שְׂאֵמְרָה וְיִכְבֵּן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר לֹא כְדַת' (שם ד טו), שְׂאֵמְרָה יוֹדַעַת אֲנֹכִי
מִצְבֵּי הַפְּחוֹת שְׂבִיאַתִּי אֶל הַמֶּלֶךְ הוּא שְׂלֵא כְדַת,
רַק בּוֹטַח אֲנִי בַחֲסִדֵּי הַשֵּׁם יִתְּבַרַךְ כִּי מֵאוֹצֵר
מִתַּנַּת חֲנָם חֲנֻנּוֹ. וְזֶהוּ שְׂאֵמְרָה וְיִכְבֵּן, בְּכֵן
גִּימְטְרִיָּא ע"ב, בְּשֵׁם שֵׁל ע"ב, וְלֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה
'אַלְקִים' לֹא תִבְּוָה (תהלים נא ט), הֵינּוּ אֶף מִדַּת
הַדִּין הַמְרַמֵּז לְשֵׁם אֲלֵקִים כְּנוֹדֵעַ.

וְיִתְּבַרַךְ, הַשּׁוֹטֵה שֶׁמִּתְגַּאֵה בַּעֲצָמוֹ שֶׁנִּדְמָה לוֹ
שְׂהוּא צַדִּיק וְנִשְׂר, הוּא שְׂנֹאֵי וּמִתְעַב
אֶף בַּעַת שְׂמִדַּת הַרְחָמִים שׁוֹלֵט, וְכִמּוֹ שְׂאֵמַר
מוֹרֵי הַקְּדוֹשׁ מֵרֵאשִׁית זְצִלְהֵהּ, 'תּוֹעֲבַת ה'

דְּשִׁתִּין מִנֵּה, וְאִתָּם נִצְרָכִים לְקָנוֹת תְּבוּאָה וְכוּ'
מֵאֲרָץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, סוּד הַמְּלֻכּוֹת,
אִם כֵּן זֶה גְלוּת גָּדוֹל וְכוּדָאֵי הַמְּלֻכּוֹת בְּקִטְנוּת,
וְלָכֵן אָמַר לָהֶם זֹאת עֲשׂוּ, רְצֵה לומר שְׂיִתְקַנּוּ
אֶת הַמְּלֻכּוֹת כְּנ"ל:

וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף (מג יח)

אהבת שלום

רבי מנחם מנדל מקוסוב זיע"א

כאשר האדם חוטא השי"ת מגביה את
השגותיו ועל ידי זה מתבייש ושב בתשובה

וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף. וְש'
לְפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרֵשׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב
ו"ל הַפְּסוּק (תהלים צד א) 'אֵל נִקְמוֹת ה' אֵל נִקְמוֹת
הוֹפִיעַ' [וְהַפְּסוּק (דברים ל א) 'וְהִזָּה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ
כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה'] עַל דֶּרֶךְ
מִשָּׁל לְאִישׁ כְּפָר אֶחָד שֶׁמָּרַד בְּמֶלֶךְ שֶׁהִכָּה וְרָגַם
אִיקוּנֵין שֵׁל מֶלֶךְ אוּ פִּיּוּצָא בְּזָה, וּמִיַּד עֲשָׂה
הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ לְרֹאשׁ וְהַעֲלָהוּ מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרָגָה
עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מִשְׁנֵה לְמֶלֶךְ, וְכָל מָה שֶׁהֵטִיב עִמּוֹ
הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר וְהִבִּיאוּ לְיוֹתֵר מִדְּרָגָה וְרָאָה יוֹתֵר
כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁרָתוֹ וְהִתְגַּוַּתְיוֹ, הִזָּה יוֹתֵר צִעַר
לְזֶה שֶׁהִזָּה כֵּן כְּפָר בְּזָכְרוֹ שֶׁמָּרַד נִגַּד הַמֶּלֶךְ
הַגָּדוֹל וְהִרְחַמֵּן הִזָּה וּמָה שֶׁהִזָּה רֹאֵי לְעֵנֶשׁ הוּא
מִיִּטִּיב עִמּוֹ יוֹתֵר. וְהַמֶּלֶךְ עֲשָׂה בְּכַנּוּה מְכֻנָּה,
שְׂאֵם הִזָּה מְמִיתוֹ הִזָּה צִעַר לְפִי שְׂעָה וְתוֹ לֹא,
מָה שְׂאֵין כֵּן בְּדֶרֶךְ הַנ"ל מִצְטַעַר כָּל גְּמִי
וּמוֹסִיף, תְּמִיד כְּשֶׁעֲלָה לְיוֹתֵר גָּדְלָה מוֹסִיף יוֹתֵר
צִעַר עַל צִעְרוֹ אִיף מִלָּאוּ לְבוֹ לְמִרְד עֵינֵי כְּבוֹדוֹ,
וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵל נִקְמוֹת ה'', רְצֵה לומר שֶׁנִּקְמוֹת
הַשֵּׁם יִתְּבַרַךְ הוּא עַל יְדֵי מִדַּת הַרְחָמִים, שְׂלֵא
כְּמֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם, וְהוּא 'כִּי אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ'
רְצֵה לומר שֶׁהִתְקַמָּה הוּא כְּמָה שֶׁהוֹפִיעַ לוֹ
מִגָּדְלָתוֹ וּבְרֹאוֹתוֹ גָּדְלָת הַמֶּלֶךְ וּבְזָכְרוֹ שֶׁמָּרַד
נִגַּד מֶלֶךְ זֶה אֵין לָךְ צִעַר גָּדוֹל מִזֶּה, וּדְפַח"ח.

הקדוש מִשֶׁף עֲלֵיהֶם אור וקִדְשָׁה. וְתֵרֵב מִשָּׂאת
בְּנִימָן מִמִּשְׂאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת', דִּהְגָּה בְּנִימָן
הַצַּדִּיק נִתְקַרֵּב אֶצְלוֹ יוֹתֵר יוֹתֵר מֵאַחֲרָיו, הַפִּיעַ
עָלָיו יוֹתֵר קִדְשָׁה 'חֲמֵשׁ יָדוֹת' כִּנְגֵד ה' בְּחִינּוֹת
נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה תְּחִי יַחֲדָה, וְדוּ"ק:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לְמָה יִדְבֵר אֲדָנִי כְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה
וְגו' וַיֹּאמֶר גַּם עִתָּה כְּדַבְּרִיכֶם כֵּן הוּא אֲשֶׁר
יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה לִי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים (מד)

(ט"ז)

גַּר יִשְׂרָאֵל

רבי ישראל מרדכי זיע"א

יוסף הצדיק רמז לשבטים שיש לרחם
בדין

מִפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה עֲמַדוֹ בְּזֶה לְהַכִּיֵּן מַה שָּׂאֵמֵר
לְהֵם הַרְדּוּף הַמְּמַנֶּה עַל בֵּיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף
'גַּם כְּדַבְּרִיכֶם כֵּן הוּא', וְהֵלֵא הוּא אֵמֵר אַחֲרַת
מִמֶּה שֶׁהֵם אָמְרוּ (עֵינֵי בְרִשׁ"י וְרַמְבַּ"ן וְעוֹד). וְאֶפְשָׁר
לומר, דִּהְגָּה כִּפְאֲשֶׁר רָאוּ הַשְּׂבָטִים דִּנְעֻשָׁה אֵיזָה
עוֹלָה מִיַּד דָּנוּ אֵת הַעֲבָרָן בְּמִשְׁפַּט קֶשֶׁה, כְּמוֹ
בְּמַעֲשֵׂה דְיוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁהוֹצִיא דָּבָה עֲלֵיהֶם
שָׂרְצוּ לְדוֹנוֹ תַּכְּף לְמִיתָה, אֲבָל יוֹסֵף הַצַּדִּיק
שֶׁהוּא הַמְּשִׁבִיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיּוֹדַע שְׂפָרִיכִים
לְרַחֵם בְּדִין (וְשִׁלְּחוּ כְּמוֹתוֹ), הוּא אוֹמֵר: 'גַּם עִתָּה
כְּדַבְּרִיכֶם כֵּן הוּא' שֶׁגַּם עִתָּה (אֵין וְעִתָּה אֵלֶּה תְּשׁוּבָה,
וְהֵינּוּ שֶׁגַּם עֲכָשֵׁר שָׂאֵם מִתְּהַרְטִים וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל מְכִירַת
יוֹסֵף, בְּכָל זֹאת) אַתֶּם מִתְּנַהֲגִים בְּאוֹתוֹ דִּרְךְ
שֶׁהַתְּנַהֲגָתֶם מִקְדַּמַּת דָּנָא וְעַד כֵּן לֹא חֲזַרְתֶּם בָּכֶם,
אֵלֶּה תַּכְּף אַתֶּם מוֹצִיאִים מִשְׁפַּט קֶשֶׁה עַל הָאָדָם,
לֹא כֵן הוּא דִּרְךְ הַיִּשׁוּר, כִּי צָרִיכִים לְרַחֵם בְּדִין,
עַל כֵּן 'הָאִישׁ אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה לִי עֶבֶד
וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים':

כֵּן גְּבַה לֵב' (משלי טו ה), שֶׁם תְּהִיָּה יָדוּעַ שֶׁהוּא
מְרַמֵּז עַל רַחֲמִים, וְזֶה שָׂאֵף מֵדַת הַרַחֲמִים מִתְּעַב
הַגְּבַה לֵב. וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּשִׁבְלֵי
שְׂמֻקְטִין אֵת עֲצָמוֹ, הֵינּוּ בְּכוֹת הַכְּנַעַה הִיָּה
זוֹכֶה לְכַרְפֵּת חֵן, וְזֶהוּ שֶׁאֲמָר יוֹסֵף 'אֲלֵקִים'
יַחְנֵךְ, שֶׁלֵּב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֵף 'אֲלֵקִים' לֹא תִכְזֶה,
אֵף בְּעַת מֵדַת הַדִּין, שֶׁקְרוּב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב,
וְזֶה מֵאֲמַר הַכְּתוּב 'אֲלֵקִים יַחְנְנוּ' (תהלים טו ב),
כִּי בְּכַרְפֵּת חֵן יוּכַל לְזַכּוֹת אֵף בְּעַת מֵדַת הַדִּין
שׁוֹלֵט שֶׁהוּא רַק עַל יְדֵי הַכְּנַעַה כְּהַנְּזֵל:

וַיִּשָּׂא מִשְׂאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וְתֵרֵב מִשְׂאֵת
בְּנִימָן מִמִּשְׂאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתַּו וַיִּשְׁכְּרוּ
עֲמוֹ (מג לד)

מֵאוֹר וְשִׁמְשׁ

רבי קלונימוס קלמיש עפשטיין זיע"א

התחברות אל הצדיק וראית פניו מביאה
קדשה גדולה

אוֹ יַחְפְּרֵשׁ וַיִּשָּׂא מִשְׂאֵת מֵאֵת פָּנָיו גו', וְלִכְאוּרָה
מֵהוּ הַלְשׁוֹן 'מִשְׂאֵת' פִּנְ"ל, וְנִרְאָה בְּדִרְךְ
רְמִז, דִּהְגָּה יָדוּעַ מִהַתּוֹעֲלַת הַגְּדוּלָה לְהַתְּחַבֵּר עֲצָמוֹ
אֶל הַצַּדִּיק, וְהַעֲקֵר עַל יְדֵי רֵאֵת פָּנָיו שֶׁל הַצַּדִּיק
מִבִּיא קִדְשָׁה גְּדוּלָה אֶל הָאָדָם, כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא
(עירובין יג:) הָאִי דְמַחְדַּדְנָא מִתְּבַרְאֵי דְחִזְינָא לְרַבִּי
מֵאִיר. וְכָל עוֹד שֶׁהָאָדָם מִתְּבַרֵּר יוֹתֵר אֶל הַצַּדִּיק
הוּא מִתְּקַדֵּשׁ בְּיוֹתֵר וּמוֹשָׁף הַצַּדִּיק עָלָיו יוֹתֵר
אוֹר וקִדְשָׁה. וְהֵגָה הַשְּׂבָטִים הַקְּדוּשִׁים כְּשִׁיִּשְׁבוּ
בְּמִסְבָּה בְּיַחַד שׁוֹמְרֵי אוֹתָם יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְהַתְּחַבְּרוּ
עִם יוֹסֵף שֶׁהוּא הִיָּה בְּחִינַת צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם,
מִשֶׁף עֲלֵיהֶם אוֹר וקִדְשָׁה גְּדוּלָה עַל יְדֵי הַסְּתַפְּלוּת
אוֹר פָּנָיו הַקְּדוּשׁ.

וְזֶה פְּרוּשׁ הַפְּסוּק רְמִז וַיִּשָּׂא מִשְׂאֵת מֵאֵת
פָּנָיו אֱלֹהִים, וּמִשְׂאֵל הוּא לְשׁוֹן אוֹר מִלְשׁוֹן
הַמְּשַׁנֶּה (ראש השנה כב:) אֵין מִשְׂאִין מִשְׂאוֹת,
שְׁנֵטל אוֹר מֵאֵת פָּנָיו, דִּהְיִינוּ עַל יְדֵי רֵאֵת פָּנָיו

המקבל על מלכות שמים פעם אחת
באמת שוב לא יפל ממדרגתו

'האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד וגו'. נראה בדרך רמז, גביע גימטריא פ"ה, פה היא מלכות פנודע. 'אשר נמצא הגביע בידו' – מי שיקבל על עצמו על מלכות שמים באמת פעם אחת. 'הוא יהיה לי עבד' – אני מבטיח לו שיהיה עבד השם ותברך לעולם ולא יפל עוד ממדרגתו חס ושלוש. ואתם עלו לשלום אל אביכם' – זהו לשון ברכה שמברך אותם, 'אתם' פשוטי עם בני ישראל שאינכם במדרגה זו. אני מברך אתכם שתעלו לשלום אל אביכם' – אכה לשון רצון, פרוש שתעלו אל הרצון הראשון שהיה תכף בעת בריאת עולם, שאם אפלו בני ישראל לא ייטיבו מעשיהם, יתנהג השם ותברך עמכם בחסד וברחמים:

שבת הנכה

פרי צדיק

רבי צדוק מלובלין זיע"א

ברשת מקץ היא ענין קדשת הברית ויש לה שיכות לחנכה

הנכת בית חשמונאי הוא נגד בחינת יוסף קדשת הברית, שבזה נתבררו הכלל ישראל כמו שנאמר 'עמך כלם וגו' (ישעיה ס כא), וכמו שאומרים 'מסרת טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים', פי ה'יננים נקראים רשעים וטמאים. וישראל נתבררו שהמה צדיקים וטהורים, וגזרת יננים היה תבעל לטפסר תחלה שהוא החזרת הנהמא כמו שאמרנו (יבמות קג:). ויש לומר שלרמז זה ידמן על פי רב שבת חנכה בפרשת מקץ, פי בפרשה זו נתברר על ידי יוסף קדשה זו לכל כלל ישראל לדורות להיות נשרשים בקדשת הברית (אות ז, וראה עוד דברי סופרים, דרשה לסיום הש"ס):

ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימן (מד יב)

אמתחת בנימין

רבי בנימין מזלו"ץ זיע"א

הצדיק חש עצמו תמיד שרק התחיל בעבודתו ותברך

שמעתי אומרים בשם הישיש המפלא מו"ה ליפה זהו זה"ה מחממעלניק, דאם שואלים לצדיק האיה הוא בעבודת השם ותברך, ישיב שאינו יוצא פלל, שאינו יכול להתפלל וללמד ולעשות מצות פראוי ונכון לו ותברך, רק שהתחלה הוא אצלו שמתחיל לעבד ליתברך, ומי לנו גדול ממשה רבנו ע"ה שאמר לפני מותו 'אתה החלוף להראות את עבדך כו' (יברים ג כד), ואם ישאלו לקטן שבקטנים האיה הוא בעבודתו ותברך, ישיב שברוך ה' הוא יוצא ידי שמים בכל תנועותיו, שמתפלל ערב ובקר, והולך לבית הכנסת ואומר תהלים דבר יום ביום, ולפעמים נותן פרוטה לעני ושאמר מצות, והכל עושה בשלמות גדול שאי אפשר לעשות יותר, ואין לו ותברך עליו כלל, וגמר כל צרכי העבודה המטל על האדם.

וזה אמרו 'ויחפש' – כשאדם מחפש במעשיו, 'בגדול' – היינו במי שהוא צדיק, 'החל' – רצה לומר אין לו בעבודתו ותברך אלא התחלה שמתחיל לילך בעבודתו, 'ובקטן' – היינו בפחותי הערך, 'כלה' – רצה לומר שאמר בדעתו שפכר כלה כל צרכי עבודה המטל עליו ואין ותברך עליו כלום עד כאן, דפח"ח:

האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם (מד יז)

עטרה לראש צדיק

רבי יעקב צבי מפוריסוב זיע"א

בני יששכר

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

מנין תבות הפרשה רומז לחנכה

טעם למה קביעות ימי חנכה הם תמיד בסדר מקץ, אמר כבוד מחתני הרב הקדוש המקבל מהרצ"ה מזידטשוב וצוק"ל, המסורה מנאה בכל סדר מפרשיות התורה כמה פסוקים יש בה, ובסדר מקץ נמנו גם התבות (ש עוד כמה סדרים שנמנו גם בן התבות, ונאמרו בענינו יגענו להמציא טעמים כי באמת טעמא בעי מה נשמנו) והם אלפים כ"ה, והוא להיות קביעות חנכה בפרשה זו ומתחילין ביום כ"ה להחדש ומדליקין שמונה ימים והנה ב' אלפים הוא ח' פעמים 'נר', לזה רמזה המסורה למנות גם התבות אשר מנין מספרן רומזין לחנכה, עד כאן דבריו ושפתותיו דוכבות, ויהי מקץ בגימטריא 'בא ח' נר', על בן קראו לימים האלה 'חנכה' ראשי תבות ח' גרות ו'בחדש כ'סלו ה'תתלתן (כסלו מאמר יג):

חשיבה לטבה

רבי חנוך העניד מאלקסנדר זיע"א

בשבת חנכה יש התגלות אלקית גדולה

די גוטע אידן זאגן [הצדיקים אומרים] ששבת זה שבת חנכה הוא שבת גדול, כי שבת הוא התגלות אלקית, כמו שנאמר (שמות לא יא) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', והוא בספר אחד, 'רבים ביד מעטים' נכון הוא שהיה גם, אבל 'טמאים ביד טהורים' מה היה הגם. אלא זה היה הגם - שמהטמאים נעשה טהורים, מהרשעים נעשה צדיקים, כי היה אז התגלות אלקים. וכששנייהם יחד, שבת וחנכה, הוא שבת גדול, כי חנכה התגלות ושבת הוא התגלות:

אוצרות גאוני הדורות

עמד על היאר', שלא התחיל כלל לכנס בגדר העבודה כלל:

ויהי מקץ שנתים ימים (מא א)

קנה אברהם

רבי אברהם פילד זצ"ל

לעת זקנה נכח האדם לדעת כי כל ימיו יגע רק בהכל וריק ולא התחיל כלל בעבודת ה'

ידוע מאמרם ו"ל כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צרה, והקטוב בא לרמוז כאן תכלית ימי האדם, אשר בימי חלודו יכלה ימיו בהכלי העולם הזה ויגיע בדי ריק, אף פאשר יעברו רב ימיו, יחשב בעצמו מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש, ויתחרט על מעשה לדותו. וזה שאמר ויהי מקץ שנתים ימים, שעברו ימיו והגיע קץ ימיו, ופרעה חלם, שנתגלה לו שכל מעשיו הם בהכלי ריק כמו חלום, והנה

בית יעקב

רבי יעקב חדאד זצ"ל

בצדקה ותענית ותפלה נושע האדם מצרתו ויוצא מאפלה לאורה

אפשר לרמוז כמה שידוע דכל מקום שנאמר ויהי הוא לשון צער. והנה כתבו ו"ל דעל ידי צדקה ותענית ותפלה, ינצל האדם מצרתו. והנה הרמז ויהי, רצה לומר שאם יש לך צרה ורצה שתנצל מננו, העצה היא 'מקץ', נוטריקון מ'מון קול צ'ום, ועל ידי שלשטן תצא מאפלה לאורה:

בית הלוי

רבי יוסף דב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

השתדלות בצרכי הגוף כפי מדרגת הבטחון

בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פְּרַשְׁתַּ מִקֶּץ (פט ג), 'אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר
אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ' (תהלים מ ה) זֶה
 יוֹסֵף, וְלֹא פָנָה אֶל רֵהָבִים, שָׁעַל יְדֵי שְׂאֵמֶר
 לְשׂר הַמַּשְׁקִים 'כִּי אִם זָכַרְתִּי וְהִזְכַּרְתִּינִי' נְתוּסֹף
 לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים. וְרַבִּים חִקְרוּ עַל הַמִּדְרָשׁ מֵה
 שְׂאֵמֶר בַּתְּחִלָּה 'זֶה יוֹסֵף'.

התיירה התורה פעלת השתדלות כדי
 שישגי האדם מדרגת הבטחון השלמה

וּבְאֹזְרוֹ הַפְּשׁוּט, דְּהֵינָה בְּאֵמַת הַתּוֹרָה הַתִּירָה
לְאָדָם הַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּצָרְכֵי גּוּפוֹ, וְכִמּוֹ
שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב (דברים טו יח) 'וּבִרְכָךְ כָּכֹל אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה', וְכֵן כְּתִיב (שם יא יד) 'וְאִסַּפְתָּ דִגְנֶךָ
וְתִירְשֶׁךָ', וְאָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּמַסַּכַת בְּרֻכּוֹת
(לה:) הֵנְהַג בָּהֶם מִנְהַג דְּרַף אֲרָץ. וְעַקֵּר הַעֲנִיָּן
 יֵשׁ לֹמֵר, דְּזֵהוּ כָּלֵל לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי שִׁיְהִי לְבוֹ
 שׁוֹקֵט וּבֹטֵחַ בֵּה', וְהָא דְּהַתִּירָה הַתּוֹרָה
 הַהִשְׁתַּדְּלוּת, הוּא מְשׁוּם דְּלֹא כָּל אָדָם יְכוּל
 לְהִגִּיעַ לְמִדְרַגַת הַבְּטָחוֹן הַגָּמוּר, וְעַל כֵּן הִתֵּר
 לוֹ הַהִשְׁתַּדְּלוּת כְּדִי שִׁיְהִי לוֹ סִיעַע שְׂנִיגִיעַ
 לְמִדְרַגַת הַבּוֹטָח, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְחַדֵּשׁ לוֹ
 מְלָאכָה וְעֵסֶק כְּדִי שִׁיְהִי נֶקֶל לוֹ לְבַטֵּחַ בֵּה',
 וְכִמּוֹ דְּמַצִּינוּ בְּכָל הַתּוֹרָה שֶׁהַתִּירָה לְפַעֲמִים כְּדִי
 שִׁיְהִי לוֹ סִיעַע לְבֹא לְהַמְדַּרְגָּה הַמְּבֻקָּשֶׁת, וְכִמּוֹ
 שְׂאֵמֶר (פסחים ג:) לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה
 וּמַצּוֹת אֶפְלוֹ שְׁלֹא לְשִׁמְהָ שְׁמִתוּף שְׁלֹא לְשִׁמְהָ
 כֹּא לְשִׁמְהָ, הַתֵּרָה שְׁלֹא לְשִׁמְהָ כְּדִי שִׁיְהִי סִיעַע
 לְבֹא לְבַחֲנִית לְשִׁמְהָ.

המרכבה בהשתדלות מזדמנת לו פרנסתו
 רק בדרך עמל ויגיעה

וְאִם כֵּן שְׁעוֹר הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַנִּרְצָה אֵינּוּ שְׁוֵה
בְּכָל אָדָם, רַק כָּל אֶחָד לְפִי עֲרוּכוֹ, דְּמִי
שִׁיְכוּל לְהִגִּיעַ לְבַטֵּחַ בְּמַעַט מְלָאכָה, אֲזִי מֵה
שִׁיְרָבָה לְהַשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר מִכְּפִי הַנִּצְרָף לוֹ לְזֶה
הַשְּׁעוֹר, כְּכֹר יִחְשָׁב לוֹ לְחִטָּא נִגְדַּ מִדַּת הַבְּטָחוֹן,
כִּי הִרְבָּה לְהִלָּף אַחֲרֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא בְטָח.

וּמִי שֶׁבְטָחוֹנוֹ עֲדִין קָטָן מִשָּׁל חֲבֵרוֹ, יוּכַל לַעֲסֹק
 בְּמִלְאָכְתּוֹ יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹ, עַד שְׂגָם הוּא יִהְיֶה יְכוּל
 לְהִשְׁקִיט רוּחוֹ וְלָבוֹ לְבַטֵּחַ בֵּה', דְּעַקֵּר בַּחֲנִינַת
 בְּטָחוֹן הוּא הַשְׁקֵטָת רוּחוֹ וְלָבוֹ לְהִשְׁלִיךְ עַל ה'
 יִהְיֶה. וּמִי שֶׁמִּרְבָּה בְּהִשְׁתַּדְּלוּת יוֹתֵר מִכְּפִי הַנִּצְרָף,
 עֲנִשׁוֹ שְׁמֵן הַשָּׁמַיִם יוֹסִיפוּ עַל הַצְּטֻרְכוֹתוֹ
 לְהִשְׁתַּדְּלוּת, וְלֹא יִזְמַן לוֹ פְּרֻנְסָתוֹ רַק עַל יְדֵי
 יְגִיעַת בְּשָׂר הַדְּרָף שֶׁבַחַר לוֹ.

יוסף הצדיק לפי גדל בטחונו השלם לא
 היה לו להשתדל אפלו בדבור מועט

וְהֵנָּה הַהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף שְׂאֵמֶר לְשׂר הַמַּשְׁקִים
'כִּי אִם זָכַרְתִּי אֶל פְּרַעֲה' הוּא הַהִשְׁתַּדְּלוּת
קְטָנָה וּפְחוּתָה שְׁנוּכַל לְשַׁעַר, דְּהִרִי אֵין בּוֹ רַק
דְּבוּר אֶחָד, וּבִפְרָט כִּי רָאָה יוֹסֵף כִּי מִן הַשָּׁמַיִם
הוּא בָּא, דְּהִרִי יוֹסֵף הִבִּין דְּכָל מֵה שֶׁהוּכָא הַשָּׂר
הַמַּשְׁקִים לְבֵית הַסֵּהר וְכֵן כָּל חִלּוּמוֹ, הוּא רַק
כְּדִי שְׁמֵזָה תַּצְמַח גְּאֻלָּה לְיוֹסֵף [וּיְבַאֲמַת דְּזֵה
לְשׁוֹן הַפְּסוּק (לעיל מ ג-יד) שְׂאֵמֶר לוֹ יוֹסֵף 'בְּעוֹד
שְׁלִשֵׁת יָמִים יִשָּׂא פְרַעֲה אֶת רֹאשְׁךָ וְהִשְׁיָבְךָ עַל
כַּנְף גּוֹ', כִּי אִם זָכַרְתִּי אֶתְךָ וְגו', וְעִשִׂיתָ נָא
עֲמָדִי חֲסֵד וְהִזְכַּרְתִּי אֶל פְּרַעֲה וְהוֹצֵאתִי מִן
הַבֵּית הַזֶּה', וְלִכְאוּרָה בְּפְסוּק זֶה הוּא כָּפֵל עֲנִין
וְאָרִיכַת דְּבָרִים לְלֹא צָרָף. וְיֵשׁ לֹמֵר דְּלֹא אָמַר
יוֹסֵף בְּלִשׁוֹן בְּקָשָׁה, רַק אָמַר לוֹ בְּגִדֵּר מַגִּיד
עֲתִידוֹת, שְׂאֵמֶר לוֹ מֵה שִׁיְהִיָּה לְעִתִּיד, 'וְהִשְׁיָבְךָ
עַל כַּנְף' וְהִיִּית בְּמִדְרַגָּה גְּדוּלָּה כְּמַקְדָּם, אֲשֶׁר
רַק 'כִּי אִם זָכַרְתִּינִי' אֶל פְּרַעֲה יִפְעֻלוּ דְּבָרֶיךָ
אֲצִלוּ, וְעִשִׂיתָ נָא עֲמָדִי חֲסֵד', וְשׁוּב אָמַר לוֹ
'וְהִזְכַּרְתִּי אֶל פְּרַעֲה', שֶׁכֵּן יִהְיֶה לְעִתִּיד שְׂאֵתָה
תּוֹפְרִינִי לְפְרַעֲה וְהוֹצֵאתִי מִן הַבֵּית'].

וְכִיּוֹן שְׂרוֹאִין אֲנַחְנוּ שְׂיוֹסֵף נִעֲנֵשׁ גַּם עַל זֶה,
הָא מוּכַח מֵזָה דְּכָל כֶּף הֵינָה בְּטָחוֹנוֹ
גְּדוּל עַד כִּי גַם זֶה הַמוּעָט לְמוֹתֵר נִחְשָׁבָה לוֹ,
וּמֵזָה הַעֲנֵשׁ נִכְר גְּדוּל בְּטָחוֹנוֹ מֵה שְׂאִין לְשַׁעַר
מִמֶּשׁ. וְזֵהוּ שְׂאֵמֶר 'אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ' זֶה
יוֹסֵף, 'וְלֹא פָנָה אֶל רֵהָבִים', דְּלִפִּי גְדוּל בְּטָחוֹנוֹ
לֹא הֵינָה לוֹ לְפָנוּת כָּלֵל אֶל רֵהָבִים, וְאֶפְלוֹ בְּדַבּוּר
קַל:

**וַיֵּרָא בְחַלְמֵי וְהוּנָה שֶׁבַע שְׁפָלִים עֹלֵת בְּקִנְיָה אֶחָד
מֵלֵאָה וְטֹבוֹת (מא כב)**

אַלְשִׁיף

רבי משה אלשיף זצ"ל

נזונו ישראל בשבע שנות השבע משפע
השכינה ולא חסו תחת צלו של שר
מצרים, ולפיכך היו ראויים לצאת ממצרים

הַגָּדָה כְּתִבְנוּ (בראשית טו יג) כִּי הֲצַרְךָ גְלוֹת מִצְרַיִם
לְיִשְׂרָאֵל כְּצַרְךָ כֹּהֵן מִצְרַפִּים לְהַגּוֹת סִיגִים
מִכֶּסֶף, בֵּן הֵימָּה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל כְּכֹהֵן
הַבְּרֹזֶל לְצַרְפֶּם שָׁמָּה מִחֲלָאֵת וְהַמַּת נִחַשׁ לְהַכִּין
אוֹתָם לְקַבֵּלֵת הַתּוֹרָה. כִּי אֲשֶׁר יִהְיוּ סִיגִים,
יִתְאַחֲזוּ בְּטַמְאָת מִצְרַיִם וְיִשְׁאָרוּ שָׁמָּה וְהֵם הַמֵּתִים
בִּימֵי הַחֲשֵׁף, וְאֲשֶׁר הֵם כְּכֶסֶף צְרוּף, הֵן הֵם
הַיּוֹצֵאִים אֶחָד מִחֲמֹשָׁה, אוּ מִחֲמֹשִׁים, אוּ מִחֲמַשׁ
מֵאוֹת, אוּ מִחֲמַשְׁתׁ אֲלָפִים לְמֵאן דָּאֲמַר.

אֲמָנָם הָיוּ בְּסִכְנָה, פֶּן קָשִׁי חֲלָאֵת וְהַמַּת טַמְאָת
מִצְרַיִם יִגְבֹּר עֲלֵיהֶם וְיִשְׁעַבְדֵם תַּחַת
סְבֻלוֹת טַמְאָתָהּ, עַל בֶּן אֱלֹהֵינוּ מִרְחַם, מֵאֵז חֶשֶׁב
מִחֲשֻׁבוֹת לְבִלְתֵי יִדְחוּ יִשְׂרָאֵל שָׁמָּה, בְּשָׁנֵי דְבָרִים,
א. בְּשִׁלּוֹחַ שְׁכִינָה עִמָּהֶם, לְמַעַן כִּנְשֶׁר יַעִיר קִנּוּ,
עַל גּוֹזְלָיו תְּרַחֵף, בַּל תַּעֲצֹר כַּח מִצְרַיִם לְהַכְנִיעֵם
תַּחֲתֶיהָ, וּמָה גַם לְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל שְׁאֵפִילוּ קִצְת
מֵדוֹת טוֹבוֹת אֲשֶׁר הָיוּ אֵז לְיִשְׂרָאֵל, מִהַשְׁכִּינָה
הָיוּ לָהֶם.

עוֹד שְׁנֵית עֶשֶׂה הוּא יִתְבָּרֵךְ, הֲלֵא הוּא לְבִלְתֵי
יִסְתַּכְּפּוּ בְּכוֹאֵם מִצְרִימָה תַּחַת צֶל שָׁרוֹ
שֶׁל מִצְרַיִם. וְהוּא, כִּי אִם בְּכוֹאֵם הָיוּ אוֹכְלִים
מֵעֲבוּר הָאֶרֶץ הַנִּשְׁפָּע עַל יְדֵי הַשָּׁר, הָיָה קוֹנֶה
בָּהֶם מֵאֵז שְׁלִיטָה, וְקוֹ לְקוֹ הָיָה הוֹלֵךְ, וּמִשְׁתַּר
עֲלֵיהֶם גַּם הַשְׁתַּר עַד אָפֶס מְקוֹם וְדָרְךָ לְצֵאת
עוֹד מִתַּחַת שְׁלִיטָתָהּ עַד עוֹלָם וְלֹא יִגְאָלוּ עוֹד.
עַל בֶּן מָה עֶשֶׂה הוּא יִתְבָּרֵךְ, נִתְּן שֶׁבַע שָׁנִים
שֶׁבַע גְּדוֹל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲשֶׁר לֹא הָיָה שָׁפַע
הַשֶּׁבַע הַהוּא עַל יְדֵי הַשָּׁר, כִּי אִם עַל יְדֵי
הַשְׁכִּינָה בְּאִמְצָעוֹת יוֹסֵף, נִמְצְאוּ יַעֲקֹב וְהַבָּאִים
מִצְרִימָה בִּימֵי שֶׁבַע שָׁנֵי הָרַעַב מִתְּפַנְסִים מִתַּחַת
יְדֵי הַשְׁכִּינָה וְלֹא מִתַּחַת יַד הַשָּׁר.

**וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמְּשַׁקִּים אֶת פְּרַעַה לֵאמֹר אֶת חֲטָאֵי
אֲנִי מִזְכִּיר חַיִּים. פְּרַעַה קִצַּף עַל עֲבָדָיו וַיִּתֵּן
אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת שֵׁר
הָאֹפִים (מא ט"ו)**

יַפַּח לִקְיָ

רבי ישראל דוד יפה זצ"ל

בַּעַת הַפַּעַס נִעֲנָשִׁים אִף עַל הַשּׁוֹגֵג

הַגָּדָה מִלְכוּתָא דְאַרְעָא הִיא מַעִין מִלְכוּתָא דְרַקִּיעַ
(בְּרֻכּוֹת נח.), וְאַמְרִינָן בְּמִנְחוֹת (מא.) דְּבַעֲדֵן
רַתְחָא מַעֲנָשִׁין עַל דְּבַר דְּלֵא מַעֲנָשִׁין בְּזִמְן אַחַר,
עֵין שָׁם. וְהַגָּה כִּי כֵן אָמַר שֵׁר הַמְּשַׁקִּים 'אֵת חֲטָאֵי
אֲנִי מִזְכִּיר', כְּלוֹמַר, חֲטָא הוּא שׁוֹגֵג, וְאֲנִי מִזְכִּיר
שְׁחַטָּאתִי בְּשׁוֹגֵג וְלֹא הֵייתִי חַיִּב כָּלֵל, וּמִכָּל מְקוֹם
נִתֵּן פְּרַעַה אוֹתִי בְּמִשְׁמֵר יַעֲן שְׁהִיָּה עֵדֵן רַתְחָא
עֲבוּר שֵׁר הָאֹפִים. וְזֶהוּ שְׁאֲמַר 'חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר'
שְׁהֵייתִי שׁוֹגֵג, וּמִכָּל מְקוֹם יַעֲן 'פְּרַעַה קִצַּף עַל
עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר אֹתִי וְאֵת שֵׁר הָאֹפִים',
וּבְזֶה מִיֵּשֵׁב כְּפֹל לְשׁוֹן 'אֹתִי' שְׁאֲמַר פְּעַמִּים:

**וְהַגָּה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת
וְרַעוֹת תֹּאֵר מֵאֵד וְרֻקוֹת בְּשֵׁר (מא ט)**

אֲמָרֵי יְהוֹשֻׁעַ

רבי אורי יהושע אשר אלחנן רבינוביץ זצ"ל

עֵין טוֹבָה מִסְגֵּלֵת לְבַרְכָּה וּפְרֻסָּה
וּפְרִשׁ רַשִׁי ז"ל, סִימָן הוּא לִימֵי הַשֶּׁבַע שְׁאִין
עֵין בְּרִיָּה צָרָה בְּתַבְרָתָהּ. וְהַגָּה הַתּוֹרָה
הִיא נִצְחִית שְׁפָן הוּא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְהֵינּוּ
שְׁהִיא עֲצָה וּסְגֻלָּה לְפְרֻסָּה, שְׁכָל אָדָם לֹא יֵהָא
צַר עֵין עַל חֲבֵרוֹ, וְיִסְתַּפֵּק עֲצָמוֹ בְּמָה שְׁנִתֵּן לוֹ
הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּבִזְכוּת זֶה יִזְמִין לוֹ ה' יִתְבָּרֵךְ
פְּרֻסָּתוֹ בְּרוּחַ, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם הוּא צַר עֵין ר"ל,
אֲזִי גוֹרֵם חֵס וְשְׁלוֹם מֵאֲרָה בְּפְרֻסָּתוֹ, וְהוּא סִימָן
דְּלוֹת ח"ו. וְזֶה פְּרוּשׁ 'דְּלוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר', כְּשֶׁהֵם
רַעוֹת תֹּאֵר, שְׁעִינוֹ צָרָה עַל חֲבֵרוֹ, הוּא סִימָן
דְּלוֹת ח"ו:

חלום פרות הרעות נאמר לפרעה רק בדרדו רמז לפי שיהיה בשורה רעה יש לדקדק מדוע מתחלה גבי חלום של פרות הטובות אמר 'אֲשֶׁר אֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפָרְעָה', וכאן בחלום הרעות אמר 'הֲרָאָה אֵת פְּרַעְיָה'.

וְנִרְאָה הכוונה, דאם יש לאדם להגיד בשורה טובה, הפל רוצים להגיד לו, וכך אחד ממחר שיהיה הראשון להגיד לו. אבל בשורה רעה חלילה, אין שום אדם בר שכל רוצה לילך לבשר לו, ואם אף על פי כן צריך להודיע לחברו הבשורה הרעה פי נחוי לו לידע, מודיעים לו דרך רמז שביני הדבר מעצמו.

וְכִי זה בבשר ודם, על אחת כמה וכמה בו יתברך אשר הוא כלו רחמים, ונאמר (איכה ג לח) 'מֵאֲתוֹ לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת', ונאמר ח"ו"ל (ב"ד ג א) אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה, לכך אצל הפרות הטובות דהיה בשורה טובה שיהיה שני שבע, אמר 'אֲשֶׁר אֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפָרְעָה', כפיכחול הוא בעצמו בפיו יתברך. אבל גבי החלום של פרות הרעות דהיה בשורה רעה שיהיה שני רעב, אמר רק 'אֲשֶׁר אֱלֹהִים עָשָׂה הֲרָאָה אֵת פְּרַעְיָה', שיראה כן מעצמו, אבל לא הגד לו בפה:

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממחר האלהים לעשתו (מא לב)

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל חלום פרעה בראש השנה מוכיח שתחלת דין התבואה בראש השנה נראה לעניות דעתי לישב, ולקבוצה למה אמר יוסף דבר זה ולמאי נפקא מינה, הלא פרעה לא שאל לו אודות זה כלום. אמנם יש לומר, דהנה התוספות במסכת ראש השנה (טו.

וזה מאמר יוסף אל אביו (להלן מה ט) לאמר 'רְדָה אֵלַי', כלומר בהשפלתו מהשכינה אשר אתי, ולא על ידי השור. וגם היה שם בארץ גשן אשר אין בה שליטת טמאת השור, למה כי היא נתנה לשרה מאת פרעה מאז לקחה, כמו שאמרנו ז"ל בפרקי רבי אליעזר (פרק כ), ומאז היה שם שיכות קדשה.

והן זה היה חלום פרעה שיהיה עומד על היאור ויהנה מן היאר עלת' וכו', וגם אשר ראה 'שבע שבלים עלות בקנה אחד'. והוא כי הלא יוסף היה במצרים כיאור המושף מים ממוצאו להשקות את הגן, כן יוסף היה ממשיך השפע מהשכינה אשר אתו להוציא לחם רב ולקיימו, מה שלא היה כח רב כמוהו על ידי השור השורר על הארץ ההיא, וכן על דרך האמת מדת יוסף תקרא נהר.

וזה ענין אשר חלם פרעה ויהנה עמד על היאר' וכו', כי פרעה היה עומד על יוסף כי הכסא גדל ממנו, ומאותו היאור שפחת יד פרעה עולות שבע שני שבע נשפעות ממנו. והטעם מפרש בחלום השבלים, אשר הוא כפתרון אל חלום הפרות כמדובר, והוא באמרנו 'שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות', לומר כי עלית והצלחת שבע שני שבע תהיה על ידי קנה אחד, שהוא על ידי כח אחדות, הוא כח ה' אשר עם יוסף, מה שלא היה כן על ידי שרים אשר הם מתחסיים אל רבוי ופרוד, וכן קנה בגמטריא עם התבה עולה יוסף, ואמר שעל ידי הקנה אחד תשרה ברכת להיות מלאות וטבות:

הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עשה הראה את פרעה (מא כח)

אמרי שפר

רבי שלמה קלוגר זצ"ל

אָמְנָם ידוע מה שְׁאָמְרוּ רבוּתֵינוּ זְכוּנֵם לְכַרְכָּה (סדר תנאים ואמוראים ח"ב פה), כֵּל רַבִּי מֵאָרְץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵל רַבִּי מִבְּבֶל, רָצָה לוֹמַר מְחוּצָה לְאָרְץ. פִּי הַשִּׁבְטִים פִּשְׁהִיו בְּאָרְץ כְּנָעַן הָיוּ נִקְרָאִים רַבִּי רְאוּבֵן, רַבִּי שְׁמֵעוֹן, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ. וְכִשְׁנֵיצְאוּ וְהִלְכוּ לְמִצְרַיִם שֶׁהוּא חוּצָה לְאָרְץ הָיוּ נִקְרָאִים עִתָּה רַב רְאוּבֵן, רַב שְׁמֵעוֹן, וְנִחְסַר מֵהֶם אוֹת יוֹד. וְזֶה שְׁאָמַר וַיִּרְדּוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲשֵׂרָה, רָצָה לוֹמַר אוֹת יוֹד שֶׁהוּא מִסְפֵּר עֲשָׂר, וְנִשְׁאָר רַבִּי שֶׁהוּא בַר, זֶהוּ לְשׁוֹבֵר בַּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים' (מב ט):

בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעַה אִם תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם כְּבוֹא אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן הַנּוֹה (מב ט)

תַּפְאֲרַת יְהוֹנָתָן

רַבִּי יְהוֹנָתָן אֵיבִישׁוּץ זצ"ל

רַמְזוּ יוֹסֵף לְאָחִיו שְׁלֵא יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם עַד שִׁיתְחַזֵּק הַשִּׁעְבוּד

כִּי עָקַר הַחַיִּית הוּא חַיִּי נֶצְחִי, וְלִכְךָ אָמְרוּ (בְּרֻכּוֹת יח:) לְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִם מִתִּים, וְלִכְךָ יָפָה אָמַר, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְפְרַעַה חַיּוֹת, כִּי זֶהוּ שְׂקָר כִּי אֵין לוֹ חַיִּי נֶצְחִי, בֵּן מְרַגְלִים אֲתֵם.

גַּם רַמְזוּ לָהֶם שְׁלֵא יֵצְאוּ מִהַגְלוֹת עַד קִשְׁי הַשִּׁעְבוּד, שְׁאֵזוּ וַיִּמְתּוּ מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ כְּגוֹי יִשְׂרָאֵל מִן הַעֲבָדָה' (שְׁמוֹת ב כג), וְזֶהוּ חַי פְּרַעַה, כֵּל זְמַן שְׁפָרַעַה חַי, אִם תִּצְאוּ מִזֶּה. וְלִכְךָ רַמְזוּ גַם בֵּן כִּי אִם כְּבוֹא אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן, כִּי גָמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּה קְרִיעַת יָם סוּף, כִּי אִזּוֹ נִשְׁלַם הַחַרּוֹת, דָּקָדָם לְזֶה הִיָּה עֲדִין הַכֹּל בְּמִצְרַיִם, וּבָנִים קָפִץ שָׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִין תַּחֲלָה, כְּדַכְתִּיב (תהלים סח כח) 'בְּנֵימִן צַעִיר רֹדֵם, וְזֶהוּ רַמְזוּ אִם תִּצְאוּ מִפֶּה עַד בֵּא אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן.

וְהַדֶּרֶךְ הַפְּשׁוּט הַיָּחָד, שְׁאָמַר שְׁמַחֲזִיק אוֹתָם לְמְרַגְלִים עַד שִׁבּוֹא אַחֲיֵיהֶם הַקָּטָן, כִּי

ד"ה (כפסח) הַקָּשׁוּ דְבַמְשָׁנָה (שם) אֵיתָא בְּפֶסַח נְדוּנִין עַל הַתְּבוּאָה, וּבְמִסְכַּת בְּרֻכּוֹת (יח:) גְּבִי אוֹתוֹ חֲסִיד שֶׁהִקְנִיטוֹ אֲשֶׁתוֹ בְּעָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִשְׁמַע דְּבְרָאשׁ הַשָּׁנָה נְדוּנִין עַל הַתְּבוּאָה. וְתִרְצוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם שְׁנֵי תְרוּצִים, וְאֶחָד מֵהֶם שֶׁהַכֹּל נְדוּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְגוֹר דִּין בְּפֶסַח.

וַיִּדְעוּ שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה נִקְרָא 'פְּעַמִּים', כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בְּקִצָּה הַמְטָה עַל הַמְטָה אֶפְרָיִם (סי' תַּקפ"א ס"ק סח), וְטַעַמוֹ מִחֲמַת שְׁבְרָאשׁ הַשָּׁנָה צְרִיכִין לְשׁוֹב פְּעַמִּים, עַל חֲטָא שְׁעָבַר עַל לֹא אוֹ בְטוּל עֲשָׂה, וְשְׁנִית צְרִיף לְתַן חֲשׁוֹן עַל הַעַת שְׁעָבַר עֲבָרָה וּבְאוֹתוֹ זְמַן הִיָּה בְּרִדּוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. עַל דֶּרֶךְ שְׁפָרַשׁ הַגֵּר"א זי"ע (שְׁנוֹת אֵלֵיהוּ לִיקוּטִים סוף זרעים ד"ה דין) הַמְשָׁנָה בְּפְרָקֵי אֲבוֹת (פ"ג מ"א) דַּע לְפָנֵי מִי אֲתָה עֲתִיד לְתַן דִּין וְחֲשׁוֹן, 'דִּין' הִיָּנוּ עַל עֲצָם שֶׁעָבְרָה, וְחֲשׁוֹן' הוּא עַל הַזְמַן שֶׁבְעַת הַיָּהִיָּה הִיָּה בִּיכְלִתוֹ לַעֲסֹק בְּמִצְוָה, וְדַבְרֵי פִי חֲכָם חֵן.

וְזֶהוּ שְׁאָמַר יוֹסֵף הַצַּדִּיק יַעֲלֵה הַשְּׁנוֹת הַחֲלוּם' לְשׁוֹן שׁוֹנָה, לְמַה נִּשְׁנָה לָנוּ הַחֲלוּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנִקְרָא 'פְּעַמִּים', הֵלֵא קָמָא לָן דְּכַפְסַח נְדוּנִין עַל הַתְּבוּאָה כְּקִשְׁיַת הַתּוֹסְפוֹת, וְצְרִיכִין לְתַרְץ תְּרוּץ הַתּוֹסְפוֹת דְּשְׁנֵי זְמַנִּים יֵשׁ, תַּחֲלַת הַדִּין וְגַמַר הַדִּין, עַל זֶה אָמַר 'כִּי נִכּוֹן הַדֶּבֶר מֵעַם הָאֱלֹהִים, וְיִמְהַר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ' וְזֶהוּ תַּחֲלַת הַדִּין, אֲבָל סוּפוֹ דְּהִיָּנוּ גָמַר הַדִּין הוּא בְּאֵמַת בְּפֶסַח כַּנ"ל:

וַיִּרְדּוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲשֵׂרָה לְשֹׁבֵר בַּר מִמִּצְרַיִם (מב ג)

מִנְחַת שְׁמוּאֵל

רַבִּי שְׁמוּאֵל גִּרְגִי' זצ"ל

כְּשִׁירְדוּ הַשִּׁבְטִים לְמִצְרַיִם פִּסְקוּ מִלְהַקְרוֹת בַּתָּאָר רַבִּי' וְנִקְרָאוּ בְשֵׁם רַבִּי'

זֶה שְׁפַת יֵתֵר בְּאָמְרוֹ 'עֲשֵׂרָה', וְכִי לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁהֵם עֲשֵׂרָה, שְׁהָרִי כְּתִיב וְאֵת בְּנֵימִין לֹא שְׁלַח. וְעוֹד אָמְרוּ 'בַר' וְלֹא אֲכָל וְלֹא שְׁבַר.

וישב (לעיל לו ד) וישנאו אתו, ועתה פי נצחקם
 גרא לנפשו פן עבור זה יגרע חלקו לעולם
 שכלו טוב, וזה שאמר את האלהים אני גרא,
 היינו שאני גרא לנפשי עבור זה:

קטן לא יעמד בנסיון אם מפתדים אותו על
 הפכות, והוא מודה מיד על האמת, כי בן הוא
 בטבע על פי חכמת החקירה, עד שהתברר
 הענין, לכן אם שיערעתם שמרגלים אתם ודאי
 לא תביאו את בנקמין אתכם:

ואתם לכו הביאו שכר ועבון בתיכם (מב יט)

רבנו בחיי

רבי בחיי אבן חלונה זצ"ל

יסוד יראת שמים פרישות מתאוות העולם

רמז מתוך לשונו שאין ראוי לאדם להמשך אחר
 תאוות המאכל והמשטה, כי אם בקיום
 גופו בלבד ושכר ועבונו, וכענין שכתוב (משלי
 יג כה) 'צדיק אכל לשבע נפשו', ועל פן אחז
 לשון 'שכר ועבון', ואף כי בימי הרעב. וידוע
 כי עקר יראת ה' היא הפרישות מתאוות העולם,
 ומזה התחיל ואמר 'את האלהים אני גרא'.

ויאמר אלהים ישראל אביהם אם בן אפוא זאת
 עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש
 מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים
 ושקדים. וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף
 המושב בפי אמתהיכם תשיבו בידכם אולי
 משנה הוא. ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל
 האיש (מג יא-יג)

עלילות אפרים

רבי שלמה אפרים לונטשיץ זצ"ל

בזכות למוד התורה ומעוט התענוגים ורבות
 מעשים טובים זוכים ישראל לגאולה

וכפי הנראה מה שמצינו ברוב השנים שבשבת
 של חנכה קורין פרשת מקץ, לפי שבפרשה
 הזאת נרמז ענין הגלות והגאולה, ועל דרך

ויאמר אלהים יוסף ביום השלישי זאת עשו וחייו
 את האלהים אני גרא (מב יח)

אמרי אש

רבי מאיר אייזנשטטר זצ"ל

הרואה נקמה בשונאיו יחוש לנפשו פן
 ינקה חלקו בעולם הבא

ונראה הפנה על פי מה שפרשתי פסוק
 בתהלים (ק"ב ח) 'סמוך לבו לא יירא
 עד אשר יראה בצריו', הפנה על פי מה שפרש
 מו"ח הגאון זצ"ל 'יען בפרשת ואתחנן על
 הפסוק (דברים ז ט) 'ומשלם לשונאיו אל פניו
 להאבירו' וכו', ותוך דבריו על פי מה דאיתא,
 דמה שהאדם רואה נקמה בשונאיו, והו התענוג
 הוא מעין עולם הבא. והנה הצדיק אף אשר
 טוב לו בעולם הזה, לא יירא לנפשו פן עבור
 זה יגרע חלקו לעולם הבא, כי הרי אין להעריך
 תענוג עולם הבא לתענוג עולם הזה, וכמו
 שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (אבות פ"ד מ"ו)
 יפה שעה אחת בעולם הבא מכל חיי העולם
 הזה. אף אז יירא לנפשו 'עד אשר יראה בצריו',
 שזהו התענוג הוא מעין עולם הבא, ועל ידי כך
 יגרע חלקו מעולם הבא, ולכן יירא. וזה שאמר
 'סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו',
 היינו שלא יירא שיערע חלקו לעולם הבא, רק
 אם רואה בצריו, שהוא מעין עולם הבא.

וזה נראה גם פן בכונת יוסף שאמר 'זאת עשו
 וחייו את האלהים אני גרא', היינו על ידי
 שראה נקמה בשונאיו, כמאמר הכתוב בפרשת

רְמֹז שֶׁהָאָדָם נִמְשָׁל לְצִיץ הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב י"ב) 'כְּצִיץ יֵצֵא וַיִּמְלֵךְ, וְהִינֵינוּ דוֹקָא הַגּוֹף. אָמַנְם הַנְּשִׁמָּה נִמְשָׁלָה לַשָּׂדֶה שֶׁל הַעֵשֶׂב שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַשְּׂאֵרוֹת וְאֵינוֹ נִפְסָד עִם הַעֵשֶׂב, וְנִקְרָא 'לוֹט' שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲטוּף, כְּמוֹ 'לוֹטָה בִּשְׂמֵלָה' (שמואל א' כ"א), 'וַיִּלְטֵ פָנָיו בְּאֲדָרְתוֹ' (מלכים א' י"ט ג), וְרָצָה לֹמַר שֶׁהַנְּשִׁמָּה נִתְעַטֶּפֶה בְּמִלְבוּשׁ הַגּוֹף, וְסוֹפוֹ כְּבָגֵד יִבְלָה, וְהִיא תִשָּׂאֵר נִצְחִי, לְפִיכָף יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל בְּתַקְוָנָה יוֹתֵר מִבְּתַקוּן הַגּוֹף הַכֶּלֶה. 'בְּטַנִּים' לְקִיָּם מֵהַ שְּׂנֵאָמֵר (משלי כ"ב י"ח) 'כִּי נִעְיָם כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנֵךְ' וְכִתִּיב (תהלים מ"ט ט) 'וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מִעֵי'. 'וַיִּשְׁקָדִים' לְקִיָּם מֵהַ שְּׂנֵאָמֵר (משלי ח"ד) 'לִשְׁקֹד עַל הַלְתֵּתִי יוֹם יוֹם' וְגו'.

'וְכִסְפֵךְ מִשְׁנֵה קַחוּ בְּיָדְכֶם', מִשְׁנֵה' לְשׁוֹן לְמוֹד, וְרָצָה בְּזֶה שֵׁינֵךְ בְּיָדוֹ 'אִמְרוֹת ה' אֲמְרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף' וְגו' (תהלים י"ב ז), וְזֵהוּ 'כֶּסֶף מִשְׁנֵה' וְגַמְרָא, לֹא סֵתֵם כֶּסֶף הַבָּא בְּכִסְנֵינִי. חֲזוֹר וְאִמְרוּ שֶׁגַם סֵתֵם 'כֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחַתִּיכֶם', דְּהֵינּוּ כֶּסֶף הַבָּא בְּכִסְנֵינִי, שֶׁגַם זֶה 'תִּשְׁבִּיבוּ בְּיָדְכֶם' לְמִי אֲשֶׁר לוֹ הַכֶּסֶף וְהַזֵּהָב, עַל דֶּרֶךְ (משלי י"ט ז) 'מְלִוָה ה' חֲזוֹן דָּל', וְרָצָה לֹמַר שֶׁלְחֲזוֹן דָּלִים ?בְּקִבְּצָנָה, וְכִי יֵשׁ לְחוּשׁ אֹוּלִי מִשְׁגָּה הוּא, רָצָה לֹמַר שֶׁעַל יְדֵי הַקְּבוּץ יְכוּל לְבוֹא בְּכֶמֶה מֵיָנִי שְׂגִיאוֹת, וְלֹא יִרְגֵּשׁ בְּהֶם מֵרַב חֲמִדַת הַקְּבוּץ.

'וְיָאת אַחֲיָכֶם קַחוּ בְּדַבְרֵיכֶם, עַל דֶּרֶךְ (ויקרא ח"ב) 'קַח אֶת אֶהְרֹן', 'וַיִּקַּח אֶת הָאָדָם' (בראשית ב"טו), וְכֵן רְבִים, וְרָצָה לֹמַר שֶׁיִּפְסִי כָּל אֶחָד בְּדַבְרֵיכֶם אֶת מִי שֶׁחָטָא בְּגִדּוֹ. וְיִמִּי שֶׁחָטָא לְהַקְבִּי'ה עָלָיו אִמְרוּ וְקוֹמוּ שׁוֹבוּ' בְּתִשׁוּבָה אֶל ה' אִישׁ מִלְחָמָה, וְאִם עֲשִׂיתֶם כָּל הָאִמּוֹר בְּעֵנְיָן, אֲזֵי אֵל שְׂדֵי יִתֵּן לְכֶם רַחֲמִים' וְיִגְמַל אֶתְכֶם בְּנִזְכָּר בְּמִדְרָשׁ: [מאמר רפ"ט]

הַמְדַרְשׁ רְבוּתֵינוּ ו'ל (ב"ר צ"ב ג) 'וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לְכֶם רַחֲמִים' (פסוק י"ד), רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי פִתַּר קְרִיָּה בְּגִלוֹת, 'וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לְכֶם רַחֲמִים' כְּמוֹ דְּכִתִּיב (תהלים ק"ו מו) 'וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לְפָנָי כָּל שׁוֹבֵיהֶם', 'לְפָנָי הָאִישׁ' זֶה הַקַּב"ה שֶׁנִּקְרָא 'אִישׁ מִלְחָמָה' (שמות ט"ו ג), 'וַיִּשְׁלַח לְכֶם אֶת אַחֲיָכֶם' אֵלוֹ עֲשֵׂרֵת הַשְּׂבָטִים, 'אַחֵר וְאֵת בְּנֵימִין' זֶה שְׂבַט יְהוּדָה וּבְנֵימִין, וְיִאֲנִי כַּאֲשֶׁר שְׂכַלְתִּי שְׂכַלְתִּי, רָצָה לֹמַר כַּאֲשֶׁר שְׂכַלְתִּי בְּחִרְבֹן רֵאשׁוֹן, שְׂכַלְתִּי בְּחִרְבֹן שֵׁנִי, לֹא אֲשַׁכַּח עוֹד, ע"כ. מֵאַחֵר שֶׁדָּרְשׁוּ סוּף הָעֲנָן עַל הַגְּאֻלָּה, רָאוּ לְפָרֵשׁ תַּחֲלַת הָעֲנָן עַל הַדְּבָרִים הַמְּסַבְּבִים הַגְּאֻלָּה, וְהֵם הַמַּעֲשִׂים הַנִּרְצִים לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְזֵהוּ שֶׁאִמְרוּ 'זֹאת עֲשׂוּ' וְגו', אִמְרוּ יַעֲקֹב לְבָנָיו מֵאַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְקַרְחִים לִירֵד בֵּין הָאֲמוֹת 'זֹאת עֲשׂוּ' וְתִנְצְלוּ מֵהֶם. 'קַחוּ מִזְמֶרֶת הָאֶרֶץ בְּכָלִיכֶם', הִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת זְמִירוֹת, כְּמֵא דְאִמְרוּ (תהלים קי"ט נ"ד) 'זְמִירוֹת הֵיוּ לִי חֲקִיד' וְגו', וְנִקְרָאת 'זְמִירוֹת הָאֶרֶץ' רָצָה לֹמַר שֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רָצָה לֹמַר בְּדָבָר רִוּחֵי שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בּוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הֵיוֹתוֹ אוֹיֵרָא דְמַחְפִּים וּמוֹעִיל לְלִמּוּד הַתּוֹרָנִי. 'וְהוֹרִידוּ לֵאִישׁ מִנְחָה', כִּי הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת מִנְחָה בְּגִלוֹת כְּאֵלוֹ הַקָּרִיב מִנְחָה.

'מִעֵט צָרִי דְבִשׁ' רָצָה לֹמַר שֶׁיִּמְעֵטוּ בְּתַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנִּמְשָׁלוּ לְדָבֵשׁ, שֶׁתַּחֲלָתוֹ מְתוּק וְסוֹפוֹ לְצִבּוֹת בְּטָן, וְיִמְעֵט בְּרַפּוּאוֹת הַגּוֹף הַבָּאִים מִן הַצָּרִי, וְהִנֵּה אִמְרוּ 'מִעֵט צָרִי מִעֵט דְּבִשׁ' עַל דֶּרֶךְ אִמְרוּ (משלי ו"א) 'מִעֵט שְׁנוֹת מִעֵט תְּנוּמוֹת' וְגו', וְרָצָה בְּזֶה, שֶׁיִּסְמַךְ עַל הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מֵרַפָּא לְכָל בְּשָׂרוֹ וְלֹא עַל הַרְפּוּאָה הַחִיצוֹנִית, וְכֵן יִמְעֵט בְּעוֹדוֹנִים שֶׁנִּמְשָׁל לְדָבֵשׁ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ"ה כ"ז) 'אֶכַל דְּבִשׁ הַרְפָּה לֹא טוֹב'.

'נְבִאָת' פִּרְשׁ רַש"י כְּנוֹסֵי בְּשָׂמִים, רְמֹז לְקַבּוּץ הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים אֲשֶׁר רִיחָם נוֹדֵף כְּמוֹ רֵאשִׁי בְּשָׂמִים, וְכֵן נִקְרָאוּ חֲכָמִים הַרְאשׁוֹנִים קַפַּת הַרוֹקְלִים. 'וְלֹט' פִּרְשׁ רַש"י שְׂרָשׁ עֵשֶׂב,

דברי שאול

רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל

אכל', והיינו שהיה שמתחלה הורם הנשמה ממעל לשבר אכל רק להחיות נפשו, או כמו שכתב בזהר שלא לאכל נהמא דכסופא.

ויהי כי באנו אל המלון, והיינו עולם הזה המכנה בפי המליץ למלון אורחים, ונפתח את אמתחתינו והנה כסף איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו, והיינו שהבינו היטב כי מה שמוכן לאדם הוא שלו, וזה שאמרו ונשב אתו בידנו, והיינו שהשתדלנו רק בפי החיוב לאדם, וכמו שנאמר (דברים טו יח) 'וברכתיך בכל אשר תעשה'. וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר אכל, וזה שאמרו 'לא ידענו מי שם כספנו באמתחתינו'. וזה שאמר להם 'שלום לכם אל תיראו אלקיכם ואלקי אביכם נתן לכם מטמון', והיינו שהם חשבו עצמם להדיוטות, ועל כן לא ידעו מהיכן זכו לעשירות, ועל זה השיב להם כי בזכותם ובזכות אבותם כפרוש רש"י לפעמים יגיע לצדיקים גם כן ענג בעולם הזה ועולם הבא.

ראת הצדיקים מהעשירות

כי דרך הצדיקים השלמים לירא מאד מעשירות, שלא ישה לארץ מגלם, וימשכו אחרי הרע, וזה שאמר (מב לה) 'ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו ויראו את צרות כספיהם וגו' ויראו, ולכאורה לא נודע אן גבורתם ויראתם ויראת אביהם הקדוש, ולמה לא שמו באלקים בטחונם. ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, שהם מעולם לא נמשכו אחרי בצע כסף, ועקר השתדלותם היה בכסף למען יאכילו עניים ולקרבם לחסות בצל כנפי ה', וכאשר ראו צרות כספיהם בדיהם שלא נתנו לעניים, ולא קימו 'ולא תשים דמים בביתך' (דברים כב ח), שהיא מליצה שלא ישימו דמים בביתם, שבלשון חז"ל דמים היינו מעות, ועל כן נתיראו. וזה שאמרו 'ירד ירדנו ופרש רש"י רגילים היינו לפרנס אחרים, עכשו אנו צריכין לך, והיינו שהם לא תפצים בזהב למען בצוע בצע רק להתקלית.

גנות רדיפת האדם אחר הממון יותר מקדי צרכו הנה כל הספור הלז לכאורה דברי מותר, דמה לנו בזה אם הם חשבו פי על דבר הפסוק היה זאת, והתנצלותם ומה שהשיבם כלו למותר. והנה כבר הרשונו מפי הקדמונים אם יש מקום לרמוז דברי מוסר, מצויים אנו לראות זאת, להראות כי דברי תורה הם כ'תפוחי זהב במשפיות כסף' (משלי כה יא), וכפרוש המורה (פתיחת מורה נבוכים), וכזה עושה הרב בעל עקדה בכמה וכמה מקראות, אף אני אלף בעקבותיו.

והנה מלבד פשוטו של מקרא הפתוב, הורה דבר נפלא, דהנה כבר נודע כי הנשמה נשלחה משמי מעל לסגל מצות ומעשים טובים, וכבואה הנה אין עיניה ולבה פי אם לצבר כסף ולסגל תמורות הזמן, ושבה אל בית אביה ריקם. וזה שאמרו 'על דבר הפסוק השב באמתחתינו בתחלה אנו מובאים', והיינו שלמה אבדנו הזמן היקר בהכסף.

וגם ירמו, כי באמת האדם בכל השתדלות לא יעדיף המרבה ולא ימעט הממעט מאשר מוכן לו, כ'אשר אמרו ביומא (לה) בשמך יקראוך ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו. וזה שאמרו 'על דבר הפסוק השב בתחלה באמתחתינו, והיינו שהיה מוכן מתחלתו, אנוחנו מובאים להתגלגל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו לעבדים, שהנשמה יוצאת כצאת העבדים מסגלים בסבל שמא הזמן, כמו שכתב הזהר (ח"ב צו) על פסוק 'לא תצא כצאת העבדים'. וזה שאמרו 'את חמרינו, והיינו החמר שלנו שהיה מתגשם בעפריות הזמן.

והנה כבר נודע כי האדם כ'אשר הוא אדם מחיב לשום טרף לביתו, לחם להחיות נפשו, והיותר יחרים. וזה שאמר בהתנצלות שבטי זה, פי לא לבם הולך למשך אחר תענוגי הזמן, רק 'בי אדני ירד ירדנו בתחלה לשבר

מעשי הצדיקים

נענה אנחנו אזובי הקיר שלא הגענו אפילו לחלק אחד מאחת מפרדותיו הנעלות, עד כמה צריכים אנו לבכות".

חלחה אחזה בתושבי העירה טרביז'ו, בשומעם את דבר החלום הנורא שקלם רבי גדליה. אבל יחד עם זה רצו לדעת פשרן של דברים, הלמאי רבי עזרא היה כל כך עצוב, ואף אמר על עצמו כי את כל שנותיו בלה בהבל. בשל כך, החליטו ללקת על קברו ולהתפלל שם ימים רבים רצופים, אולי בשל כך יתגלה רבי עזרא שוב לאחד היהודים ויספר לו מדוע הוא עצוב, ולמה אמר על עצמו כי בלה את שנותיו בהבל.

ואמנם, לאחר חדש ימים נגלה שוב רבי עזרא לידידו רבי זכריה, וספר לו דברים כהוֹתו: "במלאות שנה מאז נסתלקתי מהעולם הזה נקראתי להתיצב לפני בית דין של מעלה כדי לתן דין וחשבון על כל מעשי, ואכן אפילו אחד ממעשי לא נעלם מנגד עיניהם של דיני בית דין של מעלה. לפתע אמר לי אחד מהדינים 'שא נא עיניך למרום ותגיד לי מה אתה רואה'. נשאתי את עיני למרום, ואז ראיתי לנגד עיני פרחים קטנטנים לאלפים ככבי השמים לרב כרחפים באויר מעל ראשי. באותו רגע נפלה עלי חרדה עצומה, ובפחד נורא שאלתי את הדין מה הם הפרחים הללו לנגד עיני?

נענה הדין ואמר לי: אמנם כל ימי חייך פונת כראוי את כל הפנות בכל תבה שהוצאת מפיד, אבל לעמת זאת, את הנקודות והנקוד של הפלים לא אמרת כראוי. לרב היית מחליף בין ציורי לסגול או בין ציורי לשן"א והפוך,

"ויפתר לנו את חלמתינו איש בחלמו פתרו" (מא, יב)

בין תושבי העירה טרביז'ו שבאיטליה, הסמוכה לעיר ונציה, נמנה היה החסיד המפלג במעשים טובים רבי עזרא בן רבי זכריה. והנדי העירה הפירו את רבי עזרא כבר בשנים בהן היה איש מורם מעם, אבל רק מעטים ידעו מדוע ולמה נתפנה האיש בתאר רם מעלה שפנה "החסיד המפלג במעשים טובים", וזאת משום חסידותו המופלגת ומעשיו הטובים בהן היה נפר משחר נעוריו, כבר מאז היה ילד קטן רך בשנים.

שבעים ושבע שנים היו שנות חייו של רבי עזרא בעולם הזה, בהן התעלה בארח חייו העילאי והקדוש, עד עת פטירתו מהעולם. ארבע שנים לאחר פטירת רבי עזרא החסיד לבית עולמו, נגלה בחלום לחברו החסיד רבי גדליה בן רבי אברהם, ובחלומו פניו עצובות מאוד. ועוד בטרם שאל רבי גדליה את רבי עזרא מדוע הוא עצוב, הקדימו רבי עזרא ואמר לו: "חברי רבי גדליה, אוי לי ואבוי לי על שבליתי את ימי ואת שנותי בהבל - - - ובאומרו פן נעלם רבי עזרא מעל פניו של רבי גדליה.

מששמע רבי גדליה את הדברים הללו, בכה מאוד מתוך שנתו, עד שהתעורר בעצמו מהבכי, ואף בני ביתו התעוררו לקול הבכי שלו. באשר נשאל לסבת בכיו ספר להם את דבר החלום שקלם ברגעים אלו מחברו רבי עזרא, ואמר לבני ביתו: "שערו נא בנפשכם. אם רבי עזרא החסיד, שקלם חשבו עליו שהוא קדוש, ואמר על עצמו שהוא בלה את ימיו ואת שנותיו בהבל, מה

הנקוד הנכון, כך שמהיום ואילך תהגו נכון את מלות התפלה. אבל מכאן אתם למדים, אמר המהר"ם מפדוואה לאנשים, עד כמה חמור הדבר להוציא נכון את מלות התפלה, בנקוד הנכון, ובנקודות הנכונות, כיון שהמלים וגם הנקודות כלם קדש קדשים". (שם יעבב)

"תשמע חלום לפתור אותו" (מא, טו)

בימי צעירותו עסק הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצוק"ל, המהרש"ם מברנז'אן לפרנסתו גם במסחר עצים. את העצים היה קונה מאדון פלוני, ומוביל אותם העירה למכרם לאחרים. במסחר זה עסק בשתפות עם אדם פלוני אשר היה מקנה על קניית העצים ועל מכירתם. פעבור זמן מה נפטר האיש לבית עולמו, ובחלוף ימי השיבעה הגיע אותו אדם אל המהרש"ם בחלום, כשהוא מבקש מפניו לתן לו את הפתקאות כבימים ימימה, שכן ברצונו לצאת אל היער לקנות עצים...

המהרש"ם, בידעו גם בחלום כי האיש כבר איננו בין החיים, נענה ואמר לו בתקיפות: "הרי אתה כבר לא בעולם הזה, ומה לך כי באת אלי? לך ושוב לך למנוחתך", ואותו אדם נעלם מנגד פניו. ואולם, פעבור ימים אחדים בא שוב, ושוב אומר לו המהרש"ם פדברים הללו לשוב למקומו בעולם העליון. כך חזר ונשנה הדבר כמה פעמים, ובכל פעם בה נגלה האיש, היה המהרש"ם מדליק נרות עבור נשמת הנפטר ואף לומד משניות לעלוי נשמתו, ונותן צדקה בעד הזכרת נשמתו.

וכדומה. כמו כן, פעמים רבות דלגת על אותיות במלים רבות, כשהיית מחבר בין שתי מלים שצריך להפרידם, כמו על-לבבכם, על-לבבך, בין-עיניכם וכן במקומות נוספים. כל הפרחים הללו המרחפים לנגד עיניך הם אלפי הפעמים שלא אמרת את המלים בנקוד הראוי ובנקודות הנכונות שלהם, כי הלוא כל הנקודות קדש הם לתורה ולתפלה, ואלו אתה פעמים רבות קלקלת אותם.

משום כן, נקודות אלו מקטרגות עליך עתה ומבקשות לעשות דין עמוך. וכיון שהקב"ה עושה דין צדק, חפץ היה להוריד אותך שוב לעולם הזה כדי לתקן את מה שעוית. אבל כיון שגדוש היית במעשים טובים לא נעשה עמוך כן. אבל יחד עם זאת עליך לספר זאת לאחרים, כדי שיידעו כלם כמה צריכים להזהר ביותר בנקוד ובנקודות של האותיות לומר אותם בתכלית השלמות. ולכן, סים, רבי עזרא את דבריו הנוראים בפני ידידו רבי גדליה, באתי אליך לספר לך את הכל, כדי שתידעו כלם כיצד להזהר בדבר".

למחרת בבקר, נטל עמו רבי גדליה כמה מחשובי הקהל, ויחדיו נסעו לעיר פדוואה הסמוכה, אל הגאון רבי מאיר קאצנבלוגן זצוק"ל, המהר"ם מפדוואה, כדי לספר לו את כל דבר החלום ואת מה שהורה רבי עזרא, בשואלם אותו כדת מה לעשות; "הרי איננו יודעים כיצד להגות נכון את המלים, ואם לא נתקן את הדבר, הרי שהחטא שלנו יהיה גדול ונורא".

בשמע המהר"ם מפדוואה את הדברים, השיב להם: "בעיר הרחוקה מכאן פחמשים פרסאות מתגורר יהודי מדקדק גדול בשם רבי משה חיים. סעו אליו, ותאמרו לו בשמי כי יבוא לכאן, כדי ללמד אתכם את הנקודות ואת

לך... ובאומרו כן נעלם הנפטר מנגד פניו של המהרש"ם, מבלי להראות אליו יותר. (תכלת מרדכי)

"והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין..." (מא, לו)

ספר בקדשו כ"ק מרן אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זי"ע, כי מקבל במשפחתם, כי זכה רבנו הגה"ק רבי יעקב אביחצירא זי"ע בעל "אביר יעקב" לגלוי אליהו בהיותו עלם צעיר לימים. וזהו דבר המעשה:

באחת השנים שרר רעב כבד בעיר תאפילת, ובבית הגה"ק רבי מסעוד זי"ע (אביו של רבנו בעל "אביר יעקב") לא נמצא מאומה כדי להכין מנונו מזון. משפך, אמר רבנו רבי יעקב לאמו, כי הוא יצא לרחובה של עיר כדי לתור אחר מעט קמח לאפות מנונו לחם. הרבנית התקשטה להאמין שהוא ימצא משהו, לנכח הרעב הכבד, אך הילד שם מבטחו במקלכל חיים בחסד ויצא לרחובה להשיג אכל.

ויהי, אך יצא יצא רבי יעקב לרחובה של עיר, והנה נדמנו לעמתו אדם כוש, שפדגמתו כמעט ולא נראה במרוקו, והוא רכב על פרדה שמשני צדיה קשורים שקים סגורים. למרות היותו ילד, נגש אליו הכושי והציע לו לרכש מנונו חטים קבחרות. נענה הילד רבי יעקב ואמר לו לאותו כוש; "אכן, בדיק לשם כך יצאתי מביתי, כדי לרכש חטים, למען יהיה לנו עם מה להכין אכל בימי הרעב". מששמע האיש כי בבית הילד נצרכים באמת לחטים, רכב בעקבותיו של הילד עד ביתו, ושם שלח את הילד לקרא להוריו כדי לעשות עמם את הפקוח.

ואולם, אדדדדי ודדי, עד שהילד רבי יעקב נכנס הביתה, וספר לאמו פדת מה

באחת הפעמים הגיע האיש אל המהרש"ם בחלום ואמר לו: "באתי להודיע לך כי יותר לא אראה אליך בחלום. שכן, עד עתה הייתי בעולם הטהור, וסבלתי יסורים קשים ומרים, ואף הפו אותי מכות אכזריות, ולא הצלחתי להגיע אל מקומי. לכן חשבתי שאני עדין נמצא בעולם הזה, ומשום כן באתי אליך כמה פעמים כדי להמלט מהיסורים.

ואולם, מאז התחלתי להדליק גרות עבורי וללמוד משניות ולתן צדקה, הוקל לי מעט מהיסורים ושכבתי במנוחה, עד ששוב היו מעוררים אותי ושוב מענים אותי ומיסרים אותי. אבל עתה הגעתי למקומי הראוי לי. בשל כך באתי אליך כדי להודות לך על כל החסד שעשית עמדי בלמודך, שכן תורתך חשובה ביותר בשמים, ויהי ה' עמך ותעלה מעלה מעלה. וכאשר עשית עמדי חסד של אמת כן גמלך השי"ת כל טוב סלה".

לפני שנפרד מנונו, שאלו המהרש"ם כיצד מתנהלים פני הדברים במתיבתא דרקינא, אז השיב לו הנפטר: "אף שלא מגלים דברים כאלו, אבל ליודעי ח"ן כמוך אגלה רק כמה סודות... ואז גלה לו סודות פמוסים מבית דין של מעלה ומסדר הגן עדן והגיהנום, כי כל אחד נוהג כפי שנהג בעולם הזה... וכל אחד לומד במדור הראוי לו, קדשים בפני עצמם, לומדים בפני עצמם, ובעלי הוראה בפני עצמם.

אבל הצדיקים, מדורם מעל כלם, הם יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ולומדים ועוסקים בתורה וכל העולם העליון מאיר מאור פניהם אשר מבהיקים כלפידים, ויש מהם שלומדים עם אליהו הנביא. ואני, סים הנפטר ואמר, זוכה רק לשמוע את הצדיקים ואת הגאונים כשהם לומדים, אפילו מבלי לראות את פניהם, וגם כמד לבד יש לי תענוג עילאי, ויותר כמד אין לי רשות לגלות

מְנַדֵּל. אולי אליו אתם מתפוננים". הבינו החסידים כי זהו האיש אותו הם מבקשים. הגיעו אליו ומסרו לו את הבגד, החגורה והמקל.

ויהי אף לבש רבי מְנַדֵּל מוּיִטְבֶּסֶק את הבגד, וחרג את החגורה ואחז בידו את המקל, מיֵד לא הפירוהו האנשים, כי לעיניהם נהפך לאיש אחר, מורם מעם, ופחדו נפל עליהם. מני אז ואילך החל רבי מְנַדֵּל מוּיִטְבֶּסֶק להנהיג את העדה. (מגיד דבריו ליעקב)

"ויתן לו את אֶסְנֵת... לְאִשָּׁה..." (מא, מה)

הרה"ק רבי אריה לייב מווישניצא זי"ע, בעל **"אריה דבי עילאי"** גדול וקדוש הנה, ורחוק כרחק מזרח ממערב מהנאות העולם הזה. בשל כך זוגו הראשון לא עלה יפה והוא נאלץ לתן גט לאשתו. לאחר מכן הציעו אותו פחתן לבתו של הרה"ק רבי מושה טייטלבוים מאוהעל זי"ע, בעל "שמוח מושה". ואמנם, בעל ה"שמוח מושה" שמוח מאד לקראת השדוך, ואף הבטיח לחתן נדונייה גדולה.

כאשר שמעה הרבנית מהשדוך הזה, נכנסה אל בעלה בטענה: "ראה פמה נגידים מבקשים להשתדך עמנו, ואף מבטיחים נדונייה גדולה לבתנו, ואלו אתה בוחר בחתן גרוש, ועוד מבטיח לפזר עבורו הון רב?"

נענה ואמר לה הרבי: אמשל לך משל. מעשה באר שחרש את שדהו, ולפתע נתקלה המחרשה בסיר מלא פנינים געולות. האפר, שמועולם לא ראה פנינים לנגד עיניו, בטוח היה שאלו הן קטניות למאכל. הביא את הפנינים לביתו, והרתיח אותן בדוד מים. בשל אותן שעה ואף שעתים, אבל ראה שאינן מתרפכות כלל. נכנס אל שכנו כדי לשאול אותו עצה כדת מה לעשות.

ארע, ועד שהספיקה האם לצאת מהבית כדי לפגש באתו נושי ולערך עמו את המקח ולשלם תמורת החטים, הספיק הכושי הלז לקשר את הפרדה העמוסה לעץ שבחצר, והוא עצמו נעלם מהמקום, ואיננו כאלו בלעתו האדמה.

בני הבית לקחו את הסחורה, ויחד עם זה שקמו על הפרדה, ובארבעת ימי השוק הקרובים הכריזו ברבים למי שיכת הפרדה שנותרה לעמוד קשורה ליד ביתם. ואולם לא נמצא דרש לאבדה. אזי הבין רבי מסעוד, כי מאת ה' היתה זאת, ומשמים נשלח אליהם אליהו הנביא זכור לטוב להושיעם בימי הרעב.

(אביר יעקב)

"הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" (מא, לח)

חסידי רייסין, שהסתופפו אצל המגיד הגדול, הרבי ר' בער ממועזריטש זי"ע, באו פעם אחת אל המגיד והתאוננו בפניו כי, הדרך אליו רחוקה מאד, וקשה להם לבא אליו בכל עת. אבל מאידך, צר להם להיות זמן רב ללא מנהיג, ומה יעשו?

מיד הוציא המגיד זי"ע בגד מבגדיו, וחגורה ומקל, ואמר להם: קחו את החפצים הללו ותמסרו אותם לאיש ששמו מְנַדֵּל, הישב בויטבסק, ובכל זמן שיהיה לכם קשה לבוא אליו, תוכלו להסתופף בצלו.

נסעו החסידים לויטבסק, וכיון שאז עדין לא נתפרסם שמו של הרה"ק רבי מְנַדֵּל מוּיִטְבֶּסֶק זי"ע, משום פן אף אחד לא ידע היכן נמצא איש כזה. הוסיפו החסידים לחקור ולדרש, עד שמצאו אשה אחת שאמרה להם: "מְנַדֵּל שנקרא בשם רבי אין כאן. אבל סתם מְנַדֵּל"יש כאן הרבה, גם חתני נקרא בשם

הקהלה. כמה שהיו משיחים על לבם, לא היו מצליחים להוציא מהם אפילו לא פרוטה אחת לצרכי העניים וקל וחומר שלא לצרכי הקהלה.

באחד הימים, ישב אחד מאותם עשירים שזודע בקמצון מפלג בביתו של רבי שלמה קלוגר, והסיח עמו בענינים שונים של הקהלה. לפתע, שאל העשיר בכדרך אגב: כבוד הרב, כיצד מתנהלים עניני הפרנסה אצלכם? נענה ואמר לו רבי שלמה: "מילא, אלו היו לי ארבעה, חמשה בעלי בתים שכמוך, הרי שאז לא היתה לי כל דאגת פרנסה שהיא".

נהנה העשיר מהמחמאה הנאה שהעניק לו הרב, ובפנים קורנות אמר לרב: "הו, תודה רבה על הדברים הללו. הרב מאד שמח אותי בדבריו הנפלאים".

אלא שאם חשב העשיר כי אכן הוא שמח את הרב, נענה הרב תכף ומיד ואמר לו: "לא, לא הבנת פראוי את דברי... התפונתי לומר לך, אלו היו לי אך ורק ארבעה, חמשה בעלי בתים קמצנים שכמוך, כי אז לא היתה לי דאגת פרנסה, אבל הצרה הגדולה היא שיש לי מאה בעלי בתים שכמוך..." (חכמת שלמה)

"וירא יעקב כי יש שבר במצרים..." (מג, א)

כאשר היה הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי זי"ע בעל "התניא" מחב"ד, במאסר, שלח שליח אל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע כדי להזכיר את עצמו לפניו.

פתח הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב את החמש, ונפתח בדיק בפרשת מקץ, בפסוק זה. אז אמר: בטוחני בו ברבי שניאור זלמן שציא ממאסרו כפי שיוסף הצדיק שחרר

השכן, שפקח היה, נכנס עם האפר לביתו, ואז ראה שכל הסיר מלא בפנינים עגולות ולא בקטניות. אמר לאפר: דע לך, שהקטניות שמצאת לא יתרככו לעולם! תן לי אותן, ואני אתן לך תמונתן סיר מלא בקטניות ירקות שתתבשלנה מהר ותהיינה ערבות לחפך... כלם היו שבעי רצון מעסקת החליפין; האפר קבל קטניות טובות למאכל, ואלו השכן זכה בהמון פנינים והתעשר בעשר רב...

אף אנו כף, סים ואמר הרה"ק ה"ישמח משה" לרבנית. דעי לך שהחתן דנו הוא פנינה יקרה אשר אין בדומה לה. לראשונה נפל לידיו של אפר גס רוח שנסה 'לבשלו' ולעשותו לסוחר גס, ולא הצליח... אבל אנו, כדאי לנו לפגוע עבורו אף הון רב, כדי לזכות ולרפוש פנינה זו ולהכניסה לביתנו. (מגדולי החסידות)

"והרעב היה על כל פני הארץ..." (מא, נו)

מרבים היו צרכי היהודים בעיר בודי. רבים מבין התושבים היו עניים והיה צורך להחזיק ולתמוך בהם. פעמים רבות שרר ממש רעב בעיר, ולעניים לא היה מה לאכל. בשל כך, מעת לעת היו נערכות מגביות בבתיהם של הנגידים שבעיר, ואלו היו מוזלים מכספם כדי לתמוך באחיהם העניים. מגביות אלו היו מתקיימות בראשות הגאון רבי שלמה קלוגר זצוק"ל רבה של העיר, שבכבודו ובעצמו היה מפקח על כך, ולא אחת היה גם הולך בעצמו לבתי העשירים כדי להתרים אותם.

רבים היו העשירים שהיו נתבעין ונותנין, אבל כידוע לכל לכל יש יוצא מהכלל, והיו רבים אחרים שלא הסכימו לפתח כלל את ידיהם הקמוצות כדי לתן צדקה לעניים ולצרכי

"והם לא הפרהו" (ס)

פעם, בליל שבת קדש, פאָשר הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע ערף אַת הטיש, נעמדו פֿמה מהחסידיים על אַחד הספסלים פֿדי לראותו. ביניהם עמד חסיד אַחד שְהיה רגיל לבוא ל"שלחן הטהור".

לפתע פֿנה הרבי מקוברין אַל קושמושו ושאַל אותו מיהו החסיד הלז שעומד על הספסל ליד פֿל החסידים? המשמש הביט עליו ונקב בשמו, חסיד ידוע שרגיל לבא לְכאן בכל פעם. אַבל הרבי מביט לעבר החסיד ואומר אַל המשמש: "מיהו? אַני לא מכיר אותו". ושוב המשמש אומר: "הרי הוא בנו של חסיד פֿלוני, והוא רגיל לבוא לְכאן?" ושוב הרבי חוזר בשנית על דבריו ואומר לו: "מי? אַיני מכיר אותו". עד שְלאחר סימנים רבים החל הרבי להפיר אט אט אַת האישי.

לאחר עריכת השלחן הטהור, פאָשר נודע לאותו חסיד אותו דין ודברים בין הרבי ובין המשמש, חלְשה דעתו על שְהרבי לא הפיר אותו. הוא נכנס לחדרו של הרבי ושאל אַת הרבי מה זאת ארע לו, שְהרבי לפתע לא מכיר אותו?

נענה הרה"ק רבי משה מקוברין ואמר לו: "היודע אַתה מדוע זֶה לא הפֿרתי אותך? שְפן נאמר בספרים הקדושים כי עקר מהותו של האדם היא מחשבתו, והיכן שְמחשבתו של האדם נמצאת שֶם הוא עִצְמוֹ נמצא. וכיִן שְאתה, בעת עריכת השלחן הטהור מחשבתך היתה משוטטת במקומות לא טובים, לְכן לא ראיתי לְפני צורת אדם כי אִם גוש בָּשָׂר... ומשום כֵּן לא הפֿרתיך". (כתבי ר"י שו"ב)

ממאסרו. שְפן נאמר פֿאן 'פי יש שְבֵר במצרים', שְבֵר הוא מלשון תקוה. ולא עוד: שְבֵר הוא נוטריקון שניאור בֵּן רבקה. (בית רבי)

"ויכר יוסף אַת אַחיו והם לא הפרהו" (מב, ח)
 "מלמד שִׁצָא בְּלא חתימת זָקן וּבֵא בחתימת זָקן" (יבמות פח.).

בראדזין התגורר משפיל אַחד שְנסע לברלין פֿדי לנסות שֶם אַת מְזֵלוּ בִּפְרָנסָה, אַבל לא הצליח כִּלל. הוא חקר אַחרי מסחרים ופרנסות שונות, עד שְחשב כי בָּאם דְקמה לאותם אַנשים שְמתגוררים בברלין אַפְשָׁר ומְזֵלוּ יִצְלַח עֲלָיו. בְּשֶׁל כֵּךְ לִימִים הוֹרִיד אַת הַזָּקן וְאֶת הפאות שלו, אַבל עִם כֵּל זֶה לא הצליח מאומה. וְכֵךְ, לְאַחַר תְּקוּפָה שְׁב מברלין לְרֵאדזין ללא חתימת זָקן וּלְלא פאות.

כאשר הגיע בחזרה לראדזין, החליט לנסות אַת מְזֵלוּ אַצֵּל האדמו"ר הרה"ק רבי גרשון העניף לִינְעֵר מראדזין זי"ע, בעל "התכלת", אַפְשָׁר וְהרבי יתן לו עֶצָה טוֹבָה. הוא נכנס אַל הקדש פֿנימָה ושאל אַת הרבי האם לעסק במלמדות.

הביט עליו רבי גרשון העניף והשיב לו כי לדעתו לא פֿדאי לו לעסק במלמדות, משום שְהוא יְהִיה "מלמד הפוֹךְ"...

נותר אותו משפיל לעמוד בפני הרבי מבלי להבין דְבֵר וְחֻצִי דְבֵר מִמה שְהרבי אָמַר לו. מְשִׁרָאָה הרבי אַת תְּדַהֲמֵנוּ הַמְשִׁיף וְהַסְבִּיר לו אַת דְּבָרָיו: "הנה חז"ל אומרים על יוסף "מלמד שִׁצָא בְּלא חתימת זָקן וּבֵא בחתימת זָקן", דְהִינּוּ יוֹסֵף יִצָא בְּלי זָקן וְחֹזֵר עִם זָקן, וְאלו אַתה 'מלמד' הפוֹךְ... יִצָאָת עִם חתימת זָקן וְחֹזֵרָת לְלא זָקן. וְאִם כֵּן אַתה מלמד הפוֹךְ.

(בית יעקב)

"במוצאי יום מנוחה" הרים הרבי את קולו וקרא: "מי הוא האיש אשר בכה בפני בערב שבת על שאין לו פרוטה לפרוטה, והוא נותר בערום וחסר קל? יגש נא אלי".

נכלם וחסיו ראש נגש ר' שכנא והתקרב אל הרבי. וכיון שהוא שמע את דברי הרבי, ואף גם כלם שמעו כמותו את הכרזתו של הרבי, נעצב ר' שכנא מאד, בידעו כי מעתה ואילך כלם כבר יודעים את מצבו.

משֶׁהתקרב אל הרבי פנה אליו רבי משה ליב ואמר לו: "אנא מקד, תשיר את הזכר במוצאי יום מנוחה. אבל תשיר אותו בנגון שמח ובטוב לבב". ור' שכנא, שלבו מר עליו, התאמץ בכל כחו לשיר את השיר הזה בנגון שמח ככל שיכל. משסים לשיר, פנה אליו הרבי ואמר לו בסבר פנים יפות: "עתה תראה כי בזכות השיר ששרת זה עתה, תשוב מהרה למעמדך הראשון ותתעשר בעשר רב.

כי הנה, כבר בתחלת השיר אמרת בעצמך 'במוצאי יום מנוחה המוצא לעמד רוחה...' ולא עוד, בכל השיר הזה כתובות ברכות לרב על ישועה והצלחה, כמו "ונס יגון ואנחה", "יהי השבוע הבא לישועה ולרוחה", "והצרה נשכחה", "וישמע בבית זה קול ששון וקול שמחה", חזק ומלא משאלותינו... והוא ישלח במעשה דינו ברכה והצלחה".

יעזר לך השי"ת, סים הרבי הקדוש מסאסוב ואמר לו, שתהיה לך רוחה גדולה, ותתעשר בעשר רב, ותצליח בכל אשר תפנה ותלך". ואמנם, לא חלפו ימים קרבים, ור' שכנא החל לעלות שוב מעלה מעלה במעלות העשר, ויגדל האיש מאד, עד כי גדל מאד.

(ישועת הצדיקים)

"אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם..." (מג, כג)

בין המסתופפים בצלו של הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זי"ע נמנה ר' שכנא. אחד החסידים שבעבר היה נגיד ובעל בעמיו, עתיר נכסין ומרבה להיטיב עם כל צר ומצוק, ועתה נתהפך עליו הגלגל והוא ירד עשר מעלות אחורנית, עד שהתדרדר ונפל מאגרא רמא לבירא עמיקתא, ונותר מבלי פרוטה לפרוטה.

באחד הימים הגיע לסאסוב בערב שבת קדש, ואז שפך בצער רב את מר לבו בפני הרבי הקדוש, בספרו לרבי ככל אשר ארע לו, תוך שהוא מבקש ומתחנן בפני הרבי שיתפלל עליו ויעניק לו ברכה טובה, כדי שישוב למעמדו הראשון. פי איככה יכול הוא לראות בצערם של בני משפחתו, אשר משועים לפת לחם ואינו יכול למלאות את בקשתם.

ר' שכנא, פנה אליו הרבי במאור פנים, השאר עמונו כאן לשבת קדש, והשם יתברך יעזר לך כי במהרה תצא מן המצר אל הפורחב. ר' שכנא לא הבין מה הקשר בין צרתו הגשמית הגדולה ובין להשאר בסאסוב לשבת קדש. וכי בשבת יתן לו הרבי מעות? אמנם על שבת אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז) את הפסוק (משלי י, כב) ברכת ה' היא תעשירי, אבל מכאן ועד להתעשר ולשוב למעמדו הראשון עקב השארותו בסאסוב לשבת קדש, פזאת לא הבין. ואולם, ידע כי את דברי הרבי עליו לקיים, ולא לסור מהם מין ושמאל, על אף שהדברים נראים בעיניו סתומים וחתומים.

במוצאי שבת קדש, נתישב הרה"ק רבי משה ליב זי"ע לסעודתא דדוד מלכא משיחא, ואז, בהגיע עת הזמירות כבד כל זמר לאדם אחר שישיר. בהגיעו לשיר את הזמר

- יומא דהילולא -

הרה"ק רבי אברהם משה ז"ע

מפשיסחא

יומא דהילולא - א' טבת

קבלת התורה מחוץ לעיר...

דרכו של הרה"ק רבי אברהם משה ז"ע מפשיסחא היתה, כי בכל חג שבועות קדם התפלה, (גם בהיותו צעיר בתי אביו הרבי ר' בונם ז"ע), היה הולך אל השדה שהיתה מחוץ לעיר, ושם היה שם ימן רב.

בכל פעם היה אומר קדם שהלך כי הוא הולך לקבל את התורה הקדושה. ובכל פעם פאשר היה חוזר מהשדה היה אומר, כי שם הוא רואה שם את הקולות והברקים שהיו בשעת מתן תורה על הר סיני.

למוד עם נשמה - - -

ספר הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב ז"ע. לאחר הסתלקות הרבי ר' בונם ז"ע הגיע זקני הרה"ק רבי יצחק מנוארקא לנחם את בנו יחידו רבי אברהם משה מפשיסחא, וכאשר ישב אצלו התנצל רבי אברהם משה בפני הרבי הגון מנוארקא ואמר לו: מאד חסר לי עתה כל השעורים שהייתי רגיל ללמד אצל אבי הקדוש הרבי רבי בונם ז"ע.

השיב לו הרבי מנוארקא ואמר לו: "וכי מה נפקא מינה היא לךם גוה. בתיי למד האבא עמךם עם הקאפטייו, ועכשוו היא יבוא ללמד עמךם בלא הקאפטייו..." [שכן הגוף הוא מלבוש לנשמה].

גדול מרבן שמו

בחדשי השני שנת תקפ"ח, נסע רבי אברהם משה (שהיה איש יודע חיל) להחליף אורו ולהתנרפות מארינבאד, ואז נסעו עמו הרה"ק רבי יצחק מנוארקא ורבי פיבלי מגריצא ועוד חסידים. בהגיעם שפמו פי הגאון רבי מרדכי גנעט ז"ל מניקלשבורג נמצא שם, ובשל כך הלכו פלם לקבל את פניו, אבל רבי אברהם משה אמר לבלם שלא יגלו מיהו הרבי ומי הם החסידים.

ואולם, פאשר ננסו לחדרו של הגאון רבי מרדכי גנעט זצוק"ל, צוה מיד להעמיד פסא לד רבי אברהם משה ז"ע, באמרו אליו "תמחלו ותשבו על הפסא, כי אתם הרבי". [וזאת לדעת, שהרבי הגון מנוארקא ז"ע היה גדול ממנו בעשרים ואחת שנה, ורבי פיבלי מגריצא ז"ע היה גדול ממנו בתשע שנים].

לאחר שישיבו מעט בחדרו, יצאו רבי אברהם משה ורבי מרדכי גנעט במרובה של הרבי לטייל לשאף מעט אור. מלפנים ישב המשמש הר"ר יודל שעדליצער, ויגון שהיה

רבי אברהם משה (בגהרוד) מפשיסחא, נולד לאביו הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא ז"ע בשנת תק"ס. בהגיעו לפרקו היה לחתנו של רבי שמואל רפאלס מיוזפוב, חתנו של היהודי הקדוש ז"ע מפשיסחא. עוד בתי אביו התרבה סביבו קבוצת חסידים. אביו הפליג בשבחו ואמר שישמרתו מקורה במקום עליון.

רבי אברהם משה התבטע בעבודתו באמירת תהלים. הוא היה נוהג לומר תהלים במאמץ רב, והיה מזיע ולפעמים אף יורק דם. עד שהרופאים אסרו עליו לומר תהלים והוא החל לשמע מאחרים פרוקי תהלים. ועל אמירת התהלים שלו מספר כי, עוד בגלותו היה מן הרא"מ ז"ע ונעלם מביתו כמה שעות בכל יום, מתבודד גיער "שיטקעס" - מקום ההתבודדות הקבוע של אביו הרבי ר' בונם ז"ע עם החבראי קדישא - ואומר תהלים בבכי וברגש גדול, ועניו היו נפוחות מרב בכי. לאף איש הוא לא גלה לאן הוא נעלם והיכן הוא מסתתר, רק אביו הקדוש ידע מזה ולא מנעו מזה. וכו', כל ימי חיאתו, היה אביו הרבי ר' בונם ז"ע משתעשע עמו בחדוהי תורה, ובאופן מיוחד היה הנהה מפעם לפעם לומר לו, "הלא ידוע אתה כאומר תהלים נהבך, תגיד לי פרוש פסוק זה..." ורבי אברהם משה היה אומר לו את הפשט כיצד הוא מפרש כל פסוק ופסוק שישאל, והיה הדברים משם הפלא ופלא.

לאחר הסתלקות אביו ז"ע ביום י"ב באולול תקפ"ה, התפלגה החצר. חלק קבלו את הרה"ק רבי מנחם מנדל ז"ע מקאצק עליהם לאדמו"ר, וחלקם, בהם הרב הקדוש רבי יצחק מנוארקא, הרה"ק רבי פיבלי מגריצא והרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין, קבלו את רבי אברהם משה לאדמו"ר. רבי אברהם משה סרב בהתחלה לטל את האדמו"רות באמרו שגופו חלש, והוא לא יכול להחזיק עליו את משא האדמו"רות, ולכן הוא חפץ שרבי יצחק מנוארקא יכהן באדמו"ר, אף לבסוף נעתר להחצי החסידים. ואמנם פני שחשט, לאחר שנתים ממנויו, נסתלק למיתבתא דרקייעא ביום א' טבת תקפ"ט, כשהוא פחות מגיל שלושים שנה, בדרכו מנוורשא לפשיסחא, ומנו"כ בבית העלמין בעירה ביאלה-רגסקה (הנקראת פני החסידים בשם 'ביאלה פשט').

גנו היה הרה"ק רבי צבי מרדכי ז"ע, חתנו של הרה"ק רבי יצחק מנוארקא. בסוף ימיו הספיק לקבל אליו חסידים. חתנו היה רבי פישל זצ"ל גון הרה"ק רבי יצחק ממקוב, יגנו של הרה"ק רבי חייקל מאמדורא, מתלמידי מרנא ורבנא הבעש"ט הקדוש ז"ע.

- יומא דהילולא -

הרה"ק רבי אברהם משה זי"ע

מפשיסחא

יומא דהילולא - א' טבת

שאָלו אַבוי מדוע התממהה קל פּך? והשיב לו: עברתי על יד ביתו של מלמד תינוקות שלמד עם פמה תינוקות את הפרק 'בְּרַכִּי נַפְשִׁי', וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַמְּלַמֵּד לַפְסוּק 'מַה רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה'", הַסְּבִיר הַמְּלַמֵּד לְתַלְמִידָיו וְשָׂאל אוֹתָם, מַפְנֵי מַה נִּכְנס פְּסוּק זֶה לְכָאן בְּאֲמֻצֵּעַ הַדְּבָרִים שְׂאוּמֵר דּוֹד הַמְּלָךְ, וְהִרִי זֶה הִיָּה צִרְיָה לְהַפְתֵּב אוּ בַתְּחִלַּת הַפְּרָק אוּ בְּסוֹף הַפְּרָק, אֲבָל לֹא בְּאֲמֻצֵּעֵיתוֹ?

סָקְרוּ לִידַע מַה הַשְּׂנִים מְדַבְּרִים בְּיַנְיָהֵם, הוּא הַטָּה אֶת רֵאשִׁו לְאַחֹר כְּמַה פְּעֵמִים, אֲבָל הַבְּחִין פִּי רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה מְרַפִּין אֶת רֵאשִׁו מִמֶּשׁ לְחוֹף אֲזִינוּ שֶׁל הַגָּאוֹן וּמְדַבֵּר אֵלָיו בְּלַחֵשׁ בְּלִי הַפְּסִיק, וְעִינֵי הַגָּאוֹן זֹלְגוֹת דְּמַעוֹת, וְאִינוּ מְשִׁיב מְאוּמָה, אֲלֵא יֵךְ שׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרֵי הַקֹּדֶשׁ.

"הַשְּׂמִיפָה מִמְעוֹן קִדְשׁוֹ מִן הַשְּׂמִימָה..." (דברים כו, טו)

וְהַשִּׁיב לָהֶם הַמְּלַמֵּד וְהַסְּבִיר לָהֶם, פִּי דוֹד הַמְּלָךְ ע"ה בְּאֲמֻצֵּעַ שֶׁשִּׁבַּח אֶת הַקֹּב"ה בְּבְרַכִּי נַפְשִׁי, לֹא יָכַל כְּבֹד לְהִתְאַפֵּק וְלִמְנַע אֶת עַצְמוֹ מִלְּמוֹר וּלְסַפֵּר מַה רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה', מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הִיָּה מְכַרַח לְסַפֵּר קִדְשׁוֹ כֵּל שֶׁל שְׂבָחָיו שֶׁל הַקֹּב"ה. סִיִּים וְאָמַר רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה לְאָבִיו: אוֹתוֹ מְלַמֵּד אָמַר זֹאת לְתִינוּקוֹת בְּגוּוֹן כֵּל פֶּךְ יָפָה, עַד שֶׁמִּשְׁמַע לֹא יִכְלָתִי לִיָּךְ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁשָּׁמַר אֶת כֵּל דְּבָרָיו, וְלָכוּ הַתְּמַהֲמַהִּי הַרְבֵּה לִידַ בֵּיתוֹ עַד עַכְשָׁו.

הַרְה"ק ר' בְּנִימִין מְלוּבָלִין, מִהַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל הַ"חוּזָה" מְלוּבָלִין וְהַיְהוּדִי הַקְּדוֹשׁ זי"ע, אָמַר פַּעַם קִדְשׁוֹ רֵאשִׁו הַשְּׂנָה בְּלוּבָלִין: מַה יַעֲשֶׂה הָאֵדָם, שֶׁנִּבְרָא לְחֵטָא. כַּמ"ש (מלכים א יח, לו), וְאַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת לֶבָם אַחֲרָיִית. [דְּהֵינּוּ, מַה בִּיבְלָתוֹ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהִרִי לֵב הָאֵדָם נִבְרָא נְדִי לְחֵטָא...]

"לְהַשִּׁיב... מַחֲשַׁבֵּת הַמֶּן בּוֹן הַמְּדַתָּא הָאֲנָגִי..." (אסתר ח, ה)

בְּאֲחַד מֵימֵי הַפּוֹרִים הִגִּיעַ הַרְה"ק הַרְבִּי ר' הַעֲנִיךְ הַפְּהַן זי"ע מְאֻלְכָסְנֵדֵר אֶל הַרְה"ק הַרְבִּי ר' בּוֹנֵם זי"ע לַפְּשִׁיִּסְחָא, וְאָמַר לוֹ פִּי הוּא רוּצָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. שָׁמַע מִפֶּךְ רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה מַפְּשִׁיִּסְחָא וְשָׂאל אֶת הַרְבִּי ר' הַעֲנִיךְ: "בְּפוֹרִים תְּשׁוּבָה?"

לְאַחַר מִפּוֹ, כְּשֶׁנָּסַע לְקִרְאָת פְּרֻשַׁת פִּי תְּבַא אֶל רַבּוֹ הַרְה"ק הַרְבִּי ר' בּוֹנֵם זי"ע לַפְּשִׁיִּסְחָא, עֶבֶר דֶּרֶךְ יַעַר "שִׁיטְקֵעַס", בּוֹ הִיָּה רִגִּיל רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה מַפְּשִׁיִּסְחָא לְהַתְּבַדֵּד יָמִים וְלִילוֹת, וְאָז פָּגַשׁ בּוֹ רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה כְּשֶׁהוּא נוֹסֵעַ בְּעִגְלָתוֹ. הוּא נִגַּשׁ אֵלָיו וְאָמַר לוֹ: "שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם ר' בְּנִימִין. הַיּוֹם קָרִינוּ בְּפִרְשֵׁה בְּעִנְיַן הַשְּׂמִיפָה מִמְעוֹן קִדְשׁוֹ מִן הַשְּׂמִימָה, וְשֵׁם אוֹמֵר רַבִּי שִׁי "עֲשִׂינוּ מַה שֶׁצִּוְּרָת עֲלֵינוּ, הֵינּוּ: צִוִּית לָנוּ לְחֵטָא - וְחֵטָאנוּ..." [כֶּף אָמַר לוֹ בְּדֶרֶךְ צִוִּית].

נִעֲנֶה הַרְבִּי ר' בּוֹנֵם וְאָמַר לָנּוּ: "הִרִי הַצֶּדֶק עִם הַרְבִּי ר' הַעֲנִיךְ, שֶׁהִרִי נֶאֱמַר 'לְהַשִּׁיב'... מַחֲשַׁבֵּת הַמֶּן בּוֹן הַמְּדַתָּא, [לְהַשִּׁיב' הוּא מְלִשׁוֹן תְּשׁוּבָה]. וְכֵן אֵיִתָּא בְּגִמְרָא (שַׁבַּת קַנָּב, א), עַד אֲרֻבְעֵין שָׁנִין מִיְכְּלָא מְעֵלִי, מְכָאוּ וְאֵילָךְ מִשְׁתֵּי מְעֵלִי, וְאֵיִתָּא (אבות פרק ה' משנה כא), בְּן אֲרֻבְעֵים לְבִינָה, וּבִינָה הוּא תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ו', ז), וְלָכֵן יִבְנוּ יָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ. וּבְפוֹרִים גַּם בְּן מִשְׁתֵּי מְעֵלִי, וְלָכֵן נִכּוֹן הַדְּבָר פִּי בְּפוֹרִים הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה."

מַה הָבִין רַבִּי בְּנִימִין, פִּי גִדְלָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה יַעֲלִיִּית הִיא בִּיתוֹת, עַד שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ גַּם אֶת מַה שְּׂאוּמֵרִים בְּלוּבָלִין.

"מַה רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה'..." (תהלים קד, כד)

פַּעַם אַחַת, אַחַר רַבִּי אֲבָרְהָם מֹשֶׁה זי"ע הִגִּיעַ בְּלִיל שַׁב"ק גַּם לְשִׁלְחָנוֹ שֶׁל אַבִּיו הַקְּדוֹשׁ הַרְבִּי ר' בּוֹנֵם זי"ע. כְּאֲשֶׁר הִגִּיעַ

להעלות נר תמיד - לזכר נשמת

ב' טבת
 רבי יעקב צבי ב"ר יהושע אשר מפפוריסוב (ב' עטרה לראש צדיק)
 ג' טבת
 רבי אברהם ב"ר יהודה צבי מסטרטין
 ד' טבת
 רבי גרשון חנוך העניך ב"ר יעקב ליינר האדמו"ר מראדז'ין
 (ב' התכלת, סדרי טהרות)

כ"ח כסליו
 רבי חזקיהו ב"ר דוד זי"ע סילוה (ב' פרי חיש)
 רבי ישראל ב"ר מרדכי שרגא פייבוש פרידמן אדמו"ר מהוסיאטין
 א' טבת
 אברהם אבינו
 רבי אברהם משה ב"ר שמחה בונם מפשיסחא

כל מצותיך אמונה יסודות האמונה בפרשה במשנת הבעש"ט

האמונה והבטחון בה' בזמן החושך היא יוצרת את התחדשות האור

אצלו כמה אמונה יש לו, וכפי האמונה יכול להיות הבטחון, וכאשר האמונה היא גדולה, יכול להיות הבטחון גדול, עד שאפילו יושב בקרן זוית מזמין לו ה' יתברך פרנסה בהרחבה. ואז היו היונים אומרים כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב), ונתקלקל האמונה, בשביל זה גם 'טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים' נחשב לנס, שהחשמונאים היו בעלי אמונה, והאמינו רק בישועת ה' כמו שאומר ה'קדושת לוי' (דרושים לחנוכה). ואז כשבאו לאחר המלחמה לאמונה שלימה, זה היה האמונה החזקה שלהם שיש מקום טהרה שהרע אינו גובר שם, ולכן כשמצאו פך שמן חתום בחותמו של כהן גדול וראו קדושה שלא היה לרע שליטה בו, ידעו בגודל אמונתם ובטחונם בה' כבר תיכף בלילה הראשונה שידלוק כמה שיצטרכו, ובשביל זה נחשב להם הנס כל השמונה ימים, כי מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (קדושין מ.).

אומר המדרש בפרשתנו (ב"ר פט א'): 'ויהי מקץ שנתים ימים' (מא א) 'קץ שם לחושך' (איוב כג א), שכל זמן שיצר הרע בעולם, אופל וצלמות בעולם. נעקר יצר הרע מן העולם, אין אופל וצלמות בעולם (ע"פ). מבחן האמונה האמיתי של האדם הוא אכן בזמנים הקשים, כאשר החשכות עוטפת את הכל והיצר הרע מסית ומראה שכביכול אין ולו מעט אור של תקוה שידחה את החושך של הצער והייסורים. אמנם אדרבא, דווקא בזמנים אלו, יש להאמין כי כל מעשי ה' הם לטובה ולבטוח בו יתברך. כי עצם מחשבת האמונה והבטחון, הם אשר גורמים לטוב להאיר ולחושך והרע להסתלק, וכאשר מסלקים את פיתויי הכפירה של היצר מלבנו, מתבטלת שליטתו, 'ויהי אור'.

באופן זה דרש הרה"ק ר' אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א בספרו הקדוש 'אביר יעקב' את מהות נס חנוכה, ואף תירץ בכך את קושיית הבית יוסף הידועה, וכה היו דבריו: יש דיבור מהבעש"ט הקדוש זי"ע ועכ"י, כשבאים למידת הבטחון, כל אחד יבחין

השבת נועם הנשמות השבת בפרשה בכבשונה של חסידות

קדושת השבת תריס בפני היצר בכל ימות השבוע

וקדושה זו יכולה להוות תריס מול פיתויי היצר בכל ימות השבוע. כלל זה נתבאר בתורתו של הרה"ק מזיטאמיר זיע"א בספרו 'תולדות אהרן' בפרשתו: 'אֵינֶנּוּ יוֹסֵף מְלַפְנֵי פְרָעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם' (מא מז): ונראה שהתורה מראה לנו דרך אין לנהוג אדם הישראלי בקדושת שבת שיוכל אחר כך לעבוד את הקדוש ברוך הוא בששת ימי המעשה שיש בהם שליטת היצר. שזה ידוע שהיצר מלביש את עצמו במצוה,

בהגיע יום השבת נועם הנשמות, כל חד וחד מתעלה לפום דרגה דיליה, ולעיתים נראה כי היהודי של שבת, הוא כלל לא אותו יהודי של ימות החול. אולם, רבים תוהים כיצד אוכל להמשיך את קדושת השבת לששת ימי המעשה, להתפלל, ללמוד ובעיקר להישמר מעבירה בזמנים בהם אין האדם מוקף בקדושת השבת החופפת עליו מכח עיצומו של יום. והמענה לכך הוא, לנצל כל רגע מקדושת השבת להתקדש ולהיטהר בתפילה לימוד ועבודת המידות,

אומר בשבחי), ואזי אפילו היצר מסכים עם האדם, על דרך 'מלאך רע בעל כרחו יענה אמן' (שבת קי"ט), ואזי זה האדם יוכל בקל לעבוד את הבורא אפילו בהארצינות. וזה הוא 'ויצא יוסף', שהוא בחינת שבת קודש כמו שכתבנו [כי הצדיק הוא יסוד העולם, והשבת היא יסוד העולם]. 'מלפני פרעה', היינו קודם שיהיה פנים ליצר הנקרא פרעה שהוא עורף כמבואר, ואזי 'ייעבור בכל ארץ מצרים', שיוכל לעבוד את הקדוש ברוך הוא אפילו במצרים במצרים-ים וכו' בכל ששת ימי המעשה.

כשאומר לאדם לעבור עבירה בוודאי לא יציית אותו, לכך מלביש את עצמו בלבוש מצוה, וזה הלבוש הוא ליצר לפנים, שיש לו פנים להסית אותו, כי בלא זה אי אפשר לאדם לבא לידי עבירה, כמו ששמעתי בשם הרב הקדוש אור עולם רבי ישראל בעל שם זכרונו לברכה וכו'. וכשאדם מקדש את עצמו בקדושת שבת אזי שורה על זה האדם שם הוי"ה ברוך הוא, ששבת הוא שמא דקודשא בריך הוא (זוהר יתרו פח:), וזה הוא 'ברם אנפין חדתין ורוחין עם נפשין' (זמר

הלכה אם יש בעיה ההלכתית באמירת 'בחי' או 'בחי'?

החידוש שבדברים אלו הוא משום שעניינה של שבועה הוא לאמת את העובדות על ידי השוואת האמת שבהן לאמת שבמציאות ה': כמו שה' יתברך קיים, כך דבר זה נכון, כפי שמבאר הר"ן. לכן, לדעת הש"ך, הנשבע 'בחי ראשי' אינה שבועה, ומכל מקום עניין חמור הוא, חמור יותר מחרם. ואכן יש מגדולי האחרונים שכתבו, שאף שבעלי המוסר החמירו הרבה והזהירו שלא להישבע בחיי הנפש, מכל מקום האומר 'בחי נפשי' אין זו שבועה אלא קללה בלבד. לעומתם, סוברים המחמירים ששבועה בחיי הנפש כמוה כשבועה בה', לפי שהנפש היא חלק אלוק ממעל, והנשבע בה נחשב כנשבע בה'. ומכל מקום, גם לדברי הסוברים שאמירת 'בחי' או 'בחי' אינה חשובה שבועה, מכל מקום לדברי הכל עניינה חמור ואסור להוציא מילים אלו לחינם. מקורות: שולחן ערוך או"ח סי' קנו ס"א; שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' לח; יסוד ושורש העבודה שער הכולל פ"ד; ר"ן שבועות י. מדפי הרי"ף; ש"ך חו"מ סי' פז ס"ק לו; שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' קד וברכי יוסף יו"ד סי' רכט ס"ו; ראשית חכמה שער הקדושה פי"ד.

בשולחן ערוך נפסק, שבעת העיסוק במשא ומתן צריך להיזהר שלא להישבע, אפילו על האמת. לינאי המלך היו אלף עיירות, וכולן נחרבו משום שהיו אנשיהן נשבעים, אף על פי שקיימו את שבועותיהם. והנה, בפרשתנו מסופר שכאשר הזהיר יוסף את אחיו שהמבחן להסרת חשד הריגול יהיה בכך שיביאו לפניו את בנימין, אמר: 'בזאת תבחנו, חי פרעה, אם תצאו מזה - כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה' (בראשית מב טו). ומפרש רש"י, שכך נהג יוסף בשעה שביקש להישבע לשקר, היה נשבע בחיי פרעה.

מכאן למד מהרש"ם ששבועה בחיי אדם כלשהו נחשבת גם היא לשבועה, ולא רק שבועה בה'. מכאן שבכלל האזהרה האמורה שלא להישבע אפילו על אמת, כלולה גם השבועה השגורה בפי המון העם: 'בחי', 'בחי' או ביידיש 'איך לעבין', שאף על פי שהשבועה היא בחיי אנוש, שבועה היא וצריך להיזהר ממנה.

ואכן כך מעורר ביסוד ושורש העבודה, שראוי להתרחק מאוד משבועות וקבלת חרם בכל משא ומתן עם הזולת, גם כשהצדק עומד לצדו של הנשבע, ומוטב לאדם לוותר ולהפסיד ממון ולא להישבע כל חייו. ובפרט כשנשבע בחייו, שהיא שבועה גמורה.

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

בחלום אדבר

ראיתי את הרב ר' יהודא ליב מוכיח מפולגאה שבא מן העולם העליון גדול ומהולל מאוד ואני הייתי בבית ומפוז ומכרכר בכל עוז ובקשתי אותו לברכני, ואמרתי אליו: **ידע אני שהוא בא מהעולם העליון ולקחתי שתי ידי ונתתי אותם על ראשי ובירך אותי, ואמרתי לו שאתן לו קוויטל לא"ז לעולם העליון שיברך אותו שם בעד הברכה שבירך אותי בכאן...**

אור ליום ב' פרשת פנחס תקמ"א ראיתי את אא"ז זללה"ה וקרבתי עצמי פנים אל פנים ממש יחד ידבקו וחיבק אותי בשתי ידי, ואמר לי בזה הלשון: **טבעך וטבעי יצאו בעולם הבעל שם שלי ושמן הטוב שאתה תהיה עובד ה' ולומד ואומר תורה לישראל.** ושם היה עומד איש אחד מהאורחים החשובים הרגילים לבוא לצדיקים לשמוע מהם והרכין אא"ז זללה"ה את ראשו אליו ונענע בראשו כלומר, כה יהיה בודאי ואני עומד על הספסל ורואה את נענעו ראשו...

ראיתי בחלום שהדבקתי את עצמי גופי בגופו הקדוש ובתוך זקנו דיקנא קדישא, ואחר כך שמעתי שאומרים הציבור שלש עשרה מדות ה' אל רחום וכו' והתחלתי גם אנכי לומר בתוך הפה ולא בחתוך שפתיים כי אמרתי הלא זה ממש שלש עשרה מדות שאני בתוך דיקנא קדישא שלו...

ראיתי בחלום שאא"ז זללה"ה קירב אותי למאוד וחיבק ונישק אותי...

ראיתי בחלום את אא"ז זללה"ה ונתן לי מלוא יד מעות והיה בתוכם רבע רובל כמה וחצי רובל ומעות לבן ומעות ישן ומעות נחושת כמו גילדין הישנים, ולאחי ברוך לעב לקח מזה גם כן ערך שתיים שלש ישנים, וזה היה בנסיעותינו דרך קהילה קדושה מעובז, כך ראיתי בחלום אור ליום ו' חוקת התורה תק"ם לפ"ק...

אחר כך לאור היום ראיתי בחלום שהלכתי בקיטל והיה בו שורות שורות של כסף וזהב מרוקם בו ממש לבוש מלכות, אחרי זה ראיתי ליל יום ו' ערב שבת קודש הנ"ל שהיה שמיני עצרת ושמתתי שמחה גדולה וגם אא"ז שמח שמחה גדולה. **ופתרונו שהקב"ה יתתק הדינים מעלינו ומעל כל העולם לגמרי והיה עת ישועה לנו ולכל ישראל אמן.**

חלומי של המגיד ממעזריטש על הבעש"ט

"כמו שנתגלה לי בחלום על מורי ורבי כשיש צדיקים בדור שידעים לפתוח המקורות העליונים בחכמתם, אז בקל יוכל להשיג לבני אדם אחרים, כמ"ש המגיד לבית יוסף" (תורת המגיד, הנהגות מלוקטות).

חלום של מלאך

רבא רמי, **כתיב (במדבר יב ו') 'בחלום אֶדְבֹר בּוֹ, וכתוב (זכריה י ב) 'חַלְמוֹת הַשָּׁמַיִם יִדְבְּרוּ, לא קשיא, כאן על ידי מלאך כאן על ידי שד (ברכות נה).**

המשל שאמר הבעש"ט בחלום להרה"ק המגיד מקוויניץ

הגיד הרה"ק המגיד מקוויניץ זיע"א (עבודת ישראל" פרשת שמיי): וכמו שאני בעצמי פעם אחת ראיתי הרב ישראל בעל שם ז"ל בחלום, ושאלתי אותו: מפני מה בתחילת עבודתי כאשר נכנסתי אל הצדיקים ללמוד ממעשיהם והרגלתי את עצמי לעבוד ה' יתברך הרגשתי בעצמי שינוי לטובה מיום אל יום בעסק התורה לשמה ובכוונת התפילה ושאר מעשים, ועתה אינני מרגיש כלל השינוי ונדמה לי כמו יום אתמול כן היום וכמו כן יום מחר.

הושיב לי בדרך משל: כשהינך לומד א' ב' או סידור או חומש מידי יום ביומו, ניכר השינוי בו שלומד יותר ממה שלמד אתמול, למשל בשבוע העבר למד פרשה אחת חומש ועתה לומד שתי פרשיות וכיוצא בו. מה שאין כן אלוך ומתגדל ולומד בעצמו גפ"ת עם הפוסקים והוא מפולפל גדול אין ניכר בו שינוי יום מיומו. אמנם לפי ראות עיני השכל בודאי מה שהאדם נעתק בגדלותו יום מיומו במדרגה הוא גדול אלף אלפים ככל המדריגות שהינך נעתק בכל השנה, כי המה בקטנות, עכ"ל ודברי פי חכם חן. והוא דבר חכמה נפלאה.

חלומותיו של הרה"ק הדגל מחנה אפרים זיע"א, ומהם על זקנו הבעל שם טוב

איתא ב'דגל מחנה אפרים' (ליקוטים): "החלומות שנמצא בכתב ידו הקדוש זללה"ה..."

ראיתי בחלומי שהייתי מתפלל באיה בית המדרש ואחר כך קראו בתורה, ואחר כך היה אחד הגבה, ואחז את הספר תורה ועליתי למגדל לראות את הכתב כמנהג, וראיתי בתוך הספר תורה אותיות 'טוב', ועוד תיבות אחרים אחר אותיות טוב...

ראיתי בחלום אור ליום א' פרשת ראה שנת עצת ה' היא תק"ם לפ"ק, **שיגליח את ראשי והיא סימן שאעלה אם ירצה ה' לגדולה וגם לקחתי אגוז אחד שקורין וועלשטינע ושברתי את הקליפה מעליה ואכלתי איבה שבתוכה, והפתרון מבואר שישבר ה' ממני כל הקליפות רוחניות וגשמיות ויתן לי כל טוב רוחניות וגשמיות והעלאת כל הניצוצות הקדושות מהקליפות ויראנו נפלאות מתורה הקדושה עוד רבים כדברים האלה אמן...**

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

החלום של הרה"ק מהאראדנאקע בארץ ישראל

והרה"ק ה'ישמח משה' ז"ע"א כתב ('יין ה'רקח' או"ח ס' קמא):
נתגלה לי בחלום שהקורא בתורה בציבור צריך למחול מקודם
לכל ישראל, שלא יהיה בלבו שום טינא על אחד מישראל.

עניינם של יעקב ועשו

עוד כתב הרה"ק ה'ישמח משה' ז"ע"א (פרשת תולדות): עוד
נראה לפרש 'אם' כן למה זה אנכי' (בראשית כה כב). **כי הנה
שמעתי בחלום** (אור ליום י"א טבת) כי אף שיעקב נולד בטוב נוטה
לטוב, כאמרם (ב"ר סגו) שהיה מפרסם בבטן אמו על פתחי בתי
כנסיות ובתי מדרשות, ועשו נולד ברע נוטה לרע, כאמרם
שהיה מפרסם בבטן אמו על פתחי עבודה זרה, ואם כן לפי זה
לכאורה משולל הבחירה כמעט מהם. אך זה היה עיקר פעולת
בחירתם של ידי שהיו אחים תאומים בבטן אמו ויש להם
התערבות, אם כן עשו בנטיות לרע בחשקת נרמץ, מושך את
יעקב עמו, וההיפך ביעקב, ואם כן היה די התחזקות הבחירה
בכל אחד שכל אחד עמד בשלו, **עד כאן שמעתי בחלום. והנה
אף אני בחלומי אז אמרתי לפרש הפסוק במלאכי (א ב-ג) על פי
זה, 'אהבת אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח
עשו ליעקב, ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי'. ראה שם
אריכות ביאורו בעיני, ומסיים שם: והבן כי נכון מאד הוא
ומכון בלשון תורה הקדושה.**

עישון סיגריות ביום טוב

הרה"ק מקאמרנא ז"ע"א ב'שולחן הטהור' (זו זהב סימן רי)
כתב: ויזהר שלא עשן הלולקע ביום טוב ראשון. **הראני בחלום**
שאין זה שוה לכל נפש, הדיוהו לכל נפש בעיני לאנשים
ונשים, וזה אין הנשים מעשנין הלולקע, ולא הוי שוה לכל
נפש. ואם תמצא נשים מעשנין ציגארין, חצופות הן כמנהג
הגוים ופריצות הוא. **ואמרו לי בחלום שכך הסכימו בשמים
למעלה.**

רש"י פתר החלום לטובה

כתב הגה"צ ר' אלתר אליקים שפירא אב"ד וויקנא זצ"ל,
נכד הרה"ק מקאראץ ז"ע"א והרה"ק מפיטאווקא ז"ע"א:
בשנת תר"ח בעת שהיה שולט מגיפת החולי רע בעולם הרחמנא
ליצלן שהפילה חללים לרוב, **חלם לו לדודי הרה"ק רבי חיים
מקאסוב ז"ע"א את הפסוק 'וימת תרח בחרן'** (בראשית יא לב),
**והיה לו עגמת נפש מזה כי היה נראה שמרמוז 'וימת' על ענין
המיתה ב'תרח' אותיות תר"ח מנין השנה. וחשב שיסע אל
מחוזתנו הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע"א שיפתור או ייטיב לו
את החלום, ובתוך כך התיישב בדעתו הקדוש לראות מה
שפירש"י ז"ל על הפסוק ומצא שפירש, 'בחרן - הגוף הפוכה,
לומר לך עד אברים היה חרון אף של מקום בעולם'. אמר
ה'תורת חיים', רש"י הקדוש פתר לי החלום לטובה, עד עתה
היה רע וחרון אף, ומכאן ואילך יתפך הדבר ותפסק המגפה
ויהיה חיים ושלוש וכל טוב בעולם, וכן היה (אהלי צדיקים עמ' סה.**

תפארת שבמלכות עמ' 109).

שמעתי מהרבני הוותיק מורנו הרב רבי נחמן
[מהאראדנאקע]... והעיקר להסיר העצבות ולאחוז בשמחה,
וסיפר מה שחלם לו כשהוא בארץ ישראל, והיה נבוך אם לצאת
לחור' מחמת טעמים הכמוסים לו וכו', עד שראה בחלום שאחד
סיפר לו שיש כמה רופאים הנותנין רפואות על ידי משקה מר,
אך זה הרופא יותר טוב שנותן רפואה על ידי משקה מתוק
מדבש. והוא ענין הנ"ל, שעל ידי תענית וסגופים והתמדת
לימודו גובר העצבות, ומלמד חוב על בני עולם שאינן עושין
כמעשיו ומניחין חיי עולם וכו', וכמעשה דרשב"י ובנו שיצאו
למערתם וכו', והוא רפואה ע"י מים מרים. מה שאין כן
רפואה זו, בדרך זה ביתן לב אף בכל דבר מגונה שרואה
בחבירו שהוא לתועלת עצמו וכנ"ל, הוא על ידי משקה מתוקה
מדבש לעורר רחמים בעולם ועל כל אדם, שידע שהש"י הוא
בכל דבר פרטי, ויתנהג כנ"ל, אז הוא רפואה מתוקה בלי שום
סיגוף, ויערב לו ויבושם, ודפח"ח" (תולדות יעקב יוסף קונטרס אחרון).

האור החיים הקדוש נאבק עם הסטרא אחרא בחלום

כתב רבנו האור החיים הקדוש ז"ע"א בפרשת ויחי (מט יא):
ואולי נזכר לומר עוד על דרך מה שאמרו בוהר (במדבר רלא) כי
בסטרא אחרא הנקבה היא יותר חזקה מהזכר, כי הזכר נוטל
יותרת שלה ונקרא יותרת הכבד, וכדבר הזה ובחזיון הזה
הראוני בחלום שהאבקתי במלחמה עם הזכר, והיה נקל בעיני
להכניעו והפלתו אותו בכחי. ולנקבה תנאמצי בכל כחי כמה
פעמים, ואחר כמה טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה
לארץ, אך לא כבעלה הזכר. ולזה אמר כנגד גאולה העתידה
'ולשרקה' עת אשר ישרוק ה' ויקבצם, 'בני אתונג' אותם
שבאים מכח הנקבה, גם אותם יאסור ה' לפני בני ישראל.
[והארכנו במקום אחר לכאר דבריו הקדושים דרך רמז כנגד
קליפת עשו וקליפת ישמעאל].

החלום לאוכל הארבה

ועוד כתב רבינו האור החיים הקדוש ז"ע"א בספרו 'פרי
תואר' (רי"ד סימן פה): ומעתה אין לחוש למנהג שנהגו בו היתר כי
לא מנהג הגון הוא ולא נהגו אלא בשנת בצורת פשטו ידיהם,
וכדברי הרב הזקן וכל גלילות ישראל שמיסדיים מימי קדם
בבני תורה צח נהגו היתר במיין זה עצמו הרגיל ביניהם. וכבר
כביר מצאה ידי ופירשתי והפרשתי כל יחידי בני עירי מהם
ואסרום ואחד מהם שלא שת לבו לדבר זה הראוהו בחלום
שהיה אוכל שקצים ומשמים, והעירוהו כי הם הארבה שאכל בו
ביום וכמה הערות עשה ה' והצדיק הדברים, וגדול הנס האחרון
שעשה ה' שתמיד דבר רגיל היה לכא מיין זה לב' או לג' שנים
ולא אחר טפי מדי, ומשעה שפרסמתי איסורם וחכמי העיר הטו
אזנם ואסרום מאותה שנה לא נראו עוד במערב למעלה
מעשרים שנה.

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

הדברי חיים' בא בחלום כהכרת הטוב

נחלתם של שומרי המחשבה בלבד, אלה שלעולם לא משתרבת למוחם מחשבה שאינה ראויה אפילו לרגע קט, צדיקים טהורים ובעלי מדרגה רק להם יש לשים משקל על חלומותיהם ולייחס חשיבות. כך השיב לו הרבי מסוד מהותו של שר החלומות.

כך גם מסופר על הרה"ק הלב שמחה' מגור זיע"א שהתגורר בארץ הקודש כבר לפני מלחמת העולם השנייה. פעם הופיע בבית הדין של העדה החרדית בירושלים ובפיו שאלה: היות שחלם בלילה שאחיו רבי יצחק נפטר האם עליו לחשוש מכך ולנהוג באבילות כלשהי. בית הדין השיבו לו, שחלומות שווא ידברו, ולא עושים הנהגות של הלכה בפועל בגלל חלום. כששב הלב שמחה' לביתו שאל אותו תלמידו: מדוע חששת: לחלום, הלא חלומות שווא ידברו. השיב לו הלב שמחה: כאשר שומרים את המחשבות החלומות הם לא שווא ידברו. ואכן למחרת הגיע מברק שאחיו רבי יצחק נפטר באותו לילה של החלום ('נחלת שדה' פרשת אחרי').

הרוצה שיתקיימו חלומותיו

כתב הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (ספר המידות ערך חלום): חלום רע תאמר בבקר, 'החלומות שוא ידברו'. ולחלום טוב תאמר בלשון תמימה, וכי חלומות שוא ידברו והא כתוב 'בחלום אדבר בו' (ראה ברכות נה:). ומי שרוצה שיתקיימו חלומותיו, יכתוב אותם בפנקסו ואת היום ואת השעה ואת המקום.

מהות החלום במשנת רבותינו

סוד מהות החלומות גילה לנו רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א (פרשת לך): שביום אינו רואה אלא הגשמי, ובמחשבתו חושב שהרוחני מלוכב בגשמי, אבל חלום הוא רואה את הרוחני ערום מבלי לבוש, והטעם כי חלום הוא מלשון עתים חלים (ראש השנה כח). לשון חוזה, והענין, כי ביום כח החיוני שבאדם הוא חלש שהוא מקושר בגוף, לכן אינו רואה החיוני של הדברים הגשמיים, אבל בלילה החיוני שבאדם מתפשט מתוך הגוף, אז החיוני הוא חזק, לכן יוכל לראות החיוני גופיה, ומזה יכול האדם לבוא למדידת הגבוהא.

ברם צריך לידע שאין זה אלא כשהחלום נראה בהיר לחולמו, וכפי שביאר רבינו האור החיים הקדוש זיע"א (בראשית לו ז): דע כי החלום אשר יהיה מראה הנבואה והודעה מהמודיעים שלפני ה' האות והמופת הוא אם יהיה החלום לחולם בהיר וצהיר כיום יאיר שיהיה הדבר בעיניו כאלו הוא בהקיץ ממש בא האות והמופת להודיע כי מחזה שדי יחזה, כי החלומות אשר צדיקים יחזקו בו יהיה בלבול הרעיון והגזמת הנדמה.

על חלומו של יעקב אבינו ע"ה בפרשת ויצא (בראשית כח ב), כתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א: 'וחלום והנה' וגו'. טעם אומרו 'והנה'. להיות שאין החלום מוחלט בבחינת הצדק כי חלומות שוא הם, גם שעל כל פנים יהיה בהם תבן כי הם במראה העמוסם, לזה אמר 'והנה', פירוש, כי הדברים בלא

כתב הגה"צ ר' יעקב יצחק ניימאן זצ"ל אב"ד פאפא וקהל מחזיקי הדת במונטריאל (אגורה באהלך עולמים עמ' נו): סיפר לי הרה"צ רבי מרדכי מבילגורייא זצוק"ל ששמע מאביו הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זיע"א, שבצעירותו למד בחברותא עם כ"ק הרה"צ מו"ה ישעי' מטשחוב ה"ד בנו של הרה"ק הדברי חיים' מצאנו ז"ע שישב קעסט בבעלזא אצל חותנו זקנו הרה"ק המהרי"ד זיע"א, ופעם התקשו מאד בדברי תוספות בבבא בתרא, בלילה בא הרה"ק מצאנו זיע"א בחלום אל המהרי"ד והסביר לו את דברי התוס', כשסיפר זאת לאביו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זיע"א, אמר לו שהרה"ק מצאנו מכיר לו טובה על שלומד עם בנו שיעור בכל יום ולכן התגלה לו בחלום.

הקדמה לרשימת חלומותיו של הרה"ק רבי צדוק מלובלין

והרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א כתב בפתח הקונטרס 'דברי חלומות': רשימת דברים שנתגלו לי בעזרת ה' יתברך בחלום הלילה ממה שעלה בזכרוני, מלבד איזה דברים כתבתים במקומות אחרים בקונטרסי אבג גררא, וחבל על דאבדין ומשתכחין, כמה דברי תורה שחלמתי ולא רשמתי בשעתם אחר הקיצי משנתי ונשכחו ממני. וה' יתברך יתן חלקנו בתורתו וישים חלקנו בין תלמידים העוסקים בתורה לשמה.

גילוי שורש הנשמה

"חלם לי (בהיותי באיוביצא) שהיו מגלין לי איזה דברים משרוש נשמת. ובכלל הדברים היו אומרים לי כי הדור של משיח יהיה אותם הנפשות עצמן של דור המדבר" (קונטרס 'דברי חלומות' ה"ל, אות ג)

העצה לחלומות מיושבים

וכתב הרה"ק הי"שמה ישראל' זיע"א (פרשת ויצא): כ"ק אאמור' זצלה"ה ז"ע [הרה"ק ר' יחיאל אדמור'ר הזקן מאלכסנדר], דיבר בקדשו לאשר שהתורה הקדושה היא נצחית ללימוד להועיל לכלל ולפרט מישראל בכל דור ובכל זמן, ומעשי אבות סימן לבנים, שכאשר ישכב איש ישראל מתוך תשובה ומעשים טובים ומתוך דברי תורה לשמה ויודוי על כל המעשים, ומסתכל כאילו האי יומא מסתלק מעלמא, אז כל חלומותיו מיושבים וערבה שנתו, וידמה ויזכור אף בשעת שנתו בחלומו שמלאכי אלקים עומדים אצלו לשמרו מכל רע ועל ראשו שכנת אל, וזה הוא 'והנה ה' נצב עליו', וכשישן בטוב אז יקיץ ברחמים.

חלומות השליטים במחשבותיהם

מסופר על בחור ישיבה אחד שהיו לו ביעותי לילה, וכל תעניות וצומות שעשה לא עזרו לו. הלך לרבו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זיע"א ושטח את בעייתו בפני הרבי. ענה לו הרבי: אין לך ממה לחשוש, חלומות אמיתיים ומתקיימים הם

ספיר ויהלום

הארה חסידית לפרשת השבוע

להתחזק להיות בשמחה תמיד. כי על ידי שמחה נותנין חיזוק להמלאכים המקבלים את שפע המאכלים ומכניעין את השדים שלא ייקונו מהשפע יותר מהראוי להם, ואז לא בא לידי טומאה וכל חלומותיו בקדושה מכח המלאך (ליקוטי מוהר"ן תנינא סי' ה ובקצור שם).

* * *

ודע עוד כי גדולה היא מעלת הצדיקים שאינם צריכים לבוא לידי חלומות הלילה, כי ביכולתם להשיג סוד נסתרים אף בעצם היום, וכפי שכתב הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א בספר 'נועם אלימלך' בפרשתו: 'ופרעה חולם'. פרעה לשון גילוי כמו 'ופרע ראש האשה' (במדבר ה יח), דהיינו שנתגלה לו השגה עליונה שיכול להשיג השגות גדולות ועולמות עליונים. ולזה רמז 'חולם', דחולם הוא אחד מששים בנבואה (ברכות נה), והיא השגה מעולמות העליונים אחד מששים. **ודבר הכתוב בהווה מחמת שבשעת השינה תסור מן האדם כל החושים המעכבים אותו להשיג השגות עליונים, ולכן אמר הכתוב שנתגלה לו החלום, אבל באמת הצדיק המופרש ומובדל מעניני עולם הזה ואין חושיו בענין עולם הזה אזי יכול להשיג תמיד השגת עליונים בין ער בין ישן.** 'והנה עומד על היאור, פירוש, הצדיק הזה עמידתו תמיד אצל אורות העליונים. היאור הוא לשון אור, שאין אנו יכולים לננות את העולמות העליונים רק בשם אור כדי לשבר את האוון בדבר החשוב להשגותינו היא האור שהוא יותר דבר חשוב אצלנו.

* * *

כיצד זכה פרעה לחלום אמיתי

ולכאורה יקשה האיך יראה פרעה חלום עם משל ברור וישיג השגה גבוהה כל כך כדרך הצדיקים זכי הדעת, ותירוץ הדבר יבוא בדברי קדשו של הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זיע"א בפרשתו שביאר כי חלום שורשו מענין נקודת חולם הרומזת לדרגה עליונה וכה היו דבריו: 'ופרעה חולם'. הנה חלם יש בו ג' צדופים והם חלום, לחם, מלח. והענין הוא. **דהנה האותיות הם כמו גופים, והנקודות הם בבחינת חיות המענעע את האותיות. ונקודת חולם, היינו שהנקודה עומדת על האותיות אז הוא נקודת חלום.** וכשהיא עומדת תחת האותיות היא נקראת חיריק, וכשהיא עומדת באמצע האותיות אז היא נקראת מלופום. ולעומת זה יש ג' בחינות בכנסת ישראל. הא' הוא כשהקדוש ברוך הוא מתיר את עצמו בכיכול בכנסת ישראל, ונעשית עטרה על ראשו והוא כמו שאמר הכתוב (משלי יד ט) 'אשת חיל עטרת בעלה', זה היא בחינת חלם שהנקודה הזאת היא למעלה מהאות. ולפעמים שהכנסת ישראל היא בחינת 'והארץ הדום רגלי' (ישעיהו סו א) דהיינו שהיא בבחינת חיריק שהיא תחת האותיות בחינת צירוף מלח שיסודו בארץ. ופעמים שהיא מזדווגת עמו פנים אל פנים והיא בחינת מלופום בחינת לחם כמו 'הלחם אשר הוא אוכל' (בראשית לט ו). וזהו 'ופרעה חולם' דהיינו בבחינת חלם שדרכה גבוה מאוד, ונעשה פרעה בבחינת הגבוהה הזאת חלם שיבוא יוסף הצדיק ויהיה משנה למלך והבן.

שעמום ודמיונות אלא כל דבר נגלה אצלו ומבואר כיום יאיר. ואין זה דומה לשאר החלומות שרואה דבר ואינו מחליט בראייתו מה שהוא רואה. ולזה תמצא שדקדק לומר בכל פרט ופרט מהנגלה אליו בחלום 'והנה', גבי ראיית הסולם אמר 'והנה סולם', גבי ראיית המלאכים אמר 'והנה מלאכי' וגו', גבי גילוי שכינה אמר 'והנה ה', הכוונה בזה כי היתה נבואה משמ.

והודיענו עוד לאמר כי המקום היה הסובב לחלום ההוא, כמאמר של רבי פינחס מקארץ זיע"א קודם לכן (פסוק יא): ואמר 'במקום ההוא', כי לא השכיבה היא דבר הסובב לחלום אלא לצד המקום ההוא כי היה מקום מקודש כמו שאמר לבסוף.

* * *

על ידי החלום נתברר המוח

ועוד בענין מהות החלומות למדנו בבית מדרשו של הרה"ק רבי פינחס מקארץ זיע"א: החלומות הם פסולת המוח ועל ידם נתברר המוח. וכל אחד לפי בחינתו, כי צדיק גדול וחכם אפילו חלומותיו הם מעולים וטובים במעלה... ואמר: שחלום הוא פסולת המחשבה, וכל מה שהמחשבה יותר דק החלום הוא יותר טוב, ובצדיקים החלום הוא על ידי מלאך הנברא מהמחשבה שלו בעצמו, כדאייתא בגמרא (ברכות נה): כאן על ידי מלאך ובא על ידי שד, ולכן כתיב בעיקב 'וחלום והנה סלם מצב ארצה וגו' מלאכי אלקים עולים ויורדים בו'. עולים תחילה כי אותם המלאכים היו מהמחשבה שלו בעצמו, ולכן עולים תחילה ואחר כך יורדים אצלו בחלום שלו, דבצדיקים גדולים שהמחשבה גדולה ביותר נעשה ממנה מלאך ואותו המלאך בא אצלו בחלום. ועוד אמר, כשאדם הולך לישון בשמחה, לבעידי, יש לו חלומות טובים (אמרי פינחס השלם לך לד אות כג, וישלח אות מוד על פי 'חכם הרוזים', שם סדר היום ועניני תפילה).

* * *

על ידי יזכור המוח זוכה לחלום על ידי מלאך

וביאור הדבר נתפרש ביתר הרחבה במשנתנו הטהורה של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א: כי עיקר התגובה המח הוא בהדבור, כמו שכתוב (משלי ב ו) 'מפיו דעת ובהבונה', ועל כן כשהמוח זכיר, נעשין דבריו שרים שהם אמרות טהורות, וזה בחינת חלום על ידי מלאך... כי כשהמוחין זכיר, שעל ידי זה נעשין אמרות טהורות, אזי גם כשנתלקת המח בשעת שינה, ואין נשאר רק הרישימה של המח שהוא בחינת דבור, אזי גם הרישימה זכה, בבחינת חלום על ידי מלאך. ולכן לאחר הסתלקות משה רבנו בא שר צבא ה' אל יהושע ואמר לו 'עתה באתי' (יהושע ה ד), כי הסתלקות משה שהוא הדעת (זוהר פקודי יבא). זה בחינת שינה שאז הדעת מסתלקת, ואין נשאר רק הרישום בבחינת מלאך, וזה החלום שעל ידי מלאך... אבל יש גם להמאכלים חלק בחלום, כי מן המאכלים עולים עשנים אל המח ונצטיירין מהם חלומות בשינה. על כן צריכין לחזק את המלאך, כדי שלא יהיה נפגם החלום על ידי המאכלים, כי כשאין חזוק בהמלאך, אזי נפגם החלום על ידי המאכלים, בבחינת חלום על ידי שד, חס ושולום. והתיקון לזה הוא שמחה

